

8594

విజయ
జ్యేష్ఠము

భారతి

సంపుటము 30
సంచిక 6

శ్రీ వాగీశ్వరి

శ్రీ చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రి

అవ్యక్తప్రమదాబ్ధి కేగు రసవాహంబంచు దోగాడి శి
క్తి వ్యుత్పత్తులు తూగి కొల్వ ననురక్తిగాంతి జల్వలుగా
గావ్య శ్రీపుట భేదనమ్మునను వేడ్క న్భావసాధంబున
న్రువ్యక్తంబగు నిన్ను గన్గొనిన వో జూపోపు వాగీశ్వరీ.

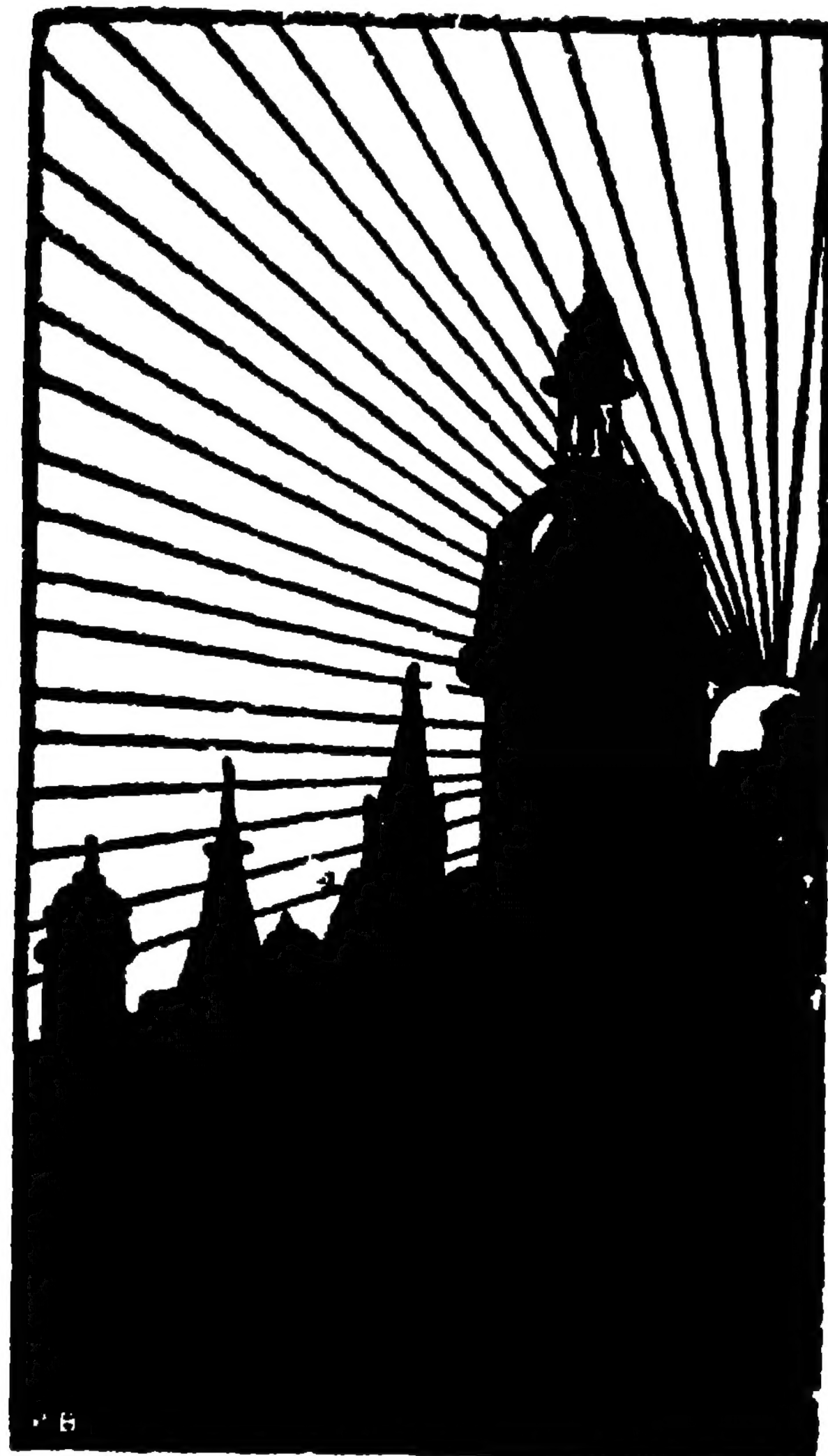
శరదారంభ నదీజలంబువలె స్వచ్ఛంబై స్ఫురత్సూచికాం
కురముంబోలె నిశాతమై విషయపంక్తుల్ మెల్చి యానందమం
దరహింజెందు మనీషయే మధురచంద్ర జ్యోతిరున్నేష భా
స్వరమా నీరుచి నున్న దొన్నటులఁ గాంచంజాలు వాగీశ్వరీ.

రాగంబుల్ పదిపాడవచ్చు గళసారస్యమ్ముతో నందఱున్
త్యాగయ్యం బలె గ్రోలగాఁగలరె నాదానంద మాధుర్యమున్

ప్రపాగల్భ్యమ్మునఁ జూడవచ్చు బహుశగ్రంథమ్ములన్ దధ్యన్తి
శ్రీ గన్తోఁగవివోలె నేర్వ రితరుల్ సిద్ధంబువాగీశ్వరీ.

భక్తిం బాదయి యొప్పి పూర్వము కవిబ్రహ్మల్ మహాభాగు లా
సక్తింగొల్పిరి నీ స్వరూపమును విశ్వానమ్ముతో నేటికిన్
వక్తల్ శ్రోతలు దైవతంబులని కొల్వన్ నిల్చి రవ్వారి ధీ
శక్తిం బేర్కొన నెవ్వ రోపుదురు విశ్వధ్యేయి వాగీశ్వరీ.

నిను సింహాసనమందు నిల్చిన నృపుల్ నీమంగళాకారము
స్థనులం జూపిన నత్కవీశులును లోకంబుద్ధరింపంగ నే
డును గ్రంథాకృతి దోచుచుండిరి విరాట్టుంబోలి బోధామృత
ప్రణయప్రస్ఫురణ ప్రపాపితనమగ్ర శ్రీక! వాగీశ్వరీ!

స్త్రీల కథాగేయములు

'కృష్ణతీ'

కృష్ణా రసానందమూ పండితుల ప్రశ్నక హక్కులు కావు. జనసామాన్య మంతటిలోనూ మనస్సులు కల్పననీ, వ్యాధులు రసానందాన్నీ కోరుకుంటాయి. చిన్నపల్లెల లేతమనస్సులూ హృదయాలూ కూడా కల్పనల్ని మెచ్చుకోవడమూ, రసానంద రచనలకి యుల్లుపడడమూ వారి కథాశ్రవణ సమయంలో వానికి అనుభవమే. మానవుని అనుభవాలు వీన్నీ మానవకృతయాలు యుల్లుపడడమూ, మానవుని కల్పనల్ని మనస్సులు ఆమోదించడమూ నైసర్గికమే. ఏదే ప్రస్తుతమూడా స్వేచ్ఛకుందని వేరే సెప్పడమందుకూ? ఇంకాలో నిన్నటివరకూ పురుషులు ఎలా బట్టినా, గృహసీమలోనూ, గ్రామసీమలోనూ, మండలి సమయాలలోనూ స్త్రీల సంస్కృతి సహజ గోంపర్యన్ని పంచుకుంటూనే వుండినది. ఈ అంశపు సంస్కృతికి దోహదముచేసినవే కథాగేయాలు. ఆకృత్యాత్మికమూ, వ్యాధయాభి ముఖ్యమూ ఈ రెండుల ఒక్కహక్కులు. వీటి శ్రోతలు ఆమోదించుకుంటూ, స్వాధ్యాయంకొర రహితులారు. వారు కోరేది రీతి, అలంకారమూ, గుణమూ, స్వరీ, అని నిర్వచిపోయి ఉండవు. అందువల్ల వారి కానందాన్నిచ్చే పద్ధతులు నైసర్గికములే గాని కృత కములుకావు. మాత్రం బద్ధములై వుండడమూ, పరిమితి కలిగివుండడమూ మాత్రమే వీటికి వర్తించే నియమాలు. వీటిని నీచి దీక్షేది రచయితల మనస్సులు కాదు, వ్యాధియము. కాబట్టి సార్వజనీనభావాలే వుంటాయి వీటిలో. అక్కడక్కడ మాత్రం నక్షత్రాల లాగ—కాగు మెరుపుల లాగ—వ్యక్తుల రచనాసౌందర్యము తగుక్కుమంటూ ఉంటుంది. ఇది చూడండి.

జనకా జనకా వేములతాత
కనకా పస్సూ కామనరూపు
వాగూ నీర్నూ వనమూ పత్రీ
తెల్లని గుళ్ళో నల్లనిస్వామికి
నాలుగేతులా నమస్కారాలు.

బదు పంతులు! తల్లి పిల్లా గుడికి వెల్లినవృశ్యము. ననకనైపున 'కనక' పండ్లతో వేము 'తాత!', వాగూ, నీర్నూను. గుడిచుట్టూ వనమూ, పత్రీ. తెల్లగా వెల్ల వేసిన గుడిలో నల్లని లింగము! చిత్రకారులు ఇంత కన్నా చక్కగా ఆదృశ్యాన్ని కళ్ళకి కట్టించగలరా? పుత్రవతి నమస్కారము నాలుగుచేతులతో చేస్తోంది. స్వామి ఉబ్బులింగడాయె. ఇంక లోటేమిటి?

కలవారి కోడిలు కలికి కామాక్షి పుట్టింటి ప్రయాణము చూడండి. ఆమె పప్పును కడవలో పోసి కడుగుచున్నది. 'అప్పుడే యేతెంచే ఆమె పెద్దన్న; 'కాళ్ళకు నీళ్ళిచ్చి కన్నీళ్లు నింపి,' "ఎందుకు కన్నీరు విమికష్టము, తుడుచుకో చెల్లెలా ముడుచుకో కురులు, ఎత్తుకో బిడ్డను ఎక్కు అందలము, మీ అత్తమామలకు చెప్పిరావమ్మా" అన్నాడు అన్న. 'కుర్చీ పీటమీద కూర్చున్న అత్త, మా అన్న లొచ్చారు మమ్మంపుతార?' అని అడిగింది. ఆమె 'నే నెరుగనే నెరుగ నీ మామ నడుగు' మన్నది. కామాక్షి వరసగా 'పట్టెమంచము మీద పడుకున్న మామ' నీ, 'భారతము చదివేటి బావ పెదబావ' నీ, వంటచేసే తల్లి 'అక్క' గారిని పై రీతి నే అడిగి అందరూ అలాగే 'నే నెరుగనని' తరవాతి వారి దగ్గరికి పళ్ళమనగా, చివ్వరికి 'రచ్చలో మెలిగేటి రాజేంద్ర భోగి' ని అడిగింది. ఆయనగారు 'పెట్టుకో సాములు కట్టుకో చీర, పోయిరా సుఖముగా పుట్టినంటికిని' అన్నాడు. సామాన్య జీవితములోని ఈ చేతకుతునుక పండితుల దృక్పథంలో పడగలదా? దీని బరువంత నియమబద్ధమైన అవిభక్త కుటుంబమీద వుంది. అయినా కామాక్షి కాముడు 'రాజేంద్ర భోగి' హుందాగిరి చక్కగా కనపడుతుంది. బాలకృష్ణుడు పళ్ళుకొనుక్కు నే కథవినండి చిత్రంగా వుంటుంది. 'అంగడికి చెంచెతా పండ్లమ్మ తెచ్చే', 'అమ్మ నాకో పండ్లు అడిగె కృష్ణమ్మ, 'ముంగిటా వున్నాది ముత్యాలరాశి, నట్టింట వున్నాది రత్నాలరాశి, తవ్వకో కృష్ణమ్మ దోసిళ్ళనిండ' అన్నది గోపెమ్మ.

‘పట్టవే చెంచెతా పెట్టవే పండ్లు’ అన్నాడు స్వామి. పెట్టంగ ఒక పండు గంపలో పడెను. సరే, జరగవలసి వదిలిరిగింది. గంపలో పండ్లన్నీ కనకంబులాయె, గంపకిందీ మట్టా మాణిక్యమాయె, అది కట్టిన మనిపాత పట్టచీరాయె. కోరిన కుచేలునికి పిరి ఆలస్యముగా అందింది కాని కోరిని చెంచెతకు విశ్వవిభుని కర స్పర్శ సద్విశ్లేషణలతము నిచ్చినది.

పెండ్లిలో స్త్రీలగే పెట్టినము. అనగా, శోభా నాటిడే. కనక నారి పాటలలో పెండ్లిళ్ళ ఎక్కువ వినబడితాయి. శాంత కల్యాణానికి అవతారిక వినండి:

పదికోట్ల వెలికల్లెలు ఆ పదతిని గొల్చుచుండ్రే
కూతుర్నీ క్షించి రాజు కుండనంపు ప్రతిమనెను
బాలనీక్షించి రాజు బంగారు బొమ్మనెను
మాతల్లి రమ్మని ఆరాజు తోపలనుంచె
ఆడిక స్త్రీకమ్మ మేనెల్ల చెమ్మటబట్టె
ముద్దుగ నిలిచి ఆబాల ముడికవరించు కొనెను
తండ్రీచాటున ఆబాల కిలకిలముని నవ్వెను
పెండ్లి ప్రాయము శాంతకూ ప్రేమతో చేతా
మనెను

దశరథరాజు కూడా మనలాంటి గృహస్థుడే. అతడు కూర్చుని శాంతను అట్టేమాచి, ‘పెట్టకు పెండ్లి నయ్యాలని సంకల్పించాడు. సీత కల్యాణం కోరితగా నిచ్చునుమ కాదేదు.

‘బాలప్రాయమునాడు నాతి పోయెను
వేల్పులై త్రిగలేని విల్లు తానెత్తే
మాచి జనకామునీ చోద్యంబు నొందీ
ఈ సీత నెవ్వరికి ఇస్తునని దలచీ
ఘనులు యెవ్వరురాని కరమునా బట్టి
పూని వంచి తెయిస్తు పాలతివారికినీ’

అని నిశ్చయించుకున్నాడు. ‘రఘువంశ తిలకుడు రామచంద్రుడూ. మునుకొని హరివిల్లు ముమ్మాగు నంచి, నుద్యమలు చేసెను! తరువాత దశరథరాజుకు ‘కబురు’ వెళ్ళింది. సన్నాహము చేసుకుని బయల్దేరింది.

‘రామమ్మ యీవేళ రాము పెండ్లికిని
పట్టించు చీరతో పదతి రావమ్మా
మళ్ళీలా పిల్లేళ్ళ మగువ రావమ్మా
నిలంచు చీరతో నెలతి రావమ్మా
చెరుకాకు చీరతో చెలియా రావమ్మా
కరకంచు చీరతో కలికీ రావమ్మా

మల్లెపూవుల చీర మగువ రావమ్మా
ఉల్లిమళ్ళా చీర యువిదరావమ్మా’

అని యువిదల నందిర్చి పీలిచారు. వారంతా ముందు పసుపు వంచి, తర్వాత ధాన్యాలు దంచారట. ఎన్ని రకాల ధాన్యాలో చూడండి. “గరుడవాహనాలు గోరీ కుంకాలూ. కురువబాణామలూ, కృష్ణా ఘోగాలూ, వంకిశన్నము పెద్ద వడ్డాణమలూ, కంకణములు లక్ష్మీనారాయణమలూ, మా దేవి కొటుకలు మల్లెచిన్నాలూ, దూదిగోగాలను దొంతి మల్లెలును, గోరుప్రాయగాలు గోడబధాన్యములూ, మత్తెల ధాన్యములు ముక్కధాన్యములూ, బంగారు తీగలూ ఒడిగురె మలనూ, గంగాబాదలేమి కామభోగాలూ, నీవితాధాన్యాలు” వించినారట. స్త్రీలైతే సాధారణపు చీరలే కట్టేరుగాని, వారి తాహతు చూడండి. ‘పదికంపు గోకస్మి బంగారు కట్టూ, మినులా చంద్రుని మించు మోములు మెరయూ. భాసిల్లు రత్నాల బావిల మెరయూ, గంధకస్తూరి పూతి కిలికి చెమరింపూ, సంగీతి దండలా జారినపయ్యదలా, కుడి ఎడమ బాహుల కూడి బట్టుదునూ, నాటరాగములతో పాట ఆడుచునూ, కొట్నాలు తరుణులందరూ దంచే రట.. శిశిరగా పెండ్లి చాలా ఆల్లరిగా జరిగింది. అందరికీ శిశిరగా అనే కనపడే ఘట్టోత్కమణ్ణి చూచి అక్క-మమారుడూ

అయ్యయ్య పెద్దపులి అమ్మయ్య పాము
అమ్మయ్య సింహము అమ్మయ్య తేలు
అమ్మయ్య నలుగుబంటమ్మయ్య శ్రీ
అమ్మయ్య గంజాబిల్లి అమ్మయ్య రేచు
.....
అమ్మయ్య రాక్షసి అమ్మయ్య భూతం
(తకతికిట తకతికిట తకతికిట తకతికిట)

‘అనుచు గడిగడి వదిలి ఆవతలికి’ పోయాడు..... లింగంపల్లి గోపయ్య రచించిన వరదరాజు పెండ్లి చాలా సాగసుగా ఉంది. ‘కవులకల్ల మేటియైన కాళిదాసు వదిని చిలతు కార్యంపు కర్తయైన స్వామి దలచెదా!’ అని ఉపక్రమించాడు పాట, సముద్రుని తనయ పేరుండేట తల్లిదగ్గరుండగా, ‘పొన్నపూలు కోయుటాకు పోదమనుచు’ కొంత ఒక్కతే ఆమెను ‘కన్ను నన్నజేసి’ పిల్చింది. చిల్లి ‘రాణివాసమెల్ల విడిచి రమణి తల్ల నంటనేగ భావ్యమా?’ అని గారించింది. ‘వినక నా పెరుండేవి కొంగుగట్టిన వరహా లన్ని పొరజల్లెనూ, ఘల్లుఘల్లు మనుచు తన గడ్డె లండల్ రవమునేయ మెల్లగంధి హారమాలు మ్రోగు

చుండెనూ, తరుణిచేరు చుక్కజొట్టు నుదుట నాట్య
మూలుసేయ, కొప్పున ముడిచిన పూలవంశ గునిసి
యాడెనూ, కన్యకా దిగులుజేంది బాలిపడ్డ నంద
మయిన తల్లి చేరదీసి అపుడు పోరుమాన్వేనూ, తల్లి
గర్భమపుడు కరిగి లసయ నప్పు డెత్తుకొని పూలు
గోయ నోవుమాని బుజ్జగించెనూ.' 'పోరుమాన్వేను,'
'తల్లి గర్భమపుడు కరిగి' అని వాచ్యము నెయ్యి
కుంటే హారాల భ్వనికె ఇంకా గొప్పశక్తి అలవడి
యుండును.

పెనుండేవి పన్నులు ఒకమాడి కేంగావి చీర
గట్టి, వన్నె మీదు గడపేసుకుని, నీటుగా శృంగా
రించుకుని, పసిడిగూడ చీతబట్టాకుని పొన్నపూలు
కోయబోయింది. తోటలో ఆమెకు అతివలంత
'సెక్తు' గావించి, పన్నుల సురటిగాలి విసిరి, గుర్ర
వీణ మీటనాడు. కుండరవన చేతులెత్తి గునిసిగూడేంది.
అప్పుడు కంచి వరపరాజు పొంచిదూరాడు. ఆయన
'కగుణ' వల్ల కోయ్యలకు కోయకుండానే పొన్నపూలు
గూడలలో నిండిపోయాయి. ముఝుజు రేకులూ,
నాలుకంభాల ఆటా ఆడేరు. అప్పుడు వరపరాజు

పట్టుదట్టి మొలనుబట్టి బంగారు చిక్కటమున
వంక మొలనుబట్టి కంటి వరదు పెప్పడొ
కర్ణమూరి చవుకగండు నీలంపు చాయనం
దిట దంపిలను వంకలు మెరయగా
ముని చేతులకు మంచి ముత్యాల కడియములూ
(తకిట తకిట తకిట తకిట తకిట తకిట తకిట)
మొలగంటల రివమూలు మోగుమంపగా
(తకిట తకిట తకిట తకిట తకిట తకిట తకిట తకిట)

వచ్చి, భామయోగుడు నిలుచుండి 'చంకచాచి' గెది
రించాడు. అతివలంసా హామకుతూ నిశ్చలంగా నిల్చారు.
'పోదురే పణతులార హస్తప్రాలయంక మీక విప్రు మీర
మా వనముల కేలవ స్తరీ, గూగు కోక్కమా పి యిచ్చి
భామ చనుదెందుమంటే పసిడి బొమ్మ కోసమేలే
పణతి నీకునూ' అన్నాడు. అప్పుడా పరుండేవి
పైటకెంగు కప్పకొనుచు మెప్పుగా పలికె కంచి
వరదు తోచనూ 'గొప్పపుచ్చి కొనలేవు యాకపుచ్చి
కొనలేవు, ఎచేసె వికారాగిరాసు కొందువలర!
బావజూచి వచములోకి ఆరుగు నున్నది. 'కలికి చిలుక
నెత్తికొని కంచిపురము కరుగవలె, అమూల విరాగు
చనగె వేగిరమ్మనా' అన్నాడు శాస్త్రి. జడిసింది
సూపం. 'శనివారమ్ము అని వనాభోజనమ్ము కొస్తే,
ఘనమునేసి పోరి యింక ఘాతగోతుపం | కొసినా
పువ్వులన్ని కోమలి పొరజల్లుకొని,' మరి వేగిరమున

బోయి వెలులతో కలుసుకొన్నది. వెలులంతా తను గూడలలోని పూలు ఆమె గూడలలో పోసి, భయము వుండిన గారవించాడు. పెరుండేవి ఇంటికినల్లి 'నీరి స్తివా' అన్న తల్లికి 'అమ్మా! మాదారికి కుంజరము అడ్డువచ్చింద'ని చెప్పే రిప్పించుకుంది. కంచి వర దుడు నాటినుంచీ అన్నము ముట్టలేదు. శివుడూ బ్రహ్మసముద్రుడు పగ్గిరకి రా హాచారం వర్గాడు. ఇక చెప్పడానికి ముందీ? ఆకాశ మంత సందిగ్ధా, భూమి అంత అరుగులూ వేసే పెళ్ళిచేసి, కనకంపు సశైరములలోని ముత్యాలు పిల్లబాలు పోయించి, అస్పగింతలుపట్టే సముద్రుడు, కొగిలించి నానుకను గారవించి మద్దులెట్టి, ఎలాంటి యాదోయి పాలని విభుని - స్తివా?" అన్నాడు. పరువాల బంగరపు మేస లోను పన్నీరూ, అల్లెరూ చిలికించి, ఎల్లె విర బాజలూ సంపెగలు జల్లిన పసి పొన్నునిగొప్ప వరద రాజస్వామి పెరుండేవితో 'సుంకరీలుతోటి నీవు శూదమాడి నోడితివా, (ఇప్పుడు) అంత సము గెల్పు కో ఇందువడనా' అన్నాడు.

మం సత్తుల కావ్యాలు పెండ్లితో : : స్త్రీలు
కావ్యాలు పెండ్లిని ఏనాంల పెట్టగా చూడవు. జీవిత
ములో పెండ్లి ఒక్క ఘటం. 'జీవితము పెండ్లితో
ప్రారంభము' అనవచ్చును కూడాను. పెండ్లిలోని
ఒకడుడుకులు ప్రారంభిస్తాయి. సనక స్త్రీల కథా
గేయములలో పెండ్లితో ప్రారంభించే అచ్చట్లూ
ముచ్చట్లూ అన్న ప్రవేశిస్తాయి. గ్రీకముడు వివా
హపు గోమయ్య ఒకనాడు అరిగి దశరథుని నగరికి
(అనగా విశిదికి) వచ్చి పేడలోనల కూర్చున్నాడు.
జనకుడు అతని అలక సీర్వుటకు ఆకులకు నుజ్జనలు
పోక కట్టాలు, కోకలదింకులే కొలుగు రుమాళ్ళు,
గంపు గిన్నెలు పుచ్చల పండ్లు, సొల్లుల తెలు
కులు, నాలుగు వేళ్ళ ఉంగరాల్, నవ గ్రాహీబతువు,
సన్నదుప్పట్లు, జోగురాలువలు, సడుకట్టు చిత్తల
సేవేము గువు సుగ్రాహుడు. పచ్చల పరికములు
పరికపోకములు, పండ్రిపొరములు, బంగారు మురు
గులు, చొక్కటా పట్టుండు దొవకులు. జలతారు పొగ
బంగారు తురాయి తెచ్చాడు. ఇంకేనా? సీతమ్మని,
సిగివేసి, పని నుడి. పన్నెడు బలకముగ్గు, పారాణి
బెట్టి, గిన్నెలు కడియగాలు పట్టెలు పిణ్ణెళ్ళు, మరువక
పాణ్ణి, పేనులమీద పొడోలు వేయించి, ఘంకా
ని బత్తులు ప్రోయించుండగా, రెండు ప్రార్థన మేస
కొదులు అడుదూ నడుదూ ముందురాగా, సకల
సన్నాయిలా కండుచిటిటూ, సవశ్యతములతో
దశరథ నగరికి వేంచేసారు. దశరథుడు తివాసులు

జంబుకొనాల్ కంబళ్ళు చాపలు సర్దిపరిపించాడు. ముల్కము లమర్చిన ముకురముల యెదుట, రత్నాల దీపములు రంజిల్లుచుండగా ముత్యాలగడ్డపై ముర హరిని ఉంచి, రత్నాలగడ్డపై సీతమ్మనుంచి, రాము వద్దను సీత గూర్చుండిబెట్టి, రాముణ్ణి బ్రతిమాలు తున్నారు.

గుర్రముల్లెక్కే ఈకొమ్మ వచ్చినది
గోల చింత నాశ లేచిరావయ్య
అందు ముల్లెక్కే ఈయతివ వచ్చినది
అందముయిన పెండ్లికొడుక లేచిరావయ్య
గుడ్డెలా ఎల్లెళ్ళ మనువ వచ్చినది
గుడిన కంపిమ్మన లేచిరావయ్య
సూడపిమ్మల పట్టి సుదీని వచ్చినది
గుడ్డెల్ల పెండ్లికొడుక లేచిరావయ్య

అని అనేక విధాల బ్రతిమాలే నోగువిడిచి స్వామికి.

ధర్మపరులకు గెండు బారి నెంబులనూ
అరమిస్తే కాని లేచిని నెననూ
అధిక సంపన్నుడే మూ జనకుండు
అచ్చును ప్రాస లేచిరమ్మననూ

కాని అది ఒక్కటే కాదు ఆయన గారికి కావలసినది! మంచి గంభీరమైన చెక్కెండ్లసాని, భిక్షువైన సున్నపు కాదు చిలుకలకన్నా, ఎం గారు గొలుసుతో పావు రము ఎట్లా, నందకొలుసు నుంచి భిక్షుడి గోలెములూ, పాదావుల నుండి, పంటభూములూ, అరణమిస్తేగాని లేచిరా నన్నాడు. ననకుడు అన్నీ ఇచ్చాడు. ఆణి ముత్యాల అమరపరికరాలు, అసీతి వేసెను గామాని మెడనుసీతదగ్గరకురా గానే 'సిగ్గునశ్చిరా మిదిగనా లేచె' సరి, ఇటుపైపు గుర్రపెను తీరిపోయింది. ఇంత అల్లరి చేశాక వేరంటాండ్లు తిరుకుంటారా? 'గుట్టమ్మలేదనీ యేలరిగినావూ అంపల మరొక్క నీవు లేచిరా వయ్యా, పల్లకీ లేదని యేలరిగినావూ పక్షిలేకనెక్కి లేచి రావయ్యా,' అని ఎట్టు, 'నత్తిగింజల కుడినీ పాచి యున్నాది, పాదావు మంపిలకు పంపిరావయ్యా, చేబియ్యమున్నూ చెల్లకున్నాది విదినే మరపిళ్ళను చెల్లించమనుము,' అని ఎగతాళిచెస్తూ సీత విడిదికి తీసుకువెళ్ళారు. వెళ్ళేళ్ళలో ఒరిగే అచ్చట్టూ ముచ్చట్టూ అన్నీ సామ్రాస్త్రిలపాటలకి. స్త్రీలు నిన్నటదాకా కేవలం గృహిణులే. కనక గృహజీవన ఘట్టాలన్నీ వారి కానందదాయకాలే. ప్రతీ ఘట్టము లోనూ సోగసుడలుండు. ఈ నాగనీ స్త్రీలపాటలకి ముఖ్యాధారము. సీతని అప్పగిస్తున్నారు: "నెయికొచి నేరదు నెలత ఓ వదిన | నేర్పుతో పనులెల్ల నేరుపా

వమ్మ | మీ బాలలలో నొక్కబాలగా చూడు | బుద్ధు లెరుగదు మంకు బుద్ధులే కాని | బుద్ధివచ్చినదాక దిద్దుకోవమ్మ | " ఇవి మన పిల్లలపట్లనే చెల్లుతాయి గాని సీతమ్మకు చెల్లవని అందరికీ తెలుసు. ఇక లక్ష్మీ దేవికి బుద్ధులు చెల్లున్నారని వినండి. "చెలగి మీ అత్తింట్లా బుద్ధిగనుండుమ్మా — యెవ్వ రేమాడినా యెదురాడకమ్మ—పలుగారు పలుచరిచి నవ్వబో కమ్మ—నాతోటి చేసిన మంకుపోరల్—యెరుగని అత్తింట్లా చేయబోకమ్మ—నెలవంటి బాలుడే నీల మేఘమరీతి - నెలతరొ యెడబాయకుండు మాయన్న— యిన్నాళ్ళవలె కోపముంచబోకమ్మ—నీవు యేమి న్నాను మేము విన్నాము—అత్తివారింట యేమన బోకు మమ్మా" అని. అన్నీ తమ పెల్లకనా? అల్లు డికో? "అల్లుడవూ, చెలికొడువు తల్లివి పెండ్లివి నీవే" చాలు. లక్షలు చేస్తుంది అమాట. ఇక బయలుదేరించి, 'మదిపుటేనుగులు పదివేయి | గడియొక్కిన నేజీలు లక్షలు గుర్రములు గట్టియిచ్చె | భామలు భూములు రత్నపు సొమ్ములు భానులేజ కపుడూ | డంగరు రథ ములు పల్లకీల్లనకుడు తాను యిచ్చె | " నాగపెట్టి సీతమ్మని అత్తివారింటికి పంపేరు.

తల్లిడండ్రులూ బంధువులూ ఒప్పుకుని చేసిన పెండ్లిలో ఈ ముచ్చట్లు అన్నీ తీరేయి. అగ్నిమారు సుభద్రని ఎత్తుకుపోయాడు. అతినికి ఈ అరణాలు ముట్టలేదు; సుభద్రతో అంటాడు: "పున్నమునాడైన అట్లు వండుకుని, అల్లుడా రమ్మనిపిల్చిర మీవాళ్ళ, కనుము నాడైనాను గారెలొండుకుని, కాముడా రమ్మని పిల్చిర మీవాళ్ళు?" అమె ఏమి లెక్కవదా? "మావాళ్ళు వేదివాళ్ళు మాకెమిగలదు, పెట్టగల పెద్దింట పెల్లాడితేను, అచ్చటా ముచ్చటాలన్నియూ జరుగు" నన్నది. మగరాజుకి కోపము వచ్చింది. 'అతివ పల్కులువిని గుడ్డెరజేసి, యెడమ మీసం దువ్వి పాంకోళ్ళు యెత్తి, పావకోళ్ళతో తన్ని పక్కునా నవ్వ.' పాపము వించేస్తుంది? 'అరటాకు వంటది అపజనమ్మంబు.' 'గోలుగోలుమని గోడ్లపై కొరిగి, వంటి సొమ్ములుదీసి భరిణిలో నుంచి, మాసిన బట్టగట్టి మడుగులుపిప్పి, మువ్వలముద్దుణ్ణి చంక బెట్టు కుని, పళ్ళెను సుభద్ర అన్నవాడెలకు. వాకిళ్ళ వారన్న నిద్ర శయనించె.' వదిన యెదురుగావచ్చి, అడవిడ్డను చూచి అతి జాలినోంది, 'నిద్రబోతున్నావు నీలవద్దండ, నీ చెల్లెలాచ్చింది నిద్రలేవయ్యా' అని లేపింది. 'నా ముద్దుచెల్లెలా ఏమె సుభద్ర, యేనుగలు ఉండంగ గుర్రాలుండంగ, హోదాలువుండంగ పల్లకీ లుండ, కాలినడకలతోను వంటరిగ నీవు, విడిబడి

వచ్చుటకు వరిగడ్డమేమా?" అని బుజ్జగించాడు. చెప్పింది.

“పున్నమ్మ నాడైన బూరెలాండుకుని
పుణ్యుడా రమ్మని పిల్చిరె మీవాళ్ళు
అమవాస్య నాడైన అల్లు వండుకుని
అల్లుడా రమ్మని పిల్చిరె మీవాళ్ళు
...
పుల్ల విరుపుల మాటలాడి పురుషుండు
గుడ్డెరగా జేసి పాదాలదన్నె”

పాపము కష్టపడ్డాడు స్రభువు. చెల్లెలను వోదార్చు
చేరంగ నీసి, ‘కంట తడిబెట్టకుమ కాంతలో నీవు,’
అని,

“దండెమునా పున్న కొత్తచీరలు
ఇవిగోనె చెల్లెలా నీకు అరణమ్మ
పెట్టెలో పున్నాయి పట్టుచీరలు
ఇవిగోనె చెల్లెలా నీకు అరణమ్మ
గూర్చున పున్నాయి గుండు గిన్నెలు
అటక మీదున్నాయి అంచు బిండిలు
భరిశెల్లా పున్నాయి పతకముల పేర్లు
ఇవిగోనె చెల్లెలా నీకు అరణమ్మ”

అని సుభద్రకు సారె ఇచ్చిపంపేడు.

సారెలూ, అరణాలూ తక్కువే అవనక్కర
లేకు. ఏపాటి మనసెరిగి వర్తింపకున్నా వస్తువుకి
చిక్క. ఒకనాడు శ్రీరాముడు పడకటింట నీత
కొరికు నెగురుచూచాడు.

‘జూల తనువునా జవాది యలది
వేచియు తానుండే దేవిరాకలకు
ఎదురెదురు చూచెనూ జలదిరాదనుచూ
తపవయ్యెరాదని తొండరా పడుచూ
గూర్చవంశజు ఉపుడు చాల కోపించి
ఘడియ గ్రక్కునబెట్టె కాకుస్థతనయు
సీతగో నీ పనులు శోధిస్తువేగ
అవనిజా మైమరచి నీవు ఉన్నావ
అనుచు తలపంకించి కడు భ్రమనుజెంది
శయ్యపై పవళించె రామచంద్రుండు’

ఇక సీతమ్మా! ‘అత్త కాసల్యకు అడుగులువత్తి, మామ
దశరథులకు మడతలందిచ్చె, సుమిత్ర కైకకూ సుర
టీలువేసె—పరగ కాసల్యకూ పాస్పనూ పరచె
(సీతమ్మ!) తరవాత ‘మజ్జనంబులుజేసి పసుపులు
బూసి, బంగారు పూలచీర బాగమరగట్టి, దువ్వి
పాపటతీసి తింతిణీబెట్టి, తింతిణీలా ముత్యాల పతి

కంటబెట్టి—రవ్వలా ముత్యాల జల్లిదిగవేసి—వేయి
జేయు కమ్మలూ వెలయంగ బెట్టి—గెండువేలూజేయు
హారములు వేసి—మూడువేలూశయ్య గుంగెరాబెట్టి
నాలుగువేలూజేయు నాను మెహవేసి — పదివేలూ
జేయు పతకంబుబెట్టి—గంటల వడ్డాణం కాంత
తాబెట్టి—నీలాలు తాపన కీలుకడియగులూ—నీల
వడ్డుని దేవి నేవళంబెట్టె — కడనుం— కమ్మలకు
కొటుకొబెట్టె—ఈ సింగారల దండకి నాయకమణి
చూడండి.’ నిలుపుటప్పములోన లెన రూపుజూచి—
చూచి ముచ్చటకెంది మగువనవ్వుచును, ‘జిలుగు
బుటేదారు పచ్చసిం గప్పి—బంగారు కలశముతో
ఉదకంబుబట్టి — మల్లెలు మొల్లలు విరజాజులును
కొప్పున ముడిచి సంతోషమున విభునిదగ్గరకేగ నిందీవ
రాక్షి. కాని లాయన లెలుపులు దిగించాడు. ‘తలు
వేయ కోపమును తాళనూగలనా’ అంది, నలుచుండ
పాదాలు చేతులును నొచ్చె, నంది. ‘పటపటా చినుకు
పడి పైకొంగు తడిసె’ నంది. ‘రత్నహారం బిస్తు
తియ్యవో ఘడియ’ అంది. కరుణించి దీప్తికా కాశ్య
కడనైన, వారని వక నిద్రైన శరనొందిపోడు’ నన్నది.
తీశాడు కాదు. అత్త కాసల్యకు అన్నీ చెప్పింది.
ఆమెవచ్చి. ‘దశరథుల పుత్రుడవు జనకు ల్లుశవు—
భూమి దెవల్లుడవు బుద్ధుడవనీకు, సీత సీసిన తిప్పు
శీఘ్రూన శిప్పు’ మన్నది. ఏమి చెప్పగలడు? తిప్పే
శాడు: ‘అమ్మ నీ కోపిల్లు అని గౌరవమునా—నలి
నాక్షి పెంచితే నన్ను గెకొనునా’ అని చిరునవ్వు
నవ్వుచూ, రాయంగు తీసెనూ తిలుపు.

సాధించింది సీతమ్మ. మూసింది విషయగర్వము!
‘మా మామ దశరథు వక్కరున్నార, అత్త మీరూ
పొండి మా మామ కడకు’ అని చెప్పింది. ‘ఆడవారి
కోపంబు యెట్టిదో యనుచు—మళ్ళి పరుండెను రవి
వంశజుండు.’ ‘అగ్గి చెంతట నన్ను యెంతలడవగునో,
ఆడవారి కోపమ్ము అట్టిదే యనుచు, శీఘ్రూన కలి
పెను శ్రీ లక్ష్మి యంతి’... ఈ కథలన్నీ సామాన్య
గృహస్థుల ఇంట్లో జరిగే కథలే. వాటిని కావ్య
గౌరవము తేవడానికి దీ జోనాతావరణము సము
కూర్చారు కవిగారు. ఆ కూర్పులో కనబడుతుంది
మనకి వారి కల్పనా సౌందర్యము. అనుభవాన్ని పెంచి
అందంగా రచించడమే కాని అతిలోక దృశ్యాల్ని
భావనా బలమువల్ల సాధించే యత్ని యీ ఈ పాటల్లో
కనపడదు. వీటిలోని పాత్రలందరూ ఈ లోకము
లోని వారే. ఆకాశము మీదనుంచి ఊడిపడ్డవారు
కాదు. కనక కథాసౌందర్యమే మనకి స్ఫురిస్తూ
వుంటుంది గాని రచనాచాతుర్యము స్ఫురించదు.

కవులు పాటలో సంతోషా అదృశ్యలే. పాట చివర కూడా వేరుపెట్టకూరూ. వారి స్వార్థమంతా కలిసి, ఫలశ్రుతి మాపాన్ని “భువనీయో య పాట పాడినా విన్నా—ఆయిశ్వర్యవంతులయి అతివలంబెదరూ” అని చివ్వర వుంటుంది. లేక సారస్వత మంతటా ఈ ఫలశ్రుతి కరబడినట్లునే వుంటుంది.

కూటల శంకెని చారి ల్పపాఠామూ. క్రిరా ముని కోపాన్ని కాదూ మాచాము? సీతాహృదయం అలక మాదాము పదంపి. ఆకుటములో ఆటచే అలసి క్రిరాముని చెమట నువ్వరముని సీతమ్మను విలిచాడు. ఆమె చిలకకు వేతికాదు నీకాకు పడెను. వానితో క్రిరాముని గుర్రని కనులకు కోపము వచ్చింది. పువ్వులబంధుతో పూజోజ్ఞానాశ్చ, ముద్దరాలు సీతమ్మ మూర్ఛపోయింది. పరిమళపు పన్నీరుడల్లి, ఎల్లెఱ్ఱానెల చాన్పువేసి. శేట నుచక ముతో ముఖము కడిగితే ఆమెకు తెలిసొచ్చింది. కోప ముతో వంటిస్తంభం మేడిలో, వైడి తరిమెణికోళ్ళ పళ్ళెనుంచును ముప్పదిమూరల మరక పచ్చిపము మును గమరబెట్టి కలవరింబుకోసి కాంఠ నిద్రించె. రాముడి కాంఠగతి తెలిసింది. ముచ్చిలకని ‘కోమ్మ జాడలు’ పు క్రిమ్యర వెల్పుచున్నా. శీరవాణిని జూపి శీరమంతలను ఆకాశిపేగె అచ్చటను వ్రాసె. ఉత్తరప ద్వారమా, దక్షిణపు ద్వారమా, తూర్పు పడమరల ద్వారాలూ మానిఉన్నాయి. గాలో తెరతో కిటికీలగ ద్వారా కళ్ళి ‘పాణిద్వార శేరి’ నాప ముల రెరగ. ఆమె పాక్కుచున్నాకొనను మోమె ర్తదు. చిలక అడిగింది. ‘ఘోరేవి కూతురవు యిప బుద్ధి నీకు, ఆటపరచూచకము ఆది అప్సరలునా’ అని సీతమ్మ రస ‘తెప్ప’ చెప్పి ‘మనవారి కింప గురును తనమేల’ అని చిలకను పొంగుంపి. చిలకవళ్ళి రాము డితో చెప్పనున్నది: ‘పూర్వాల వంటిది పూదోపి లేహం కాక పాటలకు కాగియున్నాడి’ అని చెప్పింది. కేక నా చుట్టలు విని గాముడు లేచి గాని పంజేడు. చిలక వళ్ళి బుద్ధులు చెప్పబోయింది. సీతమ్మ ‘వదరకే’ వో చిలుక వస్తనుండాకు, రెలబగల గొట్టెను రిన్ని చంపేను’ అని బెదిరించి రికిమేసింది. అప్పటికి లక్ష్మణస్వామి వేటనుంచి వచ్చాడు. చిన్న బోయిన చిలకనుంచి శంగతులు తెలుసుకుని, దానికి అసలైన పాంత్రిము చెప్పాడు. చిలకవళ్ళి సీదికి విచ బజ్జెట్టగా ‘రమారాము వండ్లను లఘువు దప్పింది’ అన్నది. ఎంటనే క.గాణిలేచి బయల్దేరింది! తిన్నగా పడకటింటికివళ్ళి రాసభద్రుడు గిప్పిన ముసుగు తీసింది. ‘ఘక్కుమని నన్వేనే బాలరామండు.’ ఈ

మాయ లెవరు కల్పించారు? అని అడిగితే సామిత్రి కల్పించా న్నాడు. కథ తిన్నగా, నూటిగా, నేటి చిన్న కథలాగ సాగిపోతుంది. వేరుకే రాముడూ సీతా, కోటలూ, ఒంటిస్తంభాల మేడిలూగాని, పెంపు అంతా మన జీవితాల్లోని ఒడిదుడుకులే. ఈ సుందరశిష్యులలో ఫరాణగాథలు ప్రవహిస్తాయి. శిష్యులు పరిచిటమలే అయినా నీగు కోత్తనిరు. లంపుగా ఉండిచా మని? గాథలు పారాణికములు కావు జీవితఘట్టాలే అనడానికి ఉపపత్తి ఈ గాథల వక్రగతి. ఫరాణగాథలకి విరుద్ధముగా కూడా వుంటాయి కొన్నిచోట్ల. ‘సుభద్ర సాగ’ లో అగ్గు నుడు కోపంపచ్చి తంజో సుభద్ర ‘యవ్వో ముద్దుణ్ణి చంక బెట్టుకుని, గంటలూ బాలుణ్ణి బెట్టబట్టుకుని’ అన్న నాచిలకు వళ్ళింది. సుభద్రకి ఎద్దను కోసుకు లెవరూ? ‘సీతాహృదవారి వనంఠం’లో ‘దపమంపపము లోను జగదేకరాము, కచలు మూసుకు ఒపం చేయు చంపిగను. గంటల వడ్డాణం మ్రోయకుంపగను, శంకెట సైలు ఘట్టుమనుకుంప, చాచాల అంశలు పవము వింకుంప, ద్వర్గకలశముతోప వనంఠముచచ్చి, చల్లి యా పచ్చాక్షి ఒరిగిపోయిందట. క్రిరాముడు జపముచేశాడా? లేదే, గానికేమి అసలు కథవినండి. సీతా పాహాదేవి (క్రిరాముని మరచి) ఇల్లెండ్లతో బొమ్మరిల్లు కట్టుకుని ఆడుతోంది. క్రిరాపా చింత్రుడు ఆమెని ఉడించాలని, రంభోడులను విలిచి ఆకంచాడట. విమల గిలలలని సీతా బంగారు రెలుపు కొంపము పొగిగూతోంది. గాముని సీతను గూరూపట. ఆంఠలో ఆమెకి ఆతినిమిపి (ఆరకంగా విచోదిస్తున్నందుకు) కోపమువచ్చి ఆ పనిడిమేళుని దిగిపోయిందట. రఘువునా సీతమ్మ తమ్మజూచి రంభోనాట్యముచూడక మరణి పోయినదని ఆమెను పిలుచుకరమ్మన్నాడు. ‘నాకు నిగ్గమా నేను రాసంది. చెల్లెల్లూ అందరూ వచ్చి తీసుకువళ్ళారు. ఆమెరాగా నే రాఘవుడు మత్యాలహారా లతో వైడిస్తంభాలకు సణలిని ముకిచేసి, ‘బానకీ, నాపము సిగ్గానీకూ, విల్లు విరవడానకి మేము వచ్చి నప్పుడు ఆ శథలో ఉండిడానికి సిగ్గు రాలేదా? నీనాటకం నేనెరుగుదునులే’ అన్నాడు. ఆమె తల వంచింది, చేతులు పణిళేయి. మనసులోని గురగుర వేరూ! నీలవర్ణండు అర్ధంగినెత్తుకుని అంతఃపురము లోనళ్ళి నేవచేశాడు. ఆమె గునిసింది. ఆ గొడవలో పూబంతి రిగిలి ఆమె మూర్ఛపోయింది. నెలికతైల్లి చలిచి వారి కప్పగించి నెల్లాడు. శేరుకొన్నతిర్వాత మళ్ళి బొమ్మరిల్లాటలు ప్రారంభించారు. కొసల్య

జ్యోత్సము

[illegible][illegible]

ప్రేమ కథాగేయములు

భామ కృష్ణుడినుండు ఆతని అవస్థని ఆడిపోయ్యి
 యును 'కృష్ణభామ సరసము!' సీతమ్మ రెండు నెలల
 నిర్భీతి అయివున్న పురుగ్రీరాముడు ఆమె ఆశ్రయమవించి
 'ఏమి ననకనుత నీవున్నవి? ఇది, కారణవి నీ గావు
 కష్టపడ్డావు ఆనాడు ఈరీతి వదిలుంపలేదు' అని విచా
 రించి 'నీవు ను లక్ష్మన్న పరిగించవలెను (!)'
 అంటాడు. ఒక గడియ లక్ష్మన్న చీకటితో గళాపకు
 గ్రీరాముడికి! సీతమ్మ భగవాన్ కోరింది రాముణ్ణి
 ఒకనాడు. ఏకభు చెప్పవలదు? లమకభు వేరొప్పుడు.
 ఇది "సీత భగవాన్"! అత్యోకవచనములోని సీతకోయిలతో,
 'మోక్షాలో హారంయిస్తూ కోయిలాగో, ప్రాణేశు
 తో నైదు నోయిలాగో' అని 'కోయిల రాయబారం'
 పంపించుచి... ఈ విచిత్ర కథాగేయాల లలనానికను
 'సీతాదేవి అనవాని' అని అర్థమైతె కావ్యాల్లో మేఘ
 సంకేతం ఎలాంటిదో స్త్రీల సాహస్యతయినో సీతాదేవి
 అనవాని అట్టిది. సీతమ్మను నువ్వించి నమ్మించుకు
 అనవానిమ్మని హనుమంతుడు కోరిన, లమ సుఖదీప
 నయినో ప్రా యఘ్నాలు గ్రీరాముడు నెమరుకెచ్చు
 కంటాడు. వాటిని పట్టికట్టేసి పొడుచుకొనున. చి
 వరికి 'సీతాదేవి అనవాని.'

‘ఉ హాస్యపు మూలం ఘటనే ఏదీలేదు! అని
గొప్ప కలగన్న ఉదాహరణ వర్ణిస్తారు తెలికత్తెలు.
‘అందులో పాతకల బలపట్టక చక్కగా ఉం!’
‘మం-రగిరి, చుప్పల్లు, గుడిగెనుంజు, రాను
మూలలు, చుప్పల్లు, చాటిపల్లు, పట్టాచలం, కన్నె
పల్లె, కెన్నెనది పల్లె, కల్లిబగ్గూరు, నామనగుంటలు,
రామికిల, నామల, జంతులు, రంగిరెలు,
మొక్కలు, బూరలు, పెంగులు, నామనవలూరు,
జక్కమొక్కలు, పూసలు, గొల్లచెల్లె, వన్నెపల్లెలు,
మొక్కపల్లె, కౌగిలెల్ల, నలగవెల్ల, చొప్పలపల్లె,
తామరపల్లెలు, టెల్ల, మొక్కచెక్క, లొంగులెల్ల,
వంటి జులలేపి రెండు ఉడు! తెలికత్తెలకనే ‘తాయెదు
గత్తెదను పుణికోరావెప్ప’ పగడిన కృషింపగ
అన్న పేరు. ఉడు అననవుదు ‘హాసమంటే దతివతో
గూర్చుకోరుకువచ్చేనే’ అన్నది. ‘అనగానే తెలికత్తె
అంటయును తెలికికొని అతివ యిండుకు వచ్చేనే’
అనగానే కొదమొ యమర నాయకున్న సతిపాప
మబ్బునాకు ‘మళ్ళీ తెలికత్తె అబ్బగవుకు, పార్వతీ
విభుకు...’ ఇలాగ తెనిసినవారి నందరినీ అదే ప్రకా
రంగా పేర్కొని చివరకు అందుకున్నావెప్ప ఉడు తల
వంచితే చేతితో తలచొత్తిచవ్వినా, ఉడు సిగ్గుతో
తలయెత్తిలేవట! ఈపాటలలో చెప్పవలసిన మూల సమళ్ళి
మళ్ళీ చెప్పడము మామూలు. ఉ హాస్యపుము,
శ్రీకృష్ణుని జననము, లక్ష్మీదేవి సాగహలాట,

సీతమ్మవారి అలక, గంగాగౌరీ సంవాదము, ధర్మ రాజువాదము, సత్యభామసరసము, వీటన్నిటిలోనూ ఎక్కడో ఒకచోట చెప్పినమాటే కొంచెం మార్చి చెప్పెము కనబడుతుంది. అవతారాల ప్రశంసకివీలుంటే సరి అన్ని అవతారాలూ ఏకరువు పెట్టేస్తారు. నగలు, ధాన్యాటా, సేసలూ, పువ్వులూ, లాంఛనాలూ, అటలూ వీటి క్షేణిని తీసి సందుదారికి తేచాలు ఏకరువు పెట్టేస్తారు. చెప్పినపాదాలే మళ్ళీ — ఒక్కమాట మార్చి చెప్పెము పురాతనపు కథకథకీ. చిన్న పిల్లలకి చెప్పే పేదరాశి పెద్దన్నా, విడుచేపలూ, నూతిలో పుట్టినాడీ, చలిచీమా పులిచీమా, వోతిముల్లు—, కథల్లో వచ్చినమాటలేవన్నా వినే లేతమనస్సులకి కథ తెలుస్తోందన్న సమ్యక్తం పుట్టిస్తాయి. చిన్న పిల్ల ల్నించి పెద్దవారిగాకా అందరూ వినే ఈ పాటల్లోని ఆ మేడిపాటలూడా అందుకేనేమో. ఇక వస్తువిభూ తినివ్వించెము ప్రబంధాల వన, సరోవర, పర్వతల లోనూ, పెళ్ళిళ్ళలో ముహూర్తానికి ముందుచేసే రత్నాలూ—, దోలాలూ—, పట్టికల్లోనూ, ప్రబంధాల ఆశ్వాసాంత పద్యాలలోనూ మనకి గోచరిస్తూనే వుంటుంది. ఇవి ఒకరమైన విద్యావిధానం. స్త్రీలకి పాటల్లో ఇవ్వడం సులువు. అందు కవలరించాయేమో చెవి.

ఈపాటల్లో ఒక అవతారానికి, ఇంకొక అవ తారానికి కథలోనేగాని వ్యక్తుల్లో తేడా లేదు. కృష్ణుణ్ణి, రాముణ్ణి, వామనుణ్ణి ఒక్క వ్యక్తి గానే ఒకచేస్తారు ఈ పాటలకవులు. అలాగే రుక్మిణీ, శకుంతల, సీతా, ఒక్కవ్యక్త — లక్ష్మి. ఇంత మాత్రంవెస్తే దీనిసాగసు తెలియదు. రుక్మిణీదేవి సీమంతములో కృష్ణుడు రుక్మిణితో 'నాతిరొ నీకేమైనా మనసులు కలిగున్నాను! నాగలోకమంతా సాధించి తెచ్చేనే!" అంటాడు. అందుకు లక్ష్మీదేవి "మందు రామావతారములో మనుపడిగిన కోరికకూ, తమ్ముని యెవలరిచ్చి చంపబంసితిరి మీర"ననూ. దీనికి ప్రభువు సమాధానము చెప్పలేదు. వామనుడు రెండడు సులతో గూహ్యకాశా లాక్రమించి మూడోఅడుగుకి చోటా చూపమంటాడు. దానికి బలిచక్రవర్తి జవాబు 'కాళింగుశిరసుపై నుండుపాదములు | అహల్యకాపంబు బాపు పాదములు | నా తలనుంచుమి నలినాయతాక్ష! అని. తన్ను కరుణించిన బాలకృష్ణుని అర్చించుటకు

కాళింగుడు గంగాజలముతెప్పించి, 'అవనియొక్కడు గుగా గొలుచుపాదములు, అహల్యకాపంబు బాపినట్టి పాదములు, బలిశిరస్సున మోపినట్టిపాదములు' భమిడి పల్లెరములో భక్తతో నుంచి, కడిగినాపెట.

ఇట, ఇంకా ఇంకాంటి ఉదాహరణలూడాస్తే ప్రబంధకవులలోవలెనే కవికవుల వంగడములోకూడా తమ పూర్వులు రచించిన కౌవ్యాల్ని చదివి అంద మైనచోట వాటి ననుకరించెము కలదని తెలుస్తుంది. 'కాళింగమనుసు'లో కాళింగుని భార్యలు కృష్ణుడితో అంటారు: "అబలప్రాయమునాటిదది పెండ్లిగాదూ, నీవుజేయుమి పెండ్లి నిక్కముగ మాకు" అని. రుక్మిణీదేవి సీమంతములో కృష్ణుడి కథని రుక్మిణితో చెప్పతూ, "నీవుజేసినదీ పెండ్లి నిక్కముగా భద్రమా | చిన్న నాటిది పెండ్లి చురి పెండ్లిగాదని పలికినా రంటాగు. 'యశోద కొంగపాట'లోనూ 'గుమ్మడి పాట'లోనూ కూడా నోగు తెరచి కలబ్రహ్మోంకమునూ మోసిన కృష్ణుడికి యశోద "కన్నబలిమిని వరతువని పలికితిని గాని" అంటుంది. "కన్నబలిమి" అన్నది చక్కని మాట. ముందు యశోద కొంగపాటలోనున్న ఈ పాత్ర యాన్ని 'గుమ్మడుపాట' రచించిన హరిహరసు గ్రహించి ఈ పాటనేకాస్తే అందింగా రచించా డేమోనని నా యూహ. ('తిరుచంద్రము' వ్రాసినవా డీ హరిదాసేనా?)

ఈ పాటలందన్న చాలా శరణమైనది. సామాన్యముగా 'తకకిటతక' అనే ఆరక్షరాల ఆవృతాలు నాలుగేసి ఉంటాయి పాదానికి. విన వానికి ఆపా దమే అయిన శాంతాకల్యాణంలాంటిపాటల్లో, చివ్వరి ఆవృతము 'తకకిటతా' అని, సీతాకల్యాణమూ, శ్రీరా ములవారి అలకా, సుభద్రసాగెవంటి పాటల్లోనాగ 'తకతా' అని ముగుస్తుంది. ఈ ముగింపువల్ల పాదము తర్వాతిపాదములోకి ప్రవహించి పాటకి నడక నల వరుస్తుంది. వరదరాజు పెండ్లిపాటలో 'తకిట తకిట' అని ఏడావృతాలున్నా 'తా' అనే ఎనిమిదో ఆవృత మున్నూ చేరి గెండ్లెసిచరణాలుగా నడుస్తుంది పాట. శిశిరేఖ పెండ్లి 'తకతికిట' అనే అయిదక్షరాల ఆవృతాలు గానూ చదువుకోవచ్చు, 'తకకిటతక' అనే ఆరక్ష రాల ఆవృతాలుగానూ పాడుకోవచ్చు. మొదటిపద్ధతి ద్వీపదకి దగ్గర. కాని పాటగా దిగేసరికి ఆరక్షరాల ఆవృతలే నడుస్తాయి.

“తానా సుందర నందు డ నెలదిగూ
తన్వంగలావణ్య లీ
లానందైక నిధాన మొండొగుల
క్రేమాలాప కేళీ విన్
దానూనానుభవస్సు లా
మదన విద్యా పైశికమ్మల్ సముల్
కానం రారు గోయి! కామి జన
లోకమ్మందు నాదోయికిన్.”

ఈ సర్గలో ఈ విధమైన సుకుమార వ్యంగ్య ధోరణిలో సుందరీచందుల శృంగార వర్ణనము, పరిహాసాది ప్రసంగ వర్ణనము నాగిపోతుంది. ‘కామి గాక మోక్ష కామి గాకు’ అనే నూత్ని పురస్కరించుకుని సౌందర్యసంపద కవులీవిధంగా లలితంగా కీరి శృంగార వర్ణనం సాగించారు. కాని అంతలోనే బుద్ధుడు భిక్షువుగా వచ్చి తరలిపోయిన కార్తవీర్య సందునికి తెలుస్తుంది. అంటే ఆతడు సుందరి అనుష్ట స్వీకరించి ఆందోళిత హృదయంతో అక్కడినుంచి కూలి వెళ్ళిపోతాడు. దీనితో గంపవర్ణ ముగిసిపోతుంది.

ఇక మూడవ సర్గలో సందుడు బుద్ధుడేను ‘మర దలొసగు భిక్ష స్వీకరింపవలసిని’ పని వేసుకొంటాడు. కాని బుద్ధుడితనతో నాటికి భిక్షువైన మక్కరలేదన్న విషయం హస్తాంతర మార్పించేతనే తెలియజేసి భిక్షుపాత్ర ఆతని హస్తంలో ఉంచి మానియు వాడ్చిపోరానికి సాగిపోతూఉంటాడు. సందునికి మళ్ళీ ఆందోళన ప్రారంభమవుతుంది. అప్పుడు బుద్ధుడు నందుణ్ణి అనుయించి విభులంగా సర్కలో చేస్తాడు. సుమారొక పది వృత్తంలో ఈ బుద్ధుని సర్కలో ముగిసిపోతుంది. అప్పుడు బుద్ధుని అర్చనకారం గౌతమ శిష్యుడొకడు సందునిచేత సర్కలో స్వకారం చేయించబోతే మళ్ళీ సందు డతని ఆడు తిసుకుతాడు. ఆపైన గౌతమశిష్యుడికి ‘ఈ విషయంలో నీవు చాలా అదృష్టవంతుడవే సుమా’ అని బోధించి సర్కలో స్వీకారం చేయిస్తాడు. తరవాత తిరిగి డోండ్లొలికే మైన సందుని మనస్థితి వర్ణనలో ఈ సర్గ ముగిసిపోతుంది.

క్రమికమైన సందుని మనఃపరిణతిలో అడుగుడు సునా ఉద్భవించే పేదన, ఆందోళన స్వస్థత స్ఫురింప జేయడానికి కవులు చూపించిన శిల్పనైపుణి ప్రదర్శించడానికి నేనీ విషయాలింతగా వివరించి వ్రాస్తున్నాను.

సుందరికూడా సందునివలెనే అనేక విధాలయిన మనో ప్రకల్యాటకు లోనవుతుంది. ఈమెకూడా చివ

రికి ధర్మదీక్ష స్వీకరింపబోతున్నది. కనకనే కవులింతగా ఈమె మనఃపరిణతి ప్రదర్శించడానికి ప్రయత్నించారు. ఇందువల్లనే నాలుగో సర్గ అంతా ఆమె మనః పరితాపంతోనే ముగిసిపోతుంది. ఇటుపైన ధర్మదీక్ష స్వీకరించిన తరవాతకూడా పూర్వనాసనా బలంవల్ల సందుని హృదయపరితాపం సమసిపోలేదు. ఆ పూర్వనాసనా బలంవల్ల విగ్నడిన పరితప్త మనస్థితి అంతా ‘అనుతాపం’ అనే అయిదో సర్గలో కనిపిస్తుంది.

అటుపిమ్మట మళ్ళీ బుద్ధుడతనిని అనుసరిస్తూ సర్కోపదేశం చేస్తాడు. ఆరో సర్గలో చివరే భిక్షుత్వమంతా చాలావరకు గౌతముని సర్కోపదేశమే. అప్పటికిన్నీ సందునికి తన అనురాగమే గొప్పదనేభావం పూర్తిగా సమసిపోలేదు. పిమ్మట బుద్ధు డతనికి కేవలం మమతా విరహితమైన అనురాగమే మహితమైనదనీ, ఒకే వ్యక్తి విూద కేంద్రీకృతమైన అనురాగం మమతావిరహితమై విశ్వవ్యాప్తమైనపు డది నిరవధికమై విరాజిల్లగలదనీ ఆదేశిస్తాడు. ధర్మసంనాదంలోని గౌతమోపదేశ భాగంలోని ఈ వృత్తాలు గండు ఈ భావం నూర్చుకొని ధ్వనిస్తున్నాయి.

“విరియం బూచెగు బ్రేమ పుష్పములనీ
విశ్వమ్మ నిక్కమైక్రొ
వ్యగినీ వొక్కటి పుణ్ణి లాలించి
పుద్వత్తా సు రాగిమ్మమై
సుగమం, పయ్యది నాడిరాలునపు
సయ్యా! కంటక మొగ్గందు ని
ఘోరతన్ నాటును, దాని బుచ్చగల
జ్ఞాన్ మున్నెయోజింపుమా!”
“నిన్ను గృహమ్మ పీడుమని
నే వచియించుట కర్మమిట్టివో
యన్న! మమత్వ భూన్యమును
వ్యాజవిహీనమునైన బ్రేమనే
నెన్నడు కాదనన్; సుకృతివీవు
రసార్థము నీయొడంద యీ
తెన్నునబోయి సర్వజగతిన్
భజియింపుము నీకు మేలగున్.”

ఈవిధంగా ధర్మోపదేశం చేసేసరికి సందుని మనస్సు నిర్మలమైనది. ఆపైన కేవలం మమతా విరహితమైన మనస్సులో ఉద్భవించిన కారుణి

జ్యేష్ఠము

భావంతో సుందరికికూడా ధర్మదీక్షాప్రవేశం కలిగించవలసిందని గౌతముణ్ణి ప్రార్థిస్తాడు.

“తేరి ప్రసన్నమై మనము
తెల్వి వహించెను శోక మోహముల్
దూరములై భవాంఘువున
దూలిన జీవుల నుద్ధరింపగాఁ
గోరిక పుట్టె దొంటి వలకూర్చికి
దవ్వుల నిల్చివేడెదన్
బూరుషు లెల్ల నర్హు లయి
బోటులు మాత్ర మనర్హు లౌదురే!”

అనంతరం కొంచెంసేపాలోచించిన తరవాత బుద్ధుడు సుందరి దీక్షాస్వీకృతికికూడా అంగీకరిస్తాడు. ఇక ఎనిమిదో సర్గలో కవులు కొంతవరకు విరక్త అయిన సుందరి మనస్థితి వర్ణించారు. అటుపిమ్మట బుద్ధ శిష్యుడు సుందరిచేత కూడా ధర్మదీక్షా స్వీకరింప చేస్తాడు.

ఇక తొమ్మిదో సర్గలో కవుల సుందరి నందుల పరస్పర ప్రేమ పునీతమై పరిణతమైన విధం చాలా మనోహరంగాను, సుసూక్ష్మంగాను ధ్వనించారు. ‘సహధర్మచర్యం’ అనే ఈ సర్గలో బుద్ధుడు సుందరికీ, నందునికీ ప్రత్యేకంగా నందుడు, సుందరి అనే అనాధ శిశువుల నిద్దరిని అప్పగించి పెడుతున్నాడు. వీరిద్దరు ఆసన్న మురిగిస్తూ శిశ్యావశిష్ట అయిన ఒక అనాధ వృద్ధురాలి శిశువులు. సుందరికి నందగర్భమైన అనురాగం అంతా చివరికి ధర్మశిశువయిన నంద బాలకుని రూపంలో సాక్షాత్కరించింది. అలాగే నందు నికికూడా అనాధ శిశురూపం ధరించిన శిశు సుందరి రూపంలో భార్యానురాగం సాక్షాత్కరించింది. సుందరి నందుల పరస్పరానురాగం ఈవిధంగా పరిణతమై పునీతమై అనాధ శిశుసంరక్షణ రూపంలో విశ్వ తోముఖమయినది. దంపతుల పరస్పరానురాగం పుత్ర పుత్రికా రూపంలోనే పరిణతమై పవిత్రం కాగలదని మనప్రాచీనసంప్రదాయమేకాక వి ధర్మసంప్రదాయమైనా అంగీకరిస్తుంది. అయితే ఇక్కడ పరస్పరానురక్తులయిన సుందరీనందుల పూర్వానురాగం బౌద్ధధర్మ ప్రవేశానంతరం ధర్మ పుత్రికా పుత్ర పరిపాలన రూపంలో పరిణతి పొందింది. ఇది కావ్య లక్ష్యమే కాక నూత్నంగా బుద్ధుని కరుణాగుణకూడా ధ్వనింప చేస్తున్నది.

‘సౌందరనంద’ పరిశీలనము

బౌద్ధ జీవకారుణ్యం

బౌద్ధం ప్రపంచ మతాలన్నిటిలోకన్నా ఎక్కువగా జీవకారుణ్యం బోధించింది. మిగిలిన స్వల్పమైన లక్షణాలన్నీ విడిచి వేస్తే ప్రత్యేకంగా ఈగుణం ఒకటే బౌద్ధానికి మకుటాయమానంగా కనిపిస్తున్నది. కనక సే సౌందరనందకర్త నీవిషయం ప్రధానంగా స్వీకరించి చివరిసర్గలో అంతగా అది ప్రత్యేకంగా అభివర్ణించాడు. ధర్మ శిష్యులైన సుందరి నందుల సంరక్షించే విషయం మూలంలో లేదు. సంస్కృత కావ్యంలో సుందరి ధర్మదీక్షా స్వీకరించే విషయమే సూచనా ప్రాయంగా కనిపిస్తున్నది. అయితే తెలుగు సౌందర నందకర్తలకు అనురాగపరిణతి ప్రధర్మమే పరమలక్ష్యంకాబట్టి చాలా స్వల్పశివుల విషయం కొత్తగా కల్పించుకుని యమ కథ కొక మనోహర కీరీటం మలుచుకున్నారు. ఈ విధంగా చివరిసర్గలో వీరు చూపించిన కథాశిల్పపుటే కీరీటకాక చక్కని తార్కాణము.

ఈ కవులకు బౌద్ధధర్మప్రచారం ప్రధానలక్ష్యం కాదన్నది చాలా స్పష్టంగా గమనించవలసిన విషయం. కనకసే సేరా సర్గంలో విశ్వజనీయులయిన విషయాలు మాత్రమే స్వీకరించి నూత్నంగా బౌద్ధవాతావరణం కల్పించుకున్నారు. గౌతము బుద్ధుడుగాని, అతని శిష్యులుగాని అనే ధర్మోపదేశ సందర్భాలలో బౌద్ధమతనారం మాత్రమే ప్రశ్నింపడానికి, ఈ కావ్యంలో అవసరమయిన ప్రత్యేక బౌద్ధ సిద్ధాంతాలఘోష వినిబడికపోవడానికికూడా ఇదే కారణం.

రస నిర్వహణ

ఇక రసనిర్వహణ విషయం. నిజానికి శృంగార శాంతాల కంగాంగీ భావం కల్పించి లోకంకు రసాలకు పరస్పరవిరోధం లేకుండా కావ్యం రచించడం కవిసామాన్యుల కసాగ్యమే. ఈ కావ్యంలో శాంతం అంగిరసం కనకసే కవులు ప్రథమసర్గ అంతా బుద్ధుని పునరామనంతోను, పాదు లతనియోశల చూపించే ధర్మప్రపన్తుల వర్ణనతోను, ధర్మబోధతోను ముగించారు. శాంతరసం అంగిరసం అనే దృష్టితోనే బుద్ధుని పునరామనంతో వీరీ కావ్యం ప్రారంభించారు. ఇక చివరిసర్గ అంతా సుందరీనందుల ధర్మాచరణానికి సంబంధించినదే. ఈ కావ్యం బుద్ధదేవుని సమస్కృతితో ముగిసి పోతుంది. కావ్యంలోని ప్రారంభము, అంతిము పరి

పూర్వమైన ప్రశాంసపాత్రవలనతో నింపితి న్నాయి.
 పది కేళిలం గెండు, మూడు, నాలుగు గుల్లెలతో
 గొప్పమీ కోరిక శృంగారవర్ణనల కనిపింతుం. నిజా
 ని కౌవ్యలలో గెండు ముప్పయికోటి ఉల్లసా
 జయలు పడిన శృంగారి లరంగం అయిపవన్నహాసం
 శాంతు, లలో నున్నాను, అక్కడనుండి
 తొవ్వలంలంపంకి క్రమం గా కేళిమై గాంధీలతో
 పిప్పిని పోలుండు.

[illegible][illegible][illegible]

ప్రతి నిమగ్నం

ఈ విషయములలోను మనము చూడవలసినది
 మనమునుండి వచ్చిన వాడుకలను మనమునుండి
 వచ్చిన వాడుకలను మనమునుండి వచ్చిన వాడుకలను
 మనమునుండి వచ్చిన వాడుకలను మనమునుండి
 మనమునుండి వచ్చిన వాడుకలను మనమునుండి
 మనమునుండి వచ్చిన వాడుకలను మనమునుండి
 మనమునుండి వచ్చిన వాడుకలను మనమునుండి
 మనమునుండి వచ్చిన వాడుకలను మనమునుండి

మోచి చేసిన హోమోకోవలయు సమాధాన పృష్టతో వ్రాసి
నవే. ఈ క్రింది ప్యాసంజో ఆలంకాగ శాస్త్రాన్ని
గురించి విశాస్త్ర నిర్దాంతాలను పరింభి కొన్ని కొన్ని
కొల గ్రంథము గూడు నిలిచుచు ఉండునందున ఆగూ
పడు సూత్రము గురించి కొంచెం విశేషించి వ్రాస్తాను.

అంగకారశాస్త్ర ప్రాచీనము

మేము మౌనమునందుండి ప్రాసంగిక వాగ్వినియోగం
 చేయవలసివచ్చినప్పుడు మాత్రమే మా ముందుగా అవగతం
 చేసుకొని తదుపరి మాత్రమే మా వాగ్వినియోగం చేయవలసిందిగా
 కోరుకుంటున్నాము. ఇది మా ప్రాసంగిక వాగ్వినియోగం
 చేయవలసిందిగా కోరుకుంటున్నాము. ఇది మా ప్రాసంగిక
 వాగ్వినియోగం చేయవలసిందిగా కోరుకుంటున్నాము. ఇది
 మా ప్రాసంగిక వాగ్వినియోగం చేయవలసిందిగా కోరుకుంటున్నాము.

అది వచ్చి పోయి నది సునయనమున అప నిద్రాంబ
 నుండి వచ్చి నామి నీర్మలమున శివగులమీస
 గిరి (నీర్మలము) నీర్మలమున (నీర్మలము) నీర్మలమున మిన్న
 తేము ! నాకుం బుల గిర్మలమున చాళు ఛ
 గ్రహములములు ! అయి శివమున శివగులు నీర్మలము
 గిరి (నీర్మలము) నీర్మలమున (నీర్మలము) నీర్మలమున మిన్న
 మేము ఇది గ్రహమున చాళు లమున ముగిసి
 నా పుచ్చున కలగలేదు !

[illegible]

ప్రేమ రహిత రాజ గారు బుద్ధిశ్శులు 'బుద్ధి
పై న ప్యుష్టి' అని వున్నందుగా అంకరకాస్త్రం
చింతానినీ, అంకరకాది లక్ష్యలు బయలు
పెట్టిన ద్వారా చింతింపిం దానిని హాస్యపరిమళ
నివ్వడం! ఈ గాథిరు--'అలాలు నున పేదానినీ సే
నిమానాలు, లేదేమోలు ఉన్నా'యని చెప్పేవారి
భోజనం కిది దగిపోవడం చాలా హాస్యం !

తిన్న గింజి చెయ్యడంవల్ల సేతారామరావుగా
 రిడంతో బలంకాచ కాస్త్రమే చెబుతున్నదనే భ్రాంతి
 — గుండు గొంతునాం పొంకులైనా — కలిగించిన
 హాసం న్నాడు!

అంకం చ శాస్త్రం ప్రకారం కావ్యవిమర్శన
 యోగ్యం అని చెప్పినా లేదు. కాని ఆ శాస్త్రసిద్ధాంతం
 తెలుసుకొనినట్లుగా నో, పలుకుటోనాలి. అది అట్లు
 కునిగా చెబుకును. పండావిడిగా విమర్శనకు నోరక
 బుచ్చుకోకూడదు! ప్రాంతాగమారావుగా గా
 శాస్త్రం అని గూడని లోటు ఉన్నదానికే చెప్పిన
 అంకం అని విషయం వలదు ప్రాంతమనే విషయం
 కూడా ఉన్నది బోధించుకోలేదు. ఇది అప్పుడు
 ప్రకారం విమర్శనాని ప్రకారము ప్రయోగవంతం
 ప్రాంతము అని అని శాస్త్రసిద్ధాంతం పరిమితవానికి
 కూడా అని చెప్పినగా లేదని విషయం!

[illegible]

ఈ సంవత్సరమునకు బహుమతి ముద్రాపత్రమును
 ప్రాప్తమగును. అందుకొరకు ప్రస్తుతమును
 ముఖ్య రసాలున్నాయన, వాటిని చదివినచో
 గాకుండా ప్రాప్తమౌదుకోవలసివచ్చును. అందు
 రచనలలోనుంచి ముద్రాపత్రమును గానవచ్చును.
 లిచ్చును. అందుకొరకు సంవత్సరమునకు బహుమతి
 వచ్చుపడింది. అందుకొరకు ప్రస్తుతమును
 మాటలను పేర్లను సేతులను గానవచ్చును. అందు
 అయినదానికి కాని దానికి సంబంధించినదానికి

[illegible]

కవి రూపకా లభిమానించడం ఎందుకని ఈ నాక్యాని కర్తం. ఆ కాలంలో ఈ ప్రబంధపదం రూపకార్థంలో వాడే అలవాటుండేది వల్లనే ఆనంద వర్ధనుడు ఆ అర్థంలో అది వాడాడు. అది తెలియక ఆ సందర్భంలో ప్రబంధం అంటే కావ్యంకూడా అవుతుందని అపార్థం చేసుకుని సీతారామరావుగారి సంధి సంగ్రహం గాల తిరిగింపు అంతా సాందరసందానికి పట్టిం చుట ప్రారంభించారు. దీని అను రహస్యం ఇదీ అని మీరు ఉదాహరణవల్ల తేలిపోయింది! ఈమాత్రం ప్రాథమికవిషయాన్ని నా తిన్నగా చోపరుచుకో లేని వారంతా ఆ అలంకార శాస్త్రగ్రంథాలు కావడంవల్లనే ఆ శాస్త్రానికి. ఆధునిక కావ్యాలకు ఇంతటి తీరని అపచారం జరుగుతున్నది! సంస్కృత సాహిత్యభాగ్యము, అలంకార శాస్త్రభాగ్యము ఈ గోడల్లో ఎంతగా లుప్తప్రాయమైపోయినా ఇంకా కొంతమంది అలంకార శాస్త్రాశ్రయ పీ డేశంలో అక్కడక్కడ ఉండిఉంటారని ఊహించి ఉంటే పీ డెంతటి నానాసానికి దిగిఉంటారని నోస్తంది!

బలాత్కార సన్యాసం

బలాత్కార సన్యాస విషయం విమర్శిస్తూ గార్డం ప్రదానూర్ణియిన ఆశ్వమేధుడే ఇది ప్రవేశకెట్టానీ, దీర్ఘజీవీయిన బుద్ధుని సంకల్పబలాని వదిలి వదిలిపడితే సనిహా విద్వా మేమీ లేదనీ నేను వ్రాశాను. దీనికి సమాధానంగా వారు ఇలాంటి వ్యంగ్యానికి కావ్యంలో నూచిన ఏదీ లేదని వ్రాశారు. నన్ను బట్టదూస్తే ఆశుమపక్షం మీరు సాందరసందమైనా తిన్నగా సవితలేదని స్పష్టపడి పోయింది!

సాందరసంద కావ్యకర్తలు కొన్నికొన్ని సర్గలకు మొదట కొన్ని పద్యాలువ్రాసి ఆ సర్గరహస్యం అంతా సూక్ష్మంగా ఆయా పద్యాలలో ధ్వనించారు. ఇది నందుని సన్యాసం వర్ణించిన 'సర్వవాదన' ఘనోత్సాహ సర్గ మొట్టవంటి పద్యం. ఆ పద్యం ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను.

“హితము నహితము నుచితానుచితలను నెడి
హగుల సతీక్రమించి ఘాను మేయ
ములగు నాశ్వ భాగంభములకు నవ్వి నై
యగుత విశ్వమునకు శ్రేయమగును గాత!”

ఈ పద్యంలో పూజ్యుల కభారంభాలు సామాన్యుల హితహితోచితానుచితది అవధులను అతిక్ర

మించి ప్రవర్తిస్తూంటాయని ఈ కవులు స్పష్టంగా నూచించారు. ఈ మాత్రంగానైనా కావ్యం చదవకుండా నవ్యాంధ్ర విమర్శన సాహిత్యోద్ధరణకు పూనుకోడం న్యాయమేనా? అని వారిని సవినయంగా ప్రశ్నిస్తున్నాను.

ప్రాథమిక శబ్దం

నేను వ్రాసిన వ్యాసంలో విశేషక ప్రాథమిక శబ్దాల విషయం విమర్శించి ఈమాత్రం ప్రాథమిక శబ్దజ్ఞానం లేనివారు కావ్య విమర్శ చేయడం న్యాయమేనా? అని ప్రశ్నించాను. గాని మీది మీరు విశేషక శబ్దవిషయం నిల్చిల్లగా బాని విడిచివేశారు. ఇదేకాదు. నా వ్యాసంలో విమర్శించిన పగటి శృంగారము, రసాభాసము మొదలైన విషయా లన్నింటికి సమాధానా లివ్వకుండా నాటకుపోయారు. ప్రాథమిక శబ్దంకూడా అలాగే బాని విడిచివేస్తూ నుకున్నానుగాని అది బరీ లేదు. దానికి లోకంలో (Elementary) అనే అర్థం ఉన్నదనీ అందుచేత ఇది పప్పునీ మళ్ళీ ముసలు పెట్టారు. సాందరసందం గ్రాంథిక భాషాగ్రథితమైన కావ్యం. అందుచేత, అందులో నన్ను శబ్దాల సాగుత్వ సాగుత్వాల నిఘంటువులనుబట్టి నిర్ణయించాలిగాని లోకవ్యవహారాన్ని బట్టి నిర్ణయిస్తే ఎలాగ? సాందరసందం వ్యావహారిక భాషాకావ్యమా? కానప్పుడు మీరీ ససం వ్యావహారికార్థం పట్టుకుని ఇంకా ఎందుకు వేర్పాడుతున్నారో మరీ ఆ పా నాత్ముడికి చోగపడాలి!

సాందరసంద కావ్యములోని లక్ష్యము, అలంకారశాస్త్రము, దాని లక్ష్యము, జౌచిత్యవిషయాలు, శబ్ద సాగుత్వము మొదలైన వాటిని గురించి ఇంతిగా వ్రాసినా శ్రీ సీతారామరావుగారి కావ్యం ఎందుకూ పనికిరానిదాని అదేపనిగా వాదించుట మొదలు పెడితే వారి నెవరు ఏమీ చెయ్యలేరు!

శ్రీ సీతారామరావుగారు తమవ్యాసం చివరి భాగంలో నా వ్యాసాలకు సమాధానా లివ్వడముచేత లేదని భీష్మించారు. ఒక ఉత్తమకావ్యంమీద గుర్విమర్శచేసి, న్యాయమైన ప్రతివిమర్శ వచ్చినపుడు సమాధానం ఇవ్వమని భీష్మించుట ధర్మమేనా? ఇలాంటి వాదోపవాదాలకు నేనున్నా మారదురంగా తొలగిపోతూంటాను. అయితే ఈరోజులో ఆధునిక కావ్యవిమర్శ అంతరుపు జొత్తిగా దిగజారి పోతూండడంవల్లను, శ్రీ సీతారామరావుగారు సాందరసందంవంటి ఉత్తమకావ్యంమీద కేవలం బాధ్యత

రహితమైన విమర్శ నైయ్యకంవల్లను నే నీవిమర్శ ప్రారంభించాను. వీరీ కావ్యలక్ష్యం కొంచెమైనా అవగాహన చేసుకోకుండా అపార్థం చేసుకుని పాఠకులనుకూడా భ్రమింపచేయడానికి ప్రయత్నించారు.

సౌందరనంద కావ్యంమీదనేగాక ఈదేశంలో మిగిలిన సుప్రసిద్ధ కవులకావ్యాలన్నిటిమీద వీరికంటి విమర్శనలే వ్రాశారు. వీని చేసిన విమర్శనలనుబట్టి మాస్తే వీరు ఉత్తమకవులని ప్రశంసించినవారు కూడా ఉత్తమకవులు కావాలేమోనని కొంతమంది పాఠకులకు సందేహం కలిగుతుంటేమో తెలియదు!

వీరి బాధ్యతావిహితవిమర్శకు ఒక ఉదాహరణ ఇస్తున్నాను. ననకటి భారతిలో వీరు బాధువాగారి కవితనుగురించి విమర్శిస్తూ వారికి వ్యుత్పత్తిలేదని వ్రాశారు. వ్యుత్పత్తిలేదన్నప్పుడు వారికవితలో శబ్దపాండిత్యలోపంగానీ, గాత్ర పాండిత్యలోపంగానీ, సూచించే ప్రయోగా లేమైనా ఎత్తి చూపించారా? లేదు! వీరికే ఉత్తపుణ్యానికిని ప్రసిద్ధుడైన ఒక కవిమీద ఇలాంటి అభిప్రాయం పడిన య్యకం ధర్మమేనా! వీరంతటితో ఊగుకోకుండా వారికి అభ్యుదయకవిత్వానికి ఆచార్యపీఠంకూడా అందించారు. దీనినిబట్టిమాస్తే వీరికి అభ్యుదయ కవితాస్వరూపంగానీ, బాధువాగారి కవితాస్వరూపంగానీ తెలిసినట్లు కనబడుతుంది. అవేరాలి నారు, అభ్యుదయకవులు ఎంతవరకంగీకరిస్తారో తెలియదుగాని అదంతా శ్రీ సీతారామాపుగారి కవిత తారమ్యజ్ఞానలోపాని కొక చక్కని తార్కాణంగా కనిపిస్తున్నది! అయితే ఇది అంతగా ప్రస్తుతానికి సంబంధించినదికాకపోవడంవల్ల — ఇంతటితో ఈ విషయం విడిచివేస్తున్నాను.

వీరు తమ వ్యాసంలో నా వ్యాసవిషయాలను గురించి బొత్తిగా తాడు బొంగరము లేనివేవేవో వ్రాశారుగాని అవి సమాధాన యోగాలు కాకపోవడంవల్ల ఆ విషయాలతోలికైనా పోకుండా వదిలివేస్తున్నాను.

ఒక్కొక్క విమర్శకులు కావ్య విమర్శలు ప్రారంభించినప్పుడు కావ్యశక్తిసామర్థ్యాలు అపూర్వంగా పాఠకుల కవగతిమైనట్లు భాసిస్తాయి. ఒక్కొక్క

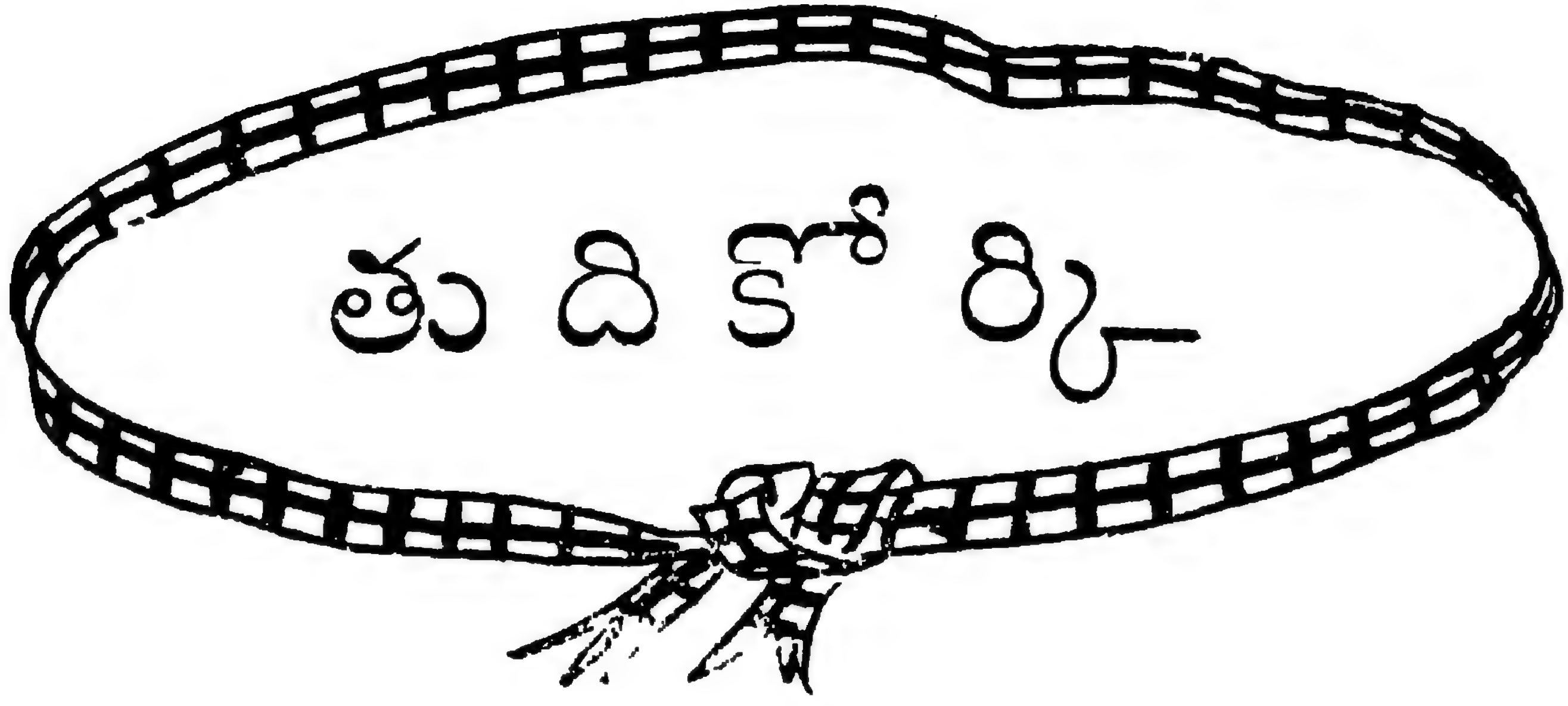
క్కప్పుడు ఒక్కొక్క కావ్యమే విమర్శకులలోపాలను వెల్లడిచేస్తుంది. సౌందరనందవిమర్శలో సరిగా ఇదే జరిగింది!

శ్రీ సీతారామాపుగారు తమ వ్యాసంలో నామీద ఏకవచనప్రయోగా లుపక్రమించారు. మరి ఈ వ్యాసం మాసినతరవాత ఇంకా తీవ్రభోజిలోకి నూరిపోతాడేమో తెలియనుగాని — అయినా సవినయంగా వారిని అగునాలనాంధ్రకావ్యాలు చాలా బాగ్రతగా పరిశీలించవలసిందనీ, సౌందరనందకావ్యం కూడా నేను విచరించినప్పటికీ సరిగ్గా సరిగ్గా వినీ ప్రార్థిస్తున్నాను.

విమర్శకు లేవరయినా పాఠకులకు అత్యంత సన్నిహితులయిన సహకారులుగానే ఉపకరిస్తారు. అంతేగాని సాక్షాత్తుగా కావ్యస్వాదం కలిగించడంలో విమర్శకులు తోడ్పడతారు. ఈ ఆస్వాదకశక్తి ఆయాపాఠకుల అభిరుచిపరచింది. శక్తినిబట్టి తరతరభావంతో మాగుతూ ఉంటుంది. అందుచేత సౌందరనందకావ్యంలోనించి ఒకపద్యం ఇక్కడ ఉదాహరించి ఆ కవితాపరిణతి నిర్ణయభారం సహృదయులకే వదిలివేస్తున్నాను. ఈ పద్యం సౌందరనందలోని పరిపక్వ కవితారసన కొక చక్కని ఉదాహరణము:

ఇది సౌందరనందంలోని ‘ధర్మసంవాద’మనే అధ్యాయానికి ప్రారంభంలో సూచనాప్రాయంగా రచించిన పద్యం.

‘పగడీరనే న్న వ్రావియెలలనా’
 తారయ్య! మో బాటసారులార!
 చల్లని యీ తరుచ్ఛాయలనేడదే
 అగ విశ్రమింపరారయ్య! సుంత
 ముగ్ధిరాలినఫలముల నారిగింపర
 య్యా! మాకు నాత్మీయులైతిరింక
 అడ్డమాకలు లేక యాడుడు! పొడు దు
 య్యేల లూగుడు సంశయింపవలదు!
 కేలిదీర్చిక కలవలు గూలవ్రోసి
 మాఱవదలితి నలుగులు పొఱవిడిచి
 అరమరలులేక కొంచెక యనుభవింప
 రమ్మ! రాయంచలార! భృంగముగ్ధుగ!

శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామి

నిన్నెతలపోసి తలపోసి
నీ యుదారమూర్తి ఎడనిల్చి
మరలొంతు నేను.
ఎపుడొ
సంజతాంకయో,
చిన్ని మబ్బుతునకొ,
గాలిపల్లలో వచ్చి నీ చెవులనూడు
నేను లేనన్న వార్త వినింతులేని,
కంట రాసేకు మొక్క కన్నీటిచుక్క.
నలదు వలదొక్క వేడి నిట్టూరు పేని,
వలదు ప్రియతమా, ఒక్క నిట్టూరు పేని.
చిరుచివరి కోర్కె మన్నింతువేని సుంత
సీచరణధూళి నా ఎత్తి పోతలపుడు
నాచితా భస్మమున చల్లు మింత;
చాలు.
జన్మజన్మల కల మంది కొందు నేను.

ముమ్మడి కులోత్తుంగ చోళ దేవుడు

(క్రీ. ౧౧౭౮-౧౨౧౬)

శ్రీ భావరాజు వెంకటకృష్ణారావు

చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులలో గడపటివాడు ముమ్మడి కులోత్తుంగ చోళుడు. ఆతడు జీవితమంతయు, చితికి చెదరిపోవుచున్న చోళ మంజుల సామ్రాజ్యమును రక్షించుకొనుటతో గడచి పోయెను. తెనుగు చోళు లొకవంక బలవంతులయి, చాళుక్య చోళ చక్రగిని ఎదిరింపసాగిరి. పొత్తపి నుండి తమ రాజధానిని విక్రమ [చోళ] సింహపుర మైన నెల్లూరికి మార్చుకొని విజృంభింపసాగిరి. కులో త్తుంగ చోళుని ఎదిరించి స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటింప సాహసించిరి. కులోత్తుంగుడు శక్తిచాలము మిన్న కుండునని సంభవించెను. ఎలనాంటి రాజేంద్రచోళుని రాజ్యముందుగూడ నట్టి విపరీతపరిస్థితు లేర్పడెను. శివరాజేంద్ర చోళుడు వృద్ధుడయి, మరణించుటకు బూర్వము రాజ్యభారమును తన కుమారుడయిన మూడవ గొంకరాజుకు నొప్పగించెను. శాసనము లందు మూడవ గొంకరాజు కులోత్తుంగ చోళ గొంక రాజుని వ్యవహరింపబడెను. ఇమ్మడి రాజేంద్ర చోళు నికి ప్రధానియు సంధి విగ్రహియునగు నండూరి కొమ్మనమంత్రి గొంకరాజుకుగూడ రాజ్యతంత్ర ముఖ్యుడై రాజ్యభారము బూనియుండెను. 1 ఆనాడు ఎలనాంటి రాజ్యము మహేంద్రగిరి మొదలుకొని కాళహస్తి పర్యంతము వ్యాపించియుండెను. 2 కొమ్మన మంత్రి ఎలనాంటి రాజేంద్రచోళ, కులోత్తుంగ చోళ

గొంకరాజుల ఆజ్ఞచొప్పున పాకనా డిరువయొక్క మంజులమును రాజప్రతినిధిగా కూడ పోలించెను.

వీరరాజేంద్ర చోళుని చివరి కాలమునాడును, కులోత్తుంగ చోళ గొంకధూపతి కాలమునాడును, “సమధిగత పంచమహాశబ్ద మహానుంజలేశ్వర, ఎల దాయ సింహ” ఇత్యాది ప్రశస్తి హినులయిన కొంప పగుమటి బుద్ధరాజు రాజ్యము బలవంతుడయిన మహా సామంతుడై రోజ్యచక్రము ద్రిష్టమండెను. దానికి గల ముఖ్యకారణము, కొంప పగుమటి శాసనులకు నలనాంటి రాజ్యవంశముతో గల బంధుత్వముగా తోచును. రాజేంద్ర చోళుడు లన యగ్రమహిషి నుంజమదేవులు గతించిననాక కొంప పగుమటి బుద్ధ రాజు వెలియులు అంకమచి ప్రక అక్కాంజెను పెండ్లిగూడెను. ఆ వింపగులకు కులోత్తుంగ చోళ గొంకరాజు జన్మించెను. ఆతడు నంజవ కులోత్తుంగుని కాలమున బుట్టుటవలన గాబోలు “కులోత్తుంగచోళ” పదము ఆతనికి డేరుకు చేర్చబడెను. కులోత్తుంగ చోళ గొంకరాజు కొంప పగుమటి బుద్ధరాజు కూతుని జాయాంబికనుద్వాహమయ్యెను. ఆ వింపతుల కుడయ మయ్యెను సృష్ట్యశ్వరుడు. ఎలనాంటి రాజులలో నాతడు కడపటివాడు.

మూడవ గొంకరాజు, తండ్రి మరణించుటకు పూర్వము నాలుగు సంవత్సరములు రాజ్యాభిషిక్తు డయ్యెను. ఆరిని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౧౭౦ సంవత్సరమున ప్రారంభమయి ౧౧౭౮ లో ముగిసెనని యూహింపవచ్చును. గొంకరాజురాజ్యకాలమంతయు నిరంతర సంగ్రామములతో గడిచిపోయెను. ఒకవంక దక్షిణమునుండి తెనుగు చోళులు పైరుముబూని తమ రాజ్యమును పాకనాటిలోనికి విస్తరింపఁచి, ఎల నాంటి రాజ్యమునకు భంగము కలిగించుచుండిరి.

1. కేయూర బాహుచరిత్రము.

2. కేయూర బాహుచరిత్రము. S. I. I. Vol. VI. No. 211 ఈ శాసనమందు గొంకరాజు పరిపాల నము శ. ౧౧౭౦ కు బూర్వము ప్రారంభమయినట్లు నూచనగలదు. గొంకరాజు పరిపాలన మిందు ఉదాహ రింపబడెను.

కమ్మనాటి తెనుగుచోళులు తమకు సన్నిహితులు బంధువులు, స్వజాతీయులునైన పొత్తపి తెనుగు చోళుల తలంపులు ప్రయత్నములు సాగుటకు సాయ పడుచుండిరి. ఒకవిధముగా స్వామిద్రోహపరాయణులైన వర్తించుచుండిరి. పడుమటను కళ్యాణ కటక మందు కల మర్కటాశుకర్రాజ్యము లంతరించిన కారణమున, అనుమకొండ గుర్రరాజు (క్రీ. శ. ౧౧౬౦-౧౧౬౬) విజృంభించు సాగను. ఆరివి గాటికి నిలుచు వారు లేనందున, గుర్రరాజు పూర్వాంగ్ర జేశముపై కన్ను పేసియుంచెను. అరికు సతనాటి చతుర్థకుల చుగ్గర రాజవంశముతో బాంధవ్యము నెఱపి వారి వారినెన కిష్టలను కేసుకొనెను. సతనాటి బుద్ధరాజు కుమారుడు గుర్రరాజుకు కాకతి రుద్రుడు తన తమ్ముడు మహాదేవరాజుకూతురు మైలమదేవి నిచ్చి పెండ్లికేసెను. ఈ బంధుత్వ మేర్పడిన కారణమున సతనాటి గుర్రరాజు, నెలనాంటి కులూస్తుంగ గొంక రాజును, ఆరివి తరువారి పృథ్వీశ్వరునకు సామంతుడై గుంపించెను, కాకతి రుద్రరాజుపక్షము నేయవలంబించుచు, నెలనాంటిరాజ్యము విజృంభమునకు కూడి తోడ్పడినాడు. కులూస్తుంగ గొంకరాజు మహాపరాక్రమశాలియు, సమరసములయెంచుడు నగుట చేరిన నెలనాంటి రాజ్యము. అనాటికింకను బీయమై గుంపించువలనను కాకతి రుద్రదేవుడు, పైకిగూర్చు ముద్రభావము ప్రకటించుచు, లోలోన వైరమును తలపోయుచు, రెండు మునై పేచియుండెను. ఆరివి దేవులు కన్ను మగేవి గుంకనారి కిష్టరాములను కేటించి క్రీ. ౧. ౧౧౭౨ సంవత్సరమున కుంభమారుని శ్రీభీమేశ్వర మహాదేవునకు ఆంధ్రవర్తిగా బోధించుడు దివిను నొక్కంటిని కమర్చించెను. అనాడు కాకతి రుద్రదేవరాజుకు దివిరాములను వచ్చి గుంపించుచును. కాని ఆరివి రాజునకు కానరాకున్నది.

నెలనాంటి రాజ్యమున కీరీతిగా మూడు వైపులందు విరోధులు ప్రబలుచుండి, పల్నాగు మంధలిక రాజ్యమందు విపరీతులు బుల్లెను. పలనాటిని అనాడు హైహయవంశ మొకటి సామంతి నృప చిహ్నులు గలిగి పరిపాలించుచుండెను. హైహయ గుంపు ఆక్రేయ గోత్రులగు సుర్యులయినను,

1. S. I. I. Vol. IV. No. 1095.

2. పల్నాటి కీరచరిత్రమందు ఈ చారిత్రక గాథయంతయు కలుపబడియున్నది.

చతుర్థకులనువారైన నెలనాంటి ప్రభువులతో సంబంధ బాంధవ్యములు గల్గియుండిరి. నెలనాంటి ఇమ్మడి గొంకరాజు (కులూస్తుంగ చోళ గాంధ్య గొంక రాజు. క్రీ. శ. ౧౧౭౨-౧౧౬౧) కూతురు మైలమదేవి పలనాటి అరుకు లేక అనుకు భూపతికి పట్టపుదేవి. ఆ సంపతులకు నలగామరాజుని కెంపవదేరుగల కీరకామనృపతి బంధించెను. అనుకురాజు క్రీ. శ. ౧౧౬౧ సంవత్సర ప్రాంతమున మరణించెను. అరికు మరణించునాటికి కీరకామరాజు, పలనాటి అరికు గురుక్షవయస్కుమనువతుడు పల్నాటి మంధలిక రాజ్యమును మంత్రి నొక్కనాయుడు, తరువారి ఆరివి కుమారుడు బ్రహ్మనాయుడు శాసించిరి. నలగామరాజు గురుక్షవయస్కు వచ్చినతరువాత రాజ్యభారము తానే బూనెను. అది బ్రహ్మనాయునికి కమర్చించు గాకుండెను. తన యధికారము తొలగిపోవుట కాలిడ్చి పక్షక, నలగామరాజునకు ఆరివి వతి తమ్ములు పెద్దమలి దేవ వినమలిదేవరాజులకు సహమంత్రియిపించి, తాను పెదమలిదేవ వినమలిదేవుల పక్షమున రాజ్యము పంచుచున్నది తనవు బట్టికొనెను. నలగామరాజు రాజ్యము పంచుచున్నట్లుకు కమర్చించుచుండెను. నల (వీర) కామునికి మంత్రిగా కునరీన నాయకురాలు వీరకామునికిని గూలని మరియొక వతి కమ్మకు నరసింహునికి సుస్థిరమైత్రీ కల్గించి, బ్రహ్మనాయుని యోధరించి, నలగామరాజు ప నాటి మంత్రి రాజ్యమున పాలింపకేసెను. బ్రహ్మనాయుడు పోలెగూలనంకొడి, మలిదేవరాజుల పక్షమున పలనాటి పేసికొని, విజేండ్ల సుర్యులను నందు, ప్రభులకు గుంపించెల మేసియందు పరిపాలించుచు, తిరిగివచ్చి, రెండు రెండు నాన్న మలిదేవ రాజులకు రాజ్యము పంచి యున్నది మరల నలగామరాజుకి కంపేమంపెను. నలగామరాజు రాజ్యమున పాలనగక, గురుక్షవయస్కుదై వచ్చిన బ్రహ్మనాయుని పైస్యమును కారెమలొడి రాజు క్షేత్రమున గదికెను. సర్వమూర్తులయి విజృంభించిన పీగులు పెక్కండ్రు ముగ్ధులని గూలిరి. బ్రహ్మనాయుడు పరిజయమంది పలనాటి విచ్చి నాలి పోయెను. విజయుడై కీరకాముడు సుఖముగ కొంతకాలము పల్నాటిని శాసించు గల్గెను. కారెంపూడి గురుక్షు జరుగుటకు బూర్వము కొంత కాలమునుండియు నెలనాంటి కులూస్తుంగ చోళ గొంకరాజు, పల్నాగున జరుగుచుండిన విపరీతి పరిస్థితులను అరికట్టి బంధుగులయినవారిలో పుట్టిన అంతః కలహములను బాపజాలకపోయెను. అనాడు మూడవ గొంకరాజు దృష్టియంతయు కీరకామరాజునకు కేసుకు

చోడుల దాడులను, పడుమటనుండి కాకతి రుద్రరాజు ప్రతికూల చోళ ప్రవర్తనలను ఎదుర్కొని నెలనాంటి మహారాజ్యమును సంరక్షించు కొనుటతో నిండి యుండెను. పన్నటి సేమయందు జరిగిన అంతర్విష్టవము కారణముగా, ఆకస్మికముగ సంభవించిన కులోస్తుంగ చోళ గొంకరాజు మరణము కారణముగా, నాంటి మహారాజ్యము నడిలి కూలిపోవసాగెను.

పిరాఘరము కుంతీ మాధవస్వామి గుహిమిన్న నెలనాంటి పృథ్వీశ్వర మహారాజు శిలాశాసనమును పరికించి సందు గొంకరాజు పరిపాలనము విరీతిగా సాగినదియు కొంతవఱకు నూహింపవచ్చును. పన్నటను నలగామరాజు నవతి సోదరులతోపాటు బ్రహ్మనాయనితోపాటు ప్రతిఘటించియు, తన రాజ్యమందు బ్రహ్మనాయకు లేవదీసిన సాంఘిక, మతవిప్లవములను అణగిక్రొక్కజాలకపోయెను. ఆ నిష్టవకాలమున పుగ్గరించుకొని, షక్తినిలసిన శైవగుహాధ్యక్షుని విజృంభించి పాకనాటను ప్రవేశించి ప్రజల గొంతు భీంప సేయసాగిరి. శైవులు చోళులను బలిమివాటించి అణచివచ్చుచుండెనోపుల, పన్నులు చెల్లించుముగా

1. ఎ.పి. ఇం. సం. క. పుట. 32 మొ.

2. S. I. I. Vol. IV. No. 1155. ఈ శాసన మందువాహులమైన శక సంవత్సరము ౧౧౧౮ గాను. అనుచో సది గతబ్రహ్మగాక వర్తమానాబ్రహ్మ కొదిరును. అట్లయిన శ. ౧౧౧౮ (వర్తమాన) కార్తీక శ్రుతిమి సోమనాటి నాటిగా ౧౧వ అష్టమి ౧౧౧౮ కు సంబోధించును.

3. S. I. I. Vol. IV. No. 1155.

4. S. I. I. Vol. IV. No. 1155, “శక వసుషంబులు ౧౧౧౮ (ఇది వర్తమానాబ్రహ్మ) ఇరు నేటి సర్వలోకశ్రేయ విష్ణువర్ధన మహారాజుల విజయ రాజ్య సంవత్సరంబులు ౫ అను—”

5. ఎ.పి. ఇం. సం. క. పుట. 32 మొ. శ్లోకము ౫౮.

తాభ్యాం శ్రీ పృథ్వీశ్వరః స్వయా
మహాశేషస్థితేః కారణం
దేవః శ్రీ సృష్టిశీల్యోజని జని
ప్రస్తాయ నూనోదయః ।
యస్మిన్నాజని రహతి క్షీణిరలం
క్షీణారివగ్గేఽనో
వృత్త్యంతిం రిపు చోరవానిషు
నచప్రహ్నాతి శబ్దేష్యపి॥

6. S. I. I. Vol. IV. No. 1155.

మారిపోయెను అది యదనుగా జూచుకొని కాకతి రుద్రరాజు, మిత్రునివలె ప్రవర్తించుచు నలగామ ధూప తికి కొంతనైవ్యమును సహాయముగా బంపి, బహుళ నైవ్యముతో పూర్వాంధ్ర దేశమును జూచి కృష్ణా గోదావరి నదుల నడుమనున్న శేషమును స్వాధీన పఱచుకొని నడరామ పర్యంతము చేర్చుకొని పోయెను.2 ఆ సమయమున తన విరోధిభావము నెఱిగి, ఎప్పుడు వచ్చుంటే తలుసుకొనుచువచ్చి ప్రైబతుతో యను భీతిని, తన మహాప్రధాని మల్లల వేమాద్రెగడ్డిని, విశేష నైవ్యమిచ్చి, కులోస్తుంగ చోళ గొంకరాజు తలపడి మోపింప వలయునని యాజ్ఞ పించి పంపెను. కృష్ణకు షక్తినిలసిన నెక్కడో గొంకరాజుకును వేమాద్రెగడ్డికిని భీకర సంక్రామము చుటచేను. అందు గొంకరాజు ఓడుటయు, వేమాద్రెగడ్డి విజయు పగుటయు సంభవించెను. అది క్రీ. శ. ౧౧౧౮ వ సంవత్సరమున జరిగియుండునని యూహింపవచ్చును. మల్లల వేమాద్రెగడ్డి ఈ యుద్ధము జరిగినదియునని నలు బదియేండ్లకు పైగా జీవించియుండి, చాడురామ భీమ శ్వగునకు అఖండవర్తి దీపదానమునుచేసి శాసనాసనము గ్రూయించెను. దానియందు, తాను కులోస్తుంగ చోళ గొంకరాజును సంక్రామ రంగమున జంపినట్లు, “కులోస్తుంగరాయ రాజేంద్ర చోళ గొంకదిశాపట్టు” అని విరుదులు వేయించుకొనియుండెను.3 గొంక రాజు, మరణించుట, కాకతి రుద్రరాజు చాడురామ శిలాశాసనమునకు బూర్వము జరిగియుండవచ్చును. ఆ శాసనమందు గొంకరాజు ప్రళయింపెను. అందు4 చాళుక్య చోళ చక్రవర్తి మూవ కులోస్తుంగుని విజయరాజ్య వర్షమువాహులమైనది. మూవ కులో స్తుంగుకు రాజ చాళుక్యనామముతో సర్వలోకా శ్రేయ శ్రీ విష్ణువర్ధన మహారాజుని పేర్కొనబడినాడు. దానినిబట్టి కాకతి రుద్రరాజు కులోస్తుంగ చోళ గొంకని సార్వభౌమునితో, అంధ్ర దేశాధిపతియనిగా సంగీకరింపలేదని యూహింపవచ్చును. పృథ్వీశ్వరుని పితాపుర శాసనమున ఈ కాకతి రుద్రరాజు పేరు నుడువను. కాని ఆ రుద్రుని “రిపు”ని నిరసనగా బలుకుచు ప్రజలు “రిపు” శబ్దమునకు, “చోళ” శబ్దమునకు వ్యుత్పత్తిర్ధము నెఱుగజాలకపోయిరని తెలుపును. శత్రువుయొక్క పేరు సయితము ఉచ్చరింపక పిరాఘర శిలాశాసన కావ్యకర్త అంధ్రదేశముపై విండెత్తి వచ్చిన రిపుడు రుద్రరాజు, చోరునివలె ప్రవేశించి ద్రోహకార్యము లొచగించెనని నూచించినాడు. దానికి కాకతి రుద్రుని చాడురామ శిలాశాసనము తోడ్పడుచున్నది.6 కాకతి రుద్రరాజు గావి.

చిన మిత్రద్రోహ కార్యములకు గినిసి నెలనాంటి పృథ్వీశ్వరుడు బహుశ సైన్యమును పంపి కౌరవమును గాన రాజుని కింకరములను పంపిచెను. అది శ. ౧౧౦౫-౧౦. అప్పుడు ౧౧ శతాబ్ది కౌరవ పున్నమ తరువాతను, జరిగియుండును. కౌరవ రుద్రరాజు పృథ్వీశ్వరుని సంగ్రామమును ఎదుర్కొనజాలక 'నోగునివలె' న్నిచ్చి పారిను. అనాథ పృథ్వీశ్వరుడు కౌరవ రుద్రరాజును పోరున నోడించెనని, గూతని 'ర్యాసలమునకు తోరబాలక రుద్రరాజు సంగ్రామమునుండి పలాయనము చెయ్యెనని' సిగా పుర కావ్యములకు నూచించుచున్నవి. పృథ్వీశ్వరుడు ప్రకృతములకు బహుశ సేనాసమేతుడై 'నివాసని, చెరిసిన యంకరమున' 'అంధత్వము పాలిత గ్రామము' వినిసంతనే, అతని శిష్యుల సమాహారమును చికిత్సకులయి వారి శిశువులకు పారి పోయిరి!

పృథ్వీశ్వరుడు చింతలు విజయోత్సాహముతో గోరుచు ఎగిరియును బ్రవేశించెను. అతడు తండ్రి వలె మునుందొప్పించి పృథ్వీశ్వరుల వైష్ణవుల గావున శ. ౧౧౦౫ వ సంవత్సరమున మేష సంక్రమణ పుణ్య కాలమును (అందుకు సన్నిహిత ఇంగ్లీషు తేది మార్చి ౨౪, ౧౧౦౫ అనుచున్నది.) మహామండులేశ్వర నెలనాంటి కులగర్భమున జన్మించి చోళరాజులయిన పృథ్వీశ్వరునిగల్గియు, కులగర్భమున చోళ గోంకరాజుల ధార్యము (రాజుల, రాజసత్త్వియును) అను జాయము దేవులు ప్రసాదించినాంటిలోని సవళింపవాడను గ్రామమున 'పురాతన గ్రామము'గా, అంధముగ

1. శ్లోకములు ౫౯, ౬౨.
యస్యాని నిగర్భతరేణ పరీతమేతద్
బ్రహ్మచారి యశసా నితరాం విభాతి|
నూహంకరాల కలగారి కరంభభాంప
మన్యప్రవిష్ట మివ విష్టపవల్లభస్య||
యా అప్రారంభ కులభత్వహ
పూతరధానమాకర్ణ్య
కూఠాంకీత్వ దేశాం దిగంతాన్
భయచకిత దృశోవ్యాప్య యస్యారిసంఘాః
కిం స్విత్సంవతే మేఘస్వనిరుత
వికట ప్రస్ఫుటత్కంఠఘోషః
కింనా కల్పంతవాయు త్సంభిత మితి
ముహూర్చ్ఛింతయంతో భ్రమంతి||
2. ఎ.పి. ఇం. సం. ౪. పుట 32 మొదలు (౧౦౪-౧౧౪ పంక్తులు)
1. S. I. I. Vol. V No. 1338.

శ్రీ పితాపురవాసియైన భగవంతుడు శ్రీ కుంతీమాధవ స్వామివారి? హవిర్బల్యర్చనలకు, నిత్య నైమిత్తిక మాసాత్మక సంవత్సరోత్సవాదులతోను గీత సృత వాద్యాది వివిధ భోగాదులు దానము చేసెను.1 జాయము దేవులు అర్పించిన దానమును, ఆమె కుమారుడును, 'రాజరాజ' పరమేశ్వరుడును, రాజపురందరుడును, పరమమాహేశ్వరుడును ఖండితరిపు మండులుడు నగు పృథ్వీశ్వరమహారాజు మంత్రి పుగోహిత సేనాపతి యుత రాజదొవారికొదుల సమక్షమున ఆజ్ఞాపించెను. ఈ శాసనమునుబట్టి చూడ, పృథ్వీశ్వర మహారాజు చాళుక్యచోళ చక్రవర్తి ముమ్మడి కులగర్భమున చోళ దేవుని సార్వభౌమత్వమును అంగీకరించక, తానే సార్వభౌముడని, రాజరాజపరమేశ్వరుడని ప్రకటించు కొనినట్లు తెలియగలదు.

పృథ్వీశ్వరుడు సమర్థుడు. కలనయ (నీతి) శాస్త్రమును పూర్తిగా నభ్యస్తముచేసిన రాజనీతి వేత్త; కావున సరిపోవుచున్నట్లున్న అంగ్రరాజ్యమును తనకు ఆజ్ఞానవర్తనీయులకు పృథ్వీశ్వరుడు గట్టిగా సంకల్పించుకొనెను. కాని యాతని? కాలము అనుకూలముగాక విపరీతముగా నుండెను. అతడు తన రాంగ్రదేశమును, కలింగమండులమును తన యదుపు లోనికి తీసుకొని వచ్చుచుండ, దక్షిణమున పాకనాటి సీమయందును లెత్పరిసరి పులుగులనాడు రేనాటి సీమలందు తెనుగుచోడులు విజృంభించి, అటు చాళుక్య చోళ చక్రవర్తి యధికారమునకు, ఇటు నెలనాంటి పృథ్వీశ్వరుని రాజపరమేశ్వరత్వమునకును ఎగ్గుతల పెట్టి సాగిరి. శ్రీ పితాపుర శాసనకాలము క్రీ. శ. ౧౧౦౫ మొదలుకొని ఇంచుమించుగా పండ్రెండు సంవత్సరములు, అనగా క్రీ. శ. ౧౨౦౮ వఱకు పృథ్వీశ్వరుడు సందూరి కొమ్మనమంత్రికుమారుడు కేతనమంత్రిసహాయమున తన రాజ్యము శిథిలము గాకుండ కడుదక్షులతో శాసించెను. పృథ్వీశ్వరుని కాలమునాటి శాసనములు మాడు మాత్రము గాన వచ్చుచున్నవి. పృథ్వీశ్వరుని అంగ్రరాజ్యము అతని తండ్రి తాతలనాడుండినట్లు, మహేంద్రగిరిపర్యంతము విస్తరించియుండినట్లు అతని శ్రీ కూర్మవాధు దేవుని నగరియందున్న శిలాశాసనము సాక్ష్యము.1 అందు చమాపతి కొల్లూరు ఎఱపనాయకుడు పృథ్వీశ్వరుని యానవాలుగా యావత్కలింగము నేలుచుండినట్లు తెలుపబడినది. ఆ వీరభట్టాగణియొక్క తండ్రి తాత ముత్తతలు నెలనాంటి మహారాజుల సైన్యములందు చమాపతులై యుండిరి. చమాపతి ఎఱపనాయకుడు

చతుర్థకులజాడు. ఆతని శాసనము శ. ౧౧౧౦ కు సరి
యైన క్రీ. శ. ౧౧౨౨ నాటిది. ఆ సంవత్సరమున
చైత్ర శుక్ల పంచమి బుధవారము (మార్చి ౧౧౨౨)
నాడు చమూపతి ఎఱపనాయకుడు తన తండ్రికి గర్భా
ర్థముగా శ్రీ కూర్మనాథ దేవరకు అఖండవర్తిదీపమును
బెట్టెను. ఎఱపనాయకుని శాసనముచూడ, క్రీ. శ.
౧౧౨౬ తరువాత పృథివీశ్వరుడు శ్రీ పరాపురము
నుండి శ్రీ కూర్మమువఱకు సైన్యసమేతుడై అరిగి,
ఆ రాజ్యమునందు తన (శాసన) మును సుస్థిరము చేసి
వచ్చెనని యూహింపవచ్చును. పృథివీశ్వరుని యనం
తరము కళింగము కటకగంగవంశీయుల క్రీ. శ. ౧౨౦౭
ప్రాంతమున అధీనమయ్యెను.¹ విశాఖపట్టణమున దొరి
కిన శిలాశాసన ముకటి శకవరుషంబులు ౧౧౦౬ మార్గ
శిర శుద్ధ ౧౦ గురువారము (డిశెంబరు ౩, ౧౨౦౬)
నాటిది, శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కులోత్తుంగ పృథి
వీశ్వరునిపాలనము దెలుపునది గలదు² అది యొక
వ్యాపారి ముఖ్యునిచే విష్ణులయమున కీయబడిన దాన
మును తెలుపుచున్నది. మూడవశాసనము కోశాధ్యక్షు
అనంతయది. పృథివీశ్వరుడు సమస్తేశ్వరుడనియు,
ఆనంతుడు పృథివీశ్వరుని కోశాధ్యక్షుడనియు నాశాస
నము దెలుపుచున్నది. శ. ౧౧౨౨ మేష సంక్రమణ
పుణ్యకాలమున అనంతయ శ్రీ కూర్మనాథునికి అఖండ

వర్తి దీపమును బెట్టించెను.³ కావున క్రీ. శ. ౧౨౦౬
వఱకు వలనాంటి పృథ్వీశ్వరుడు పాలించుచుండినట్లు
తెలియుచున్నది.

క్రీ. శ. ౧౨౦౭ కడిపటిసెలనాటికి కులో
త్తుంగ పృథివీశ్వరుని రాజ్యము అంతమందినట్లు
ఊహింపవచ్చును. ఆతడు క్రీ. శ. ౧౨౦౭ న మర
ణించినట్లు కన్పడుచున్నది. శ్రీ కూర్మముననున్న
గాంగవంశస్థుల పతి వీరనరసింహుని శాసనమునుబట్టి
చూడ వలనాంటివారిశాసనము కళింగమున శ. ౧౧
కులోత్తుంగసంక్రమణమునాటికి (౨౩ ఆగష్టు ౧౨౦౭)
నశించెననియు, గాంగవంశమువారి శాసనము సెలవి
నని యూహింపవలయును. కళింగమునంగును, క
నాటియందేగాక మధ్యాంధ్రభాగమునందునుకూడ సెల
నాంటి పృథివీశ్వరుని రాజ్యము ఒక్కసారిగా కూలి
పోయెను. దక్షిణమున తెనుగుచోడులు, మూడవ కులో
త్తుంగ చోళ చక్రవర్తి నెదిరించి నిర్వహ్యతంత్రులయి
వలనాంటి పృథివీశ్వరుని ఓయించి, యొక విశాల
తెనుగుచోళ రాజ్యమును స్థాపింప ప్రయత్నించిరి.
ఆ సంకల్పమును కార్యరూపమున పట్టిన వాడు.
తెనుగుచోళ తిక్కరాజు. అనాంటి రాంగవంశమును
నిర్మూలనచేసి నారి రాజ్యలక్ష్మిని వశపఱచుకొను
టకు తెనుగుచోడులందఱు తిక్కరాజు నాయకత్వమున
వికమై నిలచిరి. కమ్మనాటిలోని కొట్టయైన తెనుగు
చోడులు మొదలుకొని పొత్తిపినాటివఱకు గల తెనుగు
చోళ మండలేశ్వరులందఱు విక్రమసింహపురంధ్రేశ్వరు
డయిన మొదటి మన్నసిద్ధకుమారుడయిన యువరాజు
చోళతిక్కరాజు నాయకత్వము సంకీర్తించి యుద్ధ
సన్నద్ధులయిరి. పృథివీశ్వరుడు కురుములూరు లేక
గురుములూరికడ తెనుగు చోళ తిక్కరాజు సైన్యముల
నెదుర్కొనెను. గురుములూరు పాకనాటిలోనున్నది.⁴
విక్రమసింహపురమని బరగిన నెల్లూరికి దక్షిణమున
ఇరువదిమైళ్ళదూరమున నున్నది. గురుములూరి కేనాడు
గూడూరని పేరు. ఆ యూరిచేరికి దగిన ఘోర
సంగ్రామమునందు పృథివీరాజు పరాజితుడయి మర
ణించెను. గురుములూరి యుద్ధము ప్రాయశః ౧౨౦౭న
జరిగియుండెనని నిర్ణయింపవచ్చును. నిర్వచనోత్తర
రామాయణమందు తిక్కనకవి 5 ఈ చోళ తిక్కరాజు

1. S. I. I. Vol. V No. 1265.

2. S. I. I. Vol. X No. 211. ఈ శాసన
మున గల శకవర్షములో గడిపటి సంఖ్య లేదు. మిగిలిన
తిథి వారములనుబట్టి లెక్కబెట్టినపుడు ఆ గడిపటి
సంఖ్య ౬ అని తెలియుచున్నది. కావున శాసనపు తేది
శ. ౧౧౨౬ అని తేలుచున్నది.

3. S. I. I. Vol. V. No. 1254.

4. రంగాచారిగారి టూపోగ్రాఫికల్ లిస్టు.
సంపుటమురెండు, పుట ౧౦౭౦ గూడూరుకు గు(కు)రు
ములూరని పేరున్నట్లు అక్కడి పెరుమాళ్ళ గుడి శాస
నములందున్నది.

5. కేశవస్వామి భుండు సంగీత
యశోనిధి చోళతిక్కరా
శ్రీగుండు కేశవలుండే! నృపు
లెవ్వరి కాచరితంబుగల్గనె

సార్వమును వర్ణించెను. ఆ సంగ్రామము జరిగిననాటికి తిక్కనస్మృతి ఇంకను బాలుడేనట! ఆత డింకను యువరాజే! ఆయుధము జరిగిన పదునెనిమిదివిండ్లకు జిమ్మటగాని యతడు రాజ్యాభిషిక్తుడు కాలేదు. 1 ఆతడు తిక్కన సోమయాజి పోషకునియైన గెంపవ మన్మసిద్ధి గాననకు తండ్రి. గురుముఖారి యుద్ధము నందు చోళ తిక్కరాజు నాయకత్వమున వలనాంతి పృథ్వీశ్వరుని నెదిరించి నాగడిన మంజులేశ్వరులను గును ఆనాటినుండి వంశసంపరామగతముగా 'పృథ్వీశ్వరుని' కంకుక ప్రదానినోపా బిరుదుమును గొంది యుండిరి. 2

వలనాంతి పృథ్వీశ్వరుని ముఱుతో అంధ్ర భూమియందు చాళుక్యచోళుల సామ్రాజ్యము అంత

తైశవలీల నాడు పటు

సార్వభౌమరంభబాహుడై పృ

థ్వీశ్వరేంద్రు ముక్తకు

నేర్పార గండుక కేళి లృఢ!

3 1 వ పద్యము.

1. తిక్కరాజు వట్టాభిషేకము శ.

(౧౨౨౯ నందు జరిగియుండునని గొబ్బు సూయులు లెక్కించి చెప్పినాడు. ఆనాడు పొత్తినాడు పాక నాడులు గంటని ఒక్కవంశమువారే శాసించు మండిరి.

2. ఉదాహరణము క్రింద చూడుడు:—
S. I. I. Vol. IV. No. 661, మరియు S. I. I. Vol. VI. No. 166.

రించెను. మాహవ కులోస్తుంగుని విజయరాజ్యవర్షములు పాకనాటియందును, పొత్తినాటియందును ఉదాహరింపబడుచుండినను చాళుక్యచోళుల యధికారము నామమాత్రావశిష్టమై యుండెను. పశ్చిమమున కాకతి సుద్రరాజు ఆమరణాంతము తన రాజ్యము సుస్థిర మగుటకు దేవగిరి పురాధీశుడైన సేవణ గూడవులతో బోరాడుచు తెఱపి లేకుండిరి. కాకతి గుద్దగూడ్రే. శ. ౧౧౯౬ ప్రాంతమున కడు వృద్ధునియిది రంగమున ప్రాణములు గోల్పోయెను. అతడు పుత్ర విహీను సుబుచేత నాతని తమ్ముడు మహాదేవరాజు రాజ్యాభిషిక్తుడయి మూడు నాలుగు సంవత్సరములు మాత్రమే పాలించెను. అతని రాజ్యకాలము దేవగిరి గూడవులతోడి పోగటములతో గడిచిపోయెను. చివర కాలము గూడ రెడ్డులిని గూలి నీరుస్వస్థులును యుండెను. అతని తనయుడు గణపతిదేవుడు బాలుడు శేవరాజు పెరులబడి పదియేండ్లు ఇంచుమించుగా దేవగిరియందు చెఱననుభవించెను. క్రీ. శ. ౧౨౦౯-౧౦ ప్రాంతమున గణపతిదేవుడు చొవిముచ్చునయ్యెను. అంతకు పూర్వము వలనాంతి పృథ్వీశ్వరుడు మరణించెను గావున అంధ్రదేశమున సార్వభౌమముడు కాదగిన సరపాలుడు గణపతిదేవుడుతక్కు వేరొకడు గానర నయ్యెను. తెనుగుచోడులుగూర్చి మఱొక తామ్రకృతిను బహుబాలక క్రుంగిపోయిరి. క్రీ. శ. ౧౨౧౦ తో చాళుక్య మంతరించుటయు కాకతీయ యుగము ప్రారంభమగుటయు నొకసారిగ సంభవించెను. ఆనాటితో ప్రాచీనయుగ మంతరించి మగ్ధ యుగము ప్రారంభమయ్యెను. అంధ్రదేశమునకు చోళ సంబంధపాంశవ్యములు అంతరించెను.

చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులయు వారి భృత్యులైన నలనాంటి మహామంఠశిష్యులయు కాలము. ఇందు సంవత్సరములు క్రీ. శ. మున నున్నవి.

చాళుక్య-చోళులు

శ్రీఘన చక్రవర్తి -

సప్తమ విష్ణువర్ధనులయిన

మొదటి కులోత్తుంగ

చోళ నేపుడు

౧౦౧౬ - ౧౧౧౮.

చక్రమ చోళ చక్రవర్తి

౧౧౧౮ - ౧౧౨౫.

రెండవ కులోత్తుంగచోళుడు

౧౧౨౨ - ౧౧౨౬.

రెండవ రాజరాజచోళుడు

౧౧౨౬ - ౧౧౩౩.

రెండవ రాజాధిరాజు

౧౧౬౨ - ౧౧౭౮.

మూడవ కులోత్తుంగ

చోళ నేపుడు

౧౧౭౮ - ౧౨౦౬.

వెలనాంటి వంశము

మొదటి వెలనాంటి గొంకరాజు

౧౦౭౬ - ?...

మొదటి వెలనాంటి రాజేంద్రచోళుడు

౧౧౮౩ - ౧౧౮౪.

చక్రవర్తికి పతనమగుట

రెండవ వెలనాంటి గొంకభూపతి

కులోత్తుంగచోళి గాంగేయ

గొంకరాజు ౧౧౨౨ - ౧౧౬౧.

వెలనాంటి కులోత్తుంగ రాజేంద్రచోళుడు -

రెండవ రాజేంద్రచోళుడు, లేక వీరరాజేంద్రచోళుడు

౧౧౬౧ - ౧౧౮౦.

కులోత్తుంగ చోళి గొంకరాజు

(మూడవ గొంకభూపతి)

౧౧౮౮ - ౧౧౮౫.

రెండవ కులోత్తుంగ రాజేంద్రచోళుడు

లేక పృథివీశ్వరుడు

౧౧౮౫ - ౧౨౦౩ - ౪.

రాష్ట్ర గానము

శ్రీ సూరంపూడి భాస్కరరావు

కృష్ణాశాతమి తుంగభద్ర లొకటన్ క్రీడించి నర్తించి శ్రీ
విష్ణుప్రీతిగ నాంధ్రఖండమున మాధ్వీకుల్యలై పారె మా
తృష్ణ దీరగ; నేటి కిట్లు మొరయున్ దివ్యాంధ్ర భూశయ్యలన్
కృష్ణానంత విభావరీగ్ల సిత శుష్కిభూత జీవములై.

“ముప్పదిమూడు” దీర్ఘ యుగముల్యలై వత్సరము ల్గతించె, మా
నిప్పుల కోర్కెలే చదలనిండి దహించె మహాంధ్ర భూమిసీ,
ముప్పలు తప్పరాని వయిపోయిన పోవునుగాక గాని పె
ల్లుప్పెనయై మహోద్యమ మహోదధి ముంచెడుసుమ్ము లోకముల్!

లేదు విరామమింక, కెరలించిన యీ హృదయమ్ములందు ఏ
వో దివసాంతకాళి మలభూధరముల్ పెరియిల్లీపోయి, గు
ర్నాద విదారితమ్మయి మనఃశలకమ్ములు క్రగ్గిపోయి, ని
ద్రాదళనమ్ము రుద్ర డిమరమ్ముగ నాంధ్రము మారుమోగెడిన్.

మల్లి మొగ్గల వాల్చడ లల్లుకొన్న
కల్ల లెరుగని ప్రత్యాంధ్ర కన్య దలిచి
నా పునీతాంధ్ర మాతృస్థానంధయుండు
ప్రతి కుమారకుడు నేడు ప్రతిన సేయు
మాతృరక్షావిధికి ప్రాణ మర్పణముగ.

“గంగదరిని గాని కాశిలోపల గాని - శాతమీ తరంగ గానపూర్ణ
కోటిలింగ తిర్థవాటి దక్షిణకాశి” - గుండెలోన వేలుకొనునుగాక.”

సౌందరనంద విమర్శనము

సింహావలోకనము

శ్రీ పొట్లపల్లి సీతారామరావు

విజయ - విశాఖ భారతీయ శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి గారు సౌందరనందాన్ని సమర్థిస్తూ ఒక వ్యాసం వ్రాశారు. సురభి గారు వ్రాసింది చాలా సమర్థనీయంగా ఉందనీ, నేను వ్రాసినదానిలో ఎక్కడా సహృదయత కనపించుటంలేదనీ, ఒకటిన్ను చెప్పారు. ఇద్దరు వివాదము చేసికొనేటప్పుడు తాను సమర్థిస్తున్నవానిని సోదరునితో పోల్చడం ద్వారా వివాదము ముగియించుకొన్నవారిని నిష్పక్షపాతమైనదృష్టి ఉండాలి. అదిగాక లోకములో ఆయన సమర్థుడై ఉండాలి. ఆయన సమర్థుడై ఉంటేనే తిరుగుంటగూడగు. ఈ గంతు లక్షణములూ లేని శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి గారు సమీక్ష చేయటానికి ప్రయత్నించటం హాస్యాస్పదం. ఆ వ్యాస మంతా నన్ను నిందించటమే యున్నది. వ్యర్థనిందలకు విమర్శ యేమన్నది. దానిని వదిలివేలి ఆయన వారు సమాధానమియ్యటానికి ప్రయత్నించిన భాగములకు నా ప్రతికాంక్ష సమాధానముగా వివరిస్తాను.

సానదేశమునకు సాహిత్యసంప్రదాయానుబద్ధము లైన విమర్శలు కావలెను. ఇంతవర కీదేశములో వచ్చిన విమర్శలన్నియు వట్టి గాలికబుగ్గు. కవియొక్క ప్రతిభను తూచేవి కావు. ఇలాంటివిమర్శలవల్ల దేశములో గుడ్డుమైన సారిస్వతము పెరిగింది. దాన్ని పెంచునీయకుండా ఉండటానికి సాహిత్యానికి మంచి విలువరావటానికి భార్యలంకారికులు నిర్మించిన నూత్రములమీదుగా విమర్శ సాగించాలి. ఆ ప్రయత్నానికి అడ్డురావడం, తన్ను వచించుకోవడం; ఇతరులను వంచించడం అవుతుంది. గణపతిశాస్త్రి గారు “ప్రపంచంలో సువిస్తృతిమైన విమర్శనావాగ్ధాలు అనేకం బయలుదేరిన ఊళ్ళలో ఇంకా ఈ అలంకారశాస్త్రమార్గముపట్టుకొని, ఇక అందులో ఉన్నదే వేదమనీ తిద్వరుద్ధమైనదంతా అపమార్గమనీ వేశ్యాపటం ఎందుకో తెలియడంలేదు” అని వ్రాశారు. అలంకార శాస్త్ర మేమిదెబుతుంది? విమర్శించటానికి కావలసిన కొన్ని కాశ్యతమైన పరమసత్యాలను చెబుతుంది.

ఆక్ష-త్రాలను విశంసించుకొని గానిమీగుగా నొక మాగ్గాన్ని నిర్మించాలి కావ్యనిమర్శనములో మన మెన్ని విధాల ఉన్నట్టయి సందుకొన్నామో, అలంకారశాస్త్రం చదివి వే తెలుస్తుంది. మనదేశములో విమర్శ ఒక శాస్త్రంగా అభివృద్ధి చెందింది. అలంకార శాస్త్రము విభక్త కవితలో ఉద్భవించి వ్రాసినది కాదు. సర్వకవులనుద్దేశించి వ్రాసినది. వారి దృక్పథమే యుదాత్తమైనది. ఎంత చిన్న విషయమునైనా పరిశీలించి వ్రాస్తారు. మన ఆచార్యుల కొద్దిగా వారు ఋషులవలె అనేక మాగ్గాలు తీర్చి ఎల్లారు. అలా తీర్చడానికి కావలసినంత ప్రతిభ వారికి ఉన్నది. నోషము వస్తే కావించానానులనైనా అంగీకరించిన వారు. అలాంటివాగ్ధులన్నీ వదిలిపెట్టి ఇవ్వే సేనుగానీ, గణపతిశాస్త్రి గారుగానీ, ఒక అలంకార్య విమర్శనాపద్ధతిని ప్రవేశపెడిన, అది గానిగోధ అశాసనపరింపేదు. వానిచేప్పిన ప్రపంచములోని విస్తృతివాగ్ధులన్నీ దూరంకారశాస్త్రంలో అంతర్భవిత్తమై కాబట్టి అలంకారశాస్త్రం చదివి వానివృష్టా విమర్శించవలె. వేటక గత్యంతరం లేదు. ఇప్పుడు దేశంలో వాడుకలోనున్నది ‘గాలికబుగ్గుమణి’.

అర్థకుసిగా అలంకారశాస్త్రం చదివి, సంస్కృత శ్లోకాల నుదాహరిస్తూ వాడుకలోకాన్ని హాసలుకోడూ తున్నారని గణపతిశాస్త్రి గారు విచారిస్తున్నారు. ఇందులోని వాస్తవికత అట్లా ఉండుదాం. కనీసం ఒకశ్లోకమైనా రాకుండా నాలుగు మాటలు చెప్పి లోకాన్ని హాసలుకోతేచారనేమనాలి. కీరికంలే వారే నయం. రానిది వచ్చిస్తోందిగా నటన జేసే పద్ధతి ఎవరిదైందీ, వ్యాసభారతమునట్టి తెలుస్తూనే ఉంది. “మూలములో కానుప్రవృత్తులై సుందరీనందులు పరిణతులై క్రమంగా సర్వవాగ్ధులనికీ వచ్చారు... .. తెలుగుకావ్యంలో సుందరీనందుల ప్రేమ, బాధ ధర్మస్వీకరణద్వారా విస్తృతమై పునీతమైనది” అని

ప్రాశాదు. మూలములో సుందరీసందులను కాముకులగా వర్ణించారు. తెలుగుకావ్యములో కూడా సుందరీసందులను కాముకులుగానే వర్ణించారు. ఆ ఘట్టంలో మూలములో ఎక్కడోందో తెలుగులోగూడా, అచ్చు ప్రుత్తిసల్లు అట్లే యున్నది. మళ్ళీ దాన్ని కామం— దీన్ని ప్రేమ— అని ఎందుకనాలి? నిమిషం అయోమయం. సుందరీసందుల ప్రేమ పాద్య పర్యవ్యవస్థగా వ్యాపార విస్తృతమైనదట. ఎలా విస్తృతమైనది? బుద్ధుడు, స్త్రీ, పురుషులు, గాఢంగా ప్రేమించు కోవలని 'పిండోరా' వేయించాడా? గణపతిశాస్త్రి గారు ఇంత ఆయోమయంగా, తాను విమర్శవ్రాస్తూ పైగా నావిమర్శ ఆయోమయమంటారు. ఈ ప్రేమ కామములను గురించి భిక్షురకే ప్రాశాదు. ఎన్నో వ్రాయటమెందుకు?

ఒక రసవిరోధాన్ని గురించి సమాధానం ఇప్పుడు యోగ్యం. దానికి సమాధానం దొరకలేదుకాబోలు. స్వనాశచార్యుడు సూత్రప్రాయంగా చెప్పారు అంతే కాని అన్ని కావ్యాలలోను ఉండువలెనని చెప్పలేనని సూర సమాధోరణి కొనసాగించారు. ఉండువల్లను జేసున్నాడో చూడండి.

“స్వచ్ఛాః యదయోజ్యో తద్రసవిరోధినీ సమాజ్యో”

“ప్రబంధే ముక్తకేవాపి రసాదీకౌ బంధుమిచ్ఛతా యస్మిన్ కార్యో సుమతినా పరిహారే విరోధనామ్”

ప్రబంధే ముక్తకేవాపి రసభావ నిబంధనమ్ ప్రత్యాదృతమనాః కవిర్విరోధ పరిహారే పరమ్ యత్నుమాద్యత” ఇక్కడ కవి అంటే సర్వకవులకు యత్నించనా? పి. గణపతిశాస్త్రిగారి కీమాత్రమెందుకు తెలియలేదు! నాది బుకాయంపు అంటాడేమి? ఒక గణపతిశాస్త్రిగారు ఆయన విమివాస్తాడో ఆయనకే తెలియదు. అన్నీ స్వవచన వ్యాఘాతాస్తే. ఆవన్నీ విమర్శించడంతో నాకు నిమిత్తం లేదు. నాకేయన సమాధాన మెంతవరకు ఇచ్చాడో దానికి సూత్రమే నవాబు కబుతాను. నేను అంగరసం, అంగి తనాన్ని మ్రింగివేస్తుందంటే అది లేదంటాడీయన. సౌందరసంద గంధంతీసి ఆకావ్య మెన్ని ఆశ్వాసాలో—అన్ని ఆశ్వాసాలలో అంగరస మెంత విపరీతంగా ఉందో పరిశీలిస్తే తెలుస్తుంది. బహుశః ఈయన అంగి తనాన్ని గంగానమ్మగాంటి ఒక జీవతగా వాదించి యుంటాడు. అంగుకే కనుపించలేదు. కథాభాగంలో సగానికిపైబడి సుందరీసందులఘట్టముంది. ఇది బాగా

చూస్తే తెలుస్తుంది. ఇవన్నీ పెద్దవిషయాలు. విషయం తెలిస్తేనే అవి అవగతమౌతవి. ఏదో శాకికంగా సమాధానం చెబుదామంటే తేలేవిషయాలు గావు.

సముద్ధృష్టైః కవి కావ్యములో నానావరణం సాధించి దానికి శాయశక్తులా ప్రయత్నిస్తాడు. కథ ఏకాలంలో ఒరిగించి—విదేశములో జరిగింది—దాన్ని వ్యక్తం చేయడానికి ఎలాంటిరచనచేసాలి—నిశ్శబ్దము నాడితే ఆ వాతావరణం సజ్జాకొంటుంది—ఇవన్నీ కవి ఊహించుకోవాలి. కవి ప్రతిభగలవాడైతే వాతావరణాన్ని సాధించుకోవాలికి అసంతోషాల్లాలు కనుపిస్తవి. వాతావరణం కూర్చుకోవాలన్న విషయం ప్రతి స్వల్పకథకునికీ తెలుస్తుంది. కథకు వాతావరణం ఉద్దీపనవిభావమూతూంది. కాబట్టి అది లేకపోతే కావ్యంలో రసం ఉద్దీపింపవచ్చు. కాళిదాసుని శాకుంతలం చూడండి. కణ్వశ్రమణాన్ని వర్ణించేటప్పుడు ఆ యాశ్రమజీవితసరిస్థితులను ప్రతిబింబింప చేయటానికి ఎంత ప్రయత్నిమైనా వశాదు. తన ప్రతిభచేత చతుర్థాంకమంతా దానికి పోతిపోతాడు. ప్రతిభచే వాతావరణాన్ని ఎంత ప్రాధాన్యంగా సాధించారన్న విషయమిక్కడ ఉంటుంది. అసలు వాతావరణాన్ని, సృష్టించుకోవాలన్న స్వల్పవిషయమే, సౌందరసంద కర్తలకు తెలియదు. దాన్ని గణపతిశాస్త్రిగారు సమర్థించాలని ప్రయత్నం చేస్తాడు. భారతములోనైనా, మరే గ్రంథములోనైనా, ఆకాలానికి తత్పరిస్థితికి భిన్నమైన వాతావరణం కనుకనే అది దోషమే. భారతంలో అది ఉన్నదా లేదా అని చెప్పించడం అప్రస్తుతం. ఒక వేళ మహాకవులలో ఇలాంటివి కనుపించినా మనం చెయ్యగూడదు. దాన్ని స్ఫురింపనీయనన్ని మంచిలక్షణములు వారిలో నుంటవి. సౌందరసందములో అవిలేవు. ఆనంద వర్ధనుడుకూడా ఇట్లే చెప్పాడు.

“పూర్వ విశృంభులగిరః కవయః ప్రాప్తకీర్తయః తాస్యమాశ్రిత్య సత్యజ్యో నీతిరేషా మనీషిణా”

ఆలంకారికశాస్త్రమంతా ధిరతాదులు అర్థమైన మనఃప్రవృత్తితో నిర్మించి దానిప్రకారం కావ్యముల పరిశీలించినట్లు కనుపిస్తుంది. అలాకాకుండా లక్ష్యాన్ని బట్టి నిర్ణయించినట్లయితే కాళిదాసాదులలో తప్పులు చూపించరా. తెలుగులోవలె మహాకవుల ప్రయోగాలు గ్రాహ్యంబులయ్యేవి. మహాకవుల కావ్యాలలో దోషమేదో ఒకటి ఉన్నా, దాన్ని కప్పిపుచ్చే మంచిలక్షణము లనేకములుంటవి. ఆలంకారికుల దృష్టి ప్రకారం దోష మెవరుచేసినా, ఎప్పుడుచేసినా, దోషమే.

“యత్త్యేవంవిధేవిషయే నుహకవీనాప్యసమీక్ష్య
కారితాలత్యేద్యుశ్యతే నదోషవివ. సతుశక్తి తిరస్కృ
తత్వాత్తేషాం సలత్యుత ఇత్యుక్తమేవ”

ఇక నందునికి బలవంతముగా సన్యాసమిప్పించ
దాన్ని సమర్థించడం మఱీ విచిత్రం గాఢం. నందుడు
వద్దు మొర్రో అంటాడంటేగా పదిమంది పట్టుకొని
సన్యాసమిప్పించడం వినటానికే భయంకరంగాఢం. దాన్ని
అశ్వఘోషుడు తప్పకొన్నపద్ధతి నిదివఱకే
నూచించాను. గణపతిశాస్త్రీగారు అది బుద్ధుడికంక
ల్పానికి వదిలివైచారని ఊహించగూడదా అని ప్రశ్నిం
చారు. ఆ ఊహకు వ్యంగకమైన రచన ఎక్కడ ఉంగీ
అని నాప్రశ్న. మనఇష్టము వచ్చినట్లుగా ఊహించ
గూడదు. అలా ఊహిస్తే దిష్టలన్నీ ఒప్పులుగానే
ఊహించుకోవచ్చు. “ఇలా ఊహించడానికి ఈ రచన
వ్యంజకముగానున్న”దని శాస్త్రీగారు విస్పష్టముగా
చూపించవలెను. అదిలేకుండా ఊహించడం సాధ్యము
కానిపని. వీరియశిప్రాయముప్రకారం సహృదయున
కొక నిర్వచనం కనుపిస్తుంది. అతముటం ఈ తిష్టల
నధిగమించి కావ్యాలలో ఉన్నదీ లేనిదీ ఊహించు
కొని “అహో”యని మెచ్చుకోవడం. ఇది మందప్రతి
భునిలక్షణం; సహృదయునికి వినాత్రిం దోషం తెగి
లినా ప్రాణం చిచ్చుకుమంటుంది. సహృదయుడు
ఆలోచించకుండా మెచ్చుకోడు. ఆలోచించకుండా
మెచ్చుకొనేది పామురుడు.

సంగీతి మధసాహిత్యం సర్వత్యైః ప్రనవ్యయమ్
వికమ-సాత మధుర మన్యమాలోచనామృతమ్

అన్నారు పెద్దలు. కావ్యములోలేని భావాన్ని
మనం ఊహించి సరిపెట్టుకోగూడదు. బుద్ధుడి కంక
ల్పానికి వదిలి వేశారనుకో దానికితగినబలం లేదు. ఊహని
పొసగించుకోవడానికి తగిన సామగ్రి లేదు. ఆసామగ్రి
లేనికావ్యమనేగదా సాందరనందాన్ని విమర్శించడం.
ఆసామగ్రి మాపకపోతే అది సమాధాన మెట్లవుతుంది.
అశ్వఘోషుడు తా నందుకే విస్పష్టంగా వ్రాసు
కొన్నాడు. తెలుగుకవులు తప్పదారి త్రొక్కారు.
అది సమర్థించబడదు.

“సంసరణమహాద్ధి మగ్న మను మానవకోటిపయిన
కృపాపూరుల్”

ఇక్కడ ‘కృపాపూరుల్’ బాగాలేదని గణపతి
శాస్త్రీగారు ఒప్పుకొన్నారు. అది ప్రస్తుతానికి మన
అదృష్టం. కాని మళ్ళీ

“కంట నీగ్వట్టతగదు నీవంటివాడు”

అన్నదాన్ని తీసికొని సమర్థించ ప్రయత్నించారు.
“కంట నీగ్వట్టతగదు” అనేదానికి గుఱించ గూడ
దనే అర్థము తీసికొంటే సరిపోతుందన్నారు. ఇలా
సమర్థిస్తే పై దాన్నిగూడా సమర్థించ వచ్చును గదా!
“కృపాపూరుల్” ఏకంగా రూపకంగా చెప్పకొని
సమర్థించవచ్చు. “కంట నీగ్వట్టతగదు” అన్నదానిలో
వాచ్యార్థానికి ప్రాబల్యముంది. అక్కడ గౌతార్థం
పట్టుదు. పట్టించాలని ప్రయత్నించినా, వాచ్యార్థము
పట్టనీయదు. కాబట్టి ఈ సమర్థన కుదురదు. అక్ష
తార్థం ఎక్కడబడితే అక్కడ చెప్పగూడదు. అలా
చెబితే ప్రతిదాన్ని సమర్థించవచ్చు. దుఱించడం
కన్నీరు లేకుండాకూడా ఉంటుంది. అందుచే కంట
నీగ్వట్ట తగదనడంలో వాచ్యార్థమునకే ఎక్కువ
అస్కారముంది.

గణపతిశాస్త్రీగారు “శబ్దదోషాలున్న కావ్య
మేదీ గౌరవం పొందదు”న్నారు. అయినప్పటికీ రస
దోషమున్న కావ్య మెలా గౌరవం పొందుతుంది.
అది ఒప్పుకొన్నవారు దీని నెందు కొప్పుకొనరు?
ఇంకా శబ్దదోషం సహించవచ్చునేమో కాని రస
దోషం సహించరానిది. వీరి విమర్శప్రకారం ఆలం
కాస్తాన్ని వదిలిపెట్టి, నాతినమాగ్గం నిర్వచించుకో
వచ్చు. కాని వ్యాకరణ శాస్త్రం వదిలిపెట్టి, నాతిన
మాగ్గం నిర్వచించుకొనరాదు. ఇదింతో విపరీతవాదన.
తా నేమి వ్రాయుచున్నాడో తనకే తెలియదు.

తెలుగుజాతిములో పూర్వ విమర్శనలన్నీ శబ్దం
మీద చేసిన సాములు. అంతేగాని రసవిషయకంగా
చేసినవి కావు. శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు
మొదలైనవారు శబ్దవిషయకంగా. సాధుత్వ సాగు
త్వములు నిర్ణయించారు. ఆలంకారిక మార్గాన్నిబట్టి,
విమర్శించిన వారులేరు. మన దేశీయమైన సాంఘిక
నాగరికత అంతా, సంస్కృత లంకారిక మార్గము
లలో నున్నది. అద్భుతవిమర్శలు చదివడం నాగరిక
జాతిలక్షణం. ఆ భాషాప్రభవం తెలియనివారు అనాగ
రికులు. శాస్త్రీగారి సత్యాన్ని తెలిసికోవాలి.

నేను లోకంలో రూఢిర్థంగా ఉన్నవని
వ్రాసిన శబ్దాలను తీసికొని వారు నిఘంటువుర్థములు
మాఫిస్తారు. నిఘంటువులో నేదని ఎవరిన్నాను?
నేనా శబ్దం లోకంలో ఆ అర్థములో రూఢిగా ఉన్న
దన్నాను. ప్రాథమిక అన్న శబ్దం లోకంలో
Elementery అన్న అర్థములోనే రూఢిగా ఉంది.

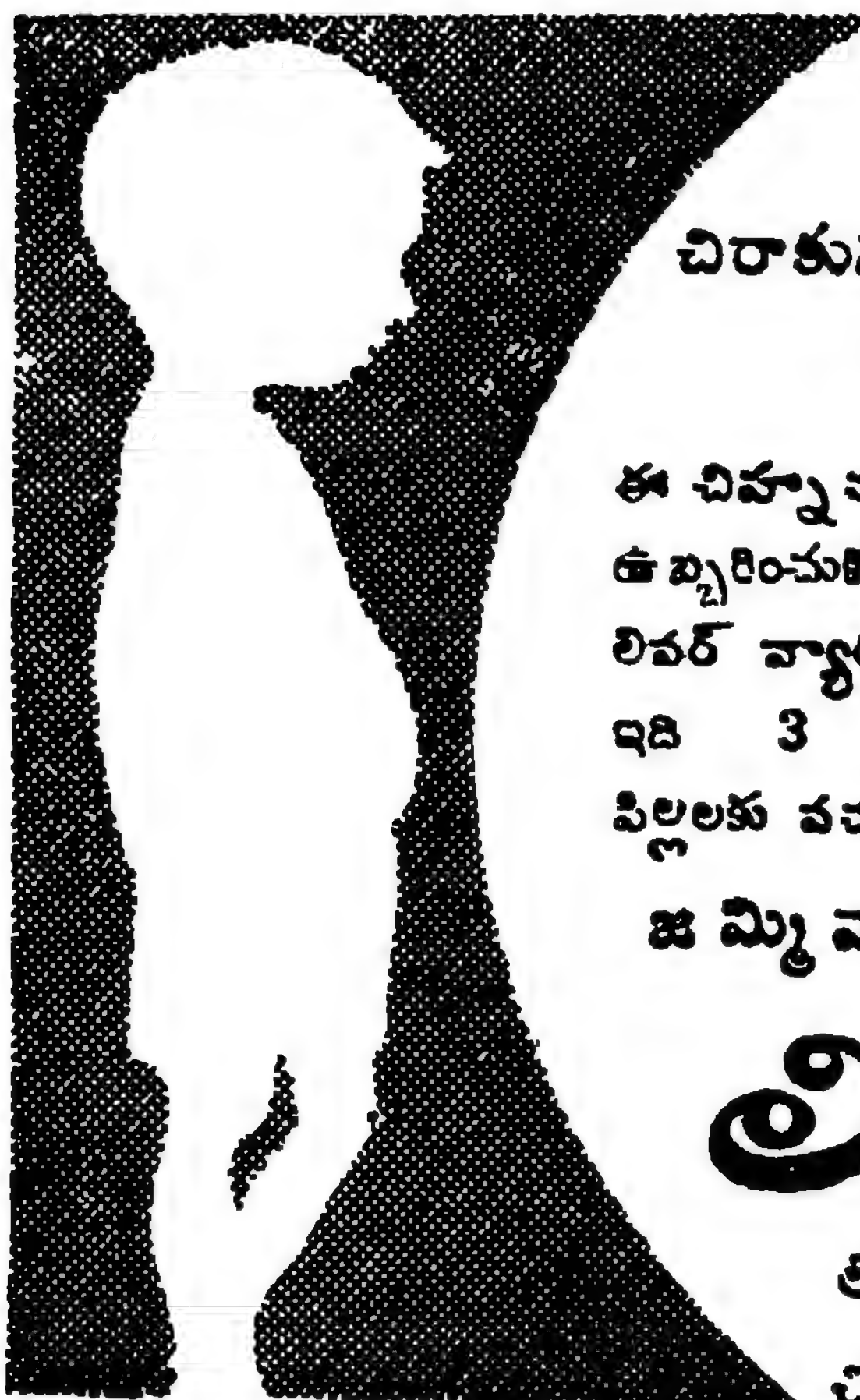
ఆలంకారికులలో కథా శరీరమును గురించి విమర్శించిన నారు తక్కువ. దాన్ని గురించి కొంతవఱకైనా చెప్పినవాడు ధ్వన్యాలోకకారు డొక్కడే. ఆయన కావ్యంలో కథ ఎట్లు సీర్పవలెనో చెప్పాడు. కావ్యమంటే పుష్పకావ్యం, శ్రవ్యకావ్యం గూడా అగుతుంది.

“రసాది వ్యంజక స్వే ప్రబంధస్యచేష మన్య సుఖ్యం నిబంధనం, యత్సంఘాం, ముఖప్రతి ముఖ గర్భానుర్భ నిర్వహణా శ్యానాం, తదాంగానాం, చోపక్షేపాదీనాం, ఘనానం, రసాని వ్యక్త్యా చేక్షు-గూ”

ఇది నాలుకాన్ని గురించేగాని శ్రవ్యకావ్యాని గురించి కాదని చెప్పటానికి వీలులేదు. ఇది కావ్యములో కథ ఎట్లుం? కథనను సందర్భములో చెప్పినది. అయితే నేం ఉపాహరణున్న నాటకములో నివేదనానామకా గదా! అంటే — ఇదికాదు, రసం, — రసవిరోధములు — నాయకులు ముదలైన నానిని నానందించువ్వకుగూడా. నాటకాలలో నుండే ఉదా

హరణ లిచ్చారు. అంతమాత్రంచేత శ్రవ్యకావ్యా లలో రసంకాని, రసవిరోధాలు కాని పాటించ నవసరం లేదని చెప్పటానికి వీలుపడుతుందా? ఇక్కడా అంతే! మల్లి నా థాడుల వ్యాఖ్యానాలు కథాదృష్టితో చేసినవి కావు. రసదృష్టితో చేసినవి. వ్యాఖ్యాతలందరూ, పంచసంగుల ప్రాముఖ్యాన్ని, నాటకాల మీదగనే పట్టించారు. కాని ఆలంకారికుల దృష్టి ప్రకారం, వానిని శ్రవ్యకావ్యములందు గూడా పాటించవలెను. సామాన్యదృష్టితో గూచినా, ఏ కథ యైనా ముఖప్రతిముఖాదులైన కొన్ని సంగతుల లోనే ఇమిడియుంటుంది. అవి లేని కథను చూపించ లేము.

ఇక సౌందర్యనంది మూలకము, దీనికీ, లక్ష్యం వేరుగావలెందే, మూలకము కంటే, విభిన్నంగా, చాలమకొన్నారననిం కుదినదు. కథను మన ఇష్టము వచ్చినట్లు మార్చటానికి వీలేదు. మూలకములో రసానికి అననుగుడైన స్థితి ఉన్నప్పుడే, దానిని మార్చవలెను. నీరు దానిని రసపోగుకొఱకు మార్చారు?

మీ పాపాయి

చిరాకుపడుట, మాటిమాటికి కోపగించుట
అకారణముగా ఏడ్చుట

ఈ చిహ్నములు గలిగి కడుపు
ఉబ్బరించుకొనివుంటే, బహుశా
లివర్ వ్యాధిగా ఉండవచ్చును.
ఇది 3 సంవత్సరాలలోపు
పిల్లలకు వచ్చుట సహజము.

జమ్మి వారి

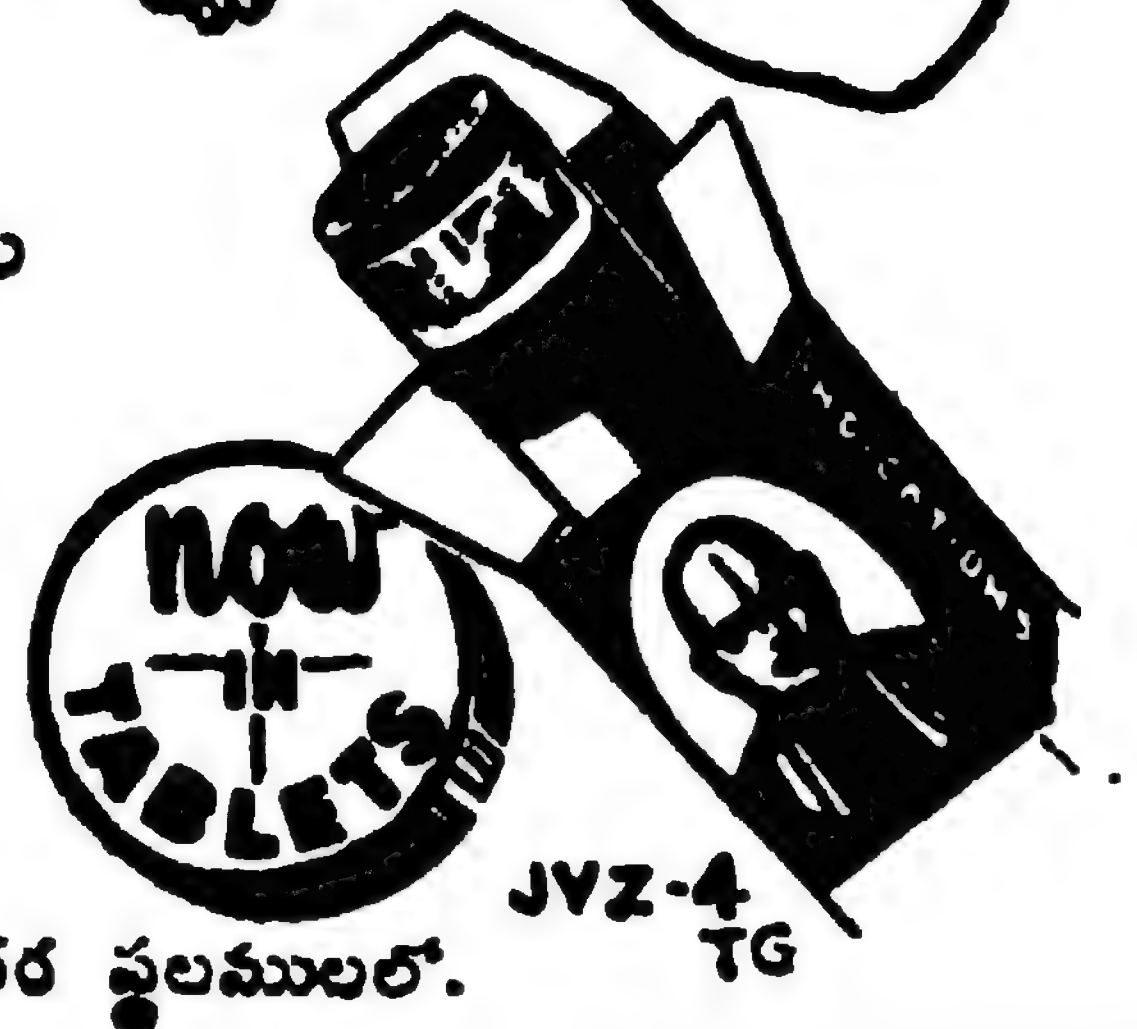
లివర్ క్యూర్

లివర్ & స్పైన్ వ్యాధుల
చికిత్సకు, నివారణకు.

ఇప్పుడు మాత్రం రూపంలో లభిస్తున్నది.

జమ్మి వెంకటరమణయ్య అండ్ సన్స్,
‘జమ్మి బిల్డింగ్స్’, మైలాపూర్, మద్రాసు.

కాల: వేరుగంటివారి ఏటి, విజయనగరం ఏటి, మరియు ఇతర ఫలములలో.

JVZ-4
TG

జ్యేష్ఠము

మన మీనాటి పరిస్థితులు కొన్ని కలిపిద్దామని మార్చ గూడదు. దీనికి ఉదాహరిస్తున్నాను.

“శేష కథాశ్రయేషు తావత్ స్వేచ్ఛైవ నయోజ్యాయదుక్తమ్ - “కథా మార్గే న చాతిక్రమః” స్వేచ్ఛాపియదియో జ్యోతిద్రసవిరోధినీ నయోజ్యాయ అతేతివృత్తే యది రసాననుగుణాం స్థితిం పశ్యేత్తం భక్త్యావృత్తి స్వతంత్రతయా రసాను గుణం కథాంతరము పాదయేత్ . నహి కవేరితి వృత్తి మాత్ర నిర్వహణేన కించిత్ ప్రయోజనమ్”

వ్యాసుడు వ్రాసిన కథను కాలిదాసు రసదృష్టాన్త రులమకొన్నాడు. రసానికి అననుగుణమైన స్థితి మూల కథలో ఉంటే దాన్ని పరిహరించాడు. కాలిదాసు కథకు నూతనత్వం తెచ్చాడంటే దాన్ని రసవంతపు పాల్శలో పోతిపోతాడు. మన సౌందర్యం కి రసలో—మూలములో నున్న రసాన్నిగూడా ఊచ ముట్టుగా రాశాడు. ఇది ఒకవిధంగా గూతనత్వమే. కాని కాంతిలోయైనది కాలిదాసు తెచ్చిన నాత నత్వం.

గణపతిశాస్త్రిగారు - మూలకథలో నున్న బాధ ముం తీసివేశారు అంటే భేదమంటారు.” మళ్ళీ ఒక చోట “కథను విభిన్నంగా మలచా”రంటారు. సౌందర్యం కథ కీరిబుద్ధికి విష్వజ్ఞంగా తెలిసినట్లే లేదు. అన్నీ స్వవచనవ్యాఖ్యాతలే.

2. గణపతిశాస్త్రిగారి ధోరణి ఇలా ఉందిగదా దీనికితోడు సురభిని సమర్పించటానికి ప్రయత్నం —తనకు దూరదారిలేదు పైగా మెడకొక డోలట— అవతలివాడు ఏ అవధుల్లోనుండి విమర్శిస్తున్నాడు— ఆ అవధులు మన కందుబాటులో నున్నాయా—మన

సౌందర్యం విమర్శనము సింహావలోకనము

పద్ధతి—అవతలివాడి పద్ధతి—వీనిలో ఎది ఉదాత్త మైనది—ఈ మొదలైన ఆత్మవిచారము చేసికోకుండా సహృదయు డెవడూ వాదంలోనికి దిగడు. గణపతి శాస్త్రిగారు తనకు సమాధానము దొరకనపుష్కల “సురభిగారు తగిన సమాధానమిచ్చా”రని సమర్థిస్తూ వచ్చారు. ఆ విమర్శకంతో ఇదివరకు వ్యాసంలోనే సమాధానము చెప్పాను.

గణపతిశాస్త్రిగారు “యాభ్యా ప్రవర్తన దృష్టితో నీ విమర్శన చేస్తున్నా”నని యెంతచెప్పినా, వారి పాక్షికదృష్టి ఎంత సామాన్య పాఠకునికైనా గోచరిస్తుంది. వారిని నేను నిందించను.

గణపతిశాస్త్రిగారికి శాస్త్రాలపై నున్న అవ్ధి ఇంత అంతా కాదు. “అలంకారిక మార్గం అస్పష్ట మైన మార్గమ”ట. “అంతా శాస్త్రం ప్రకారం జరి పితే కుక్కపిల్లలు పుటె”యట. సాహిత్య పరిజ్ఞానం కలిగిన ఏ వ్యక్తి వీరితో నేటిభవించడు. ఇంట్లోనే సరస్వతీ వ్రోహులుంటారు. ఇలాంటి వ్రాతలవల్ల సౌందర్యం నిలువదు. అది రసవంతమైన కావ్యం ఎన్నటికీ కాదు. దానిని రసవంతమైన కావ్యమనడం ములగకొమ్మకు ఉయ్యెలగట్టి ఊగటం.

ఇన్ని దోషాలున్నప్పటికీ దాన్ని “స్వాదిం గ భావుకులంటే ఉండనీయంకే. నాకేమీ అభ్యంతరం లేదు. ఈ దేశంలో పండిత శబ్దానికి భావుకశబ్దానికి విపరీతార్థాలు వచ్చాయి. ఇక నీ విమర్శకు నేను ప్రత్యుత్తరమియను. దీనికైనా సమాధానమిచ్చే వాణ్ణి కాదు. గణపతిశాస్త్రిగారి లాంటి విమర్శకుల సామాన్య పాఠకులను ప్రతారిస్తున్నారు. వారి బుద్ధు లకు కొంత వివరంగా వ్రాయవలసి వచ్చినది.

వాయువు - రసాయనిక దృష్టి

శ్రీ హరి ఆదిశేషువు

రసాయనికుల దృష్టిలో గాలి మిశ్రమపదార్థము. అందులో నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్, నీటి ఆవిరీ, బొగ్గు పులుసు వాయువు కలిసి ఉన్నాయి. ఇంకా వాటితోపాటు ఎంతో శక్తువగా అసహపపు వాయువులు కొన్ని కూడా కలిసి ఉన్నాయి. ఇవే కాకుండా ఒకచోటలోఉండే గాలికి మరోచోట ఉండే గాలికి కూడా కొద్దికొద్ది తేడాలు కనిపిస్తుంటాయి. పారిశ్రామికస్థలాల్లో ఉండే గాలిలో గుమ్మా పొగా ఎక్కువగానూ, సాల్ఫూరిక్ ఆమ్లం పైరు గాలిలో తక్కువగానూ, మరికి నీరు నిలవ చోట్లలో దుర్వాసలు పులు ఉంటూంటాయి. గాలి మిశ్రమన్న విషయాన్ని పేలే, కేంద్రీయ శాస్త్రవేత్తలు ప్రయోగాలవల్ల గుర్తు చేశారు. ఆ విషయం కేవలం శాస్త్ర విషయమైందనిపించేది దాన్ని వదిలి గాలి దానిలో ఉన్న పదార్థాలూ మనకు ఎలా ఉపకరిస్తున్నాయో మాత్రం తెలుసుకుందాం.

నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్ శవజాతు మనుషికి, కొన్ని సరిశ్రమల్లో ముడిపదార్థాలుగానూ ఉపయోగం. శవజాతులు అందులోనూ ముఖ్యంగా పెక్కులు మాత్రమే గాలిలోఉన్న నైట్రోజనిని వినియోగించుకొని హంసకృత్తులనబడే ప్రోటీనులని తయారు చేసుకుంటున్నాయి. విధానాలూ, వాటి వివరాలూ సంగ్రహంగా వ్యావసాయకరసాయన శాస్త్రం అనే అధ్యాయంలో వివరించబడ్డాయి. అదే ఆ వివరణకుచితిమైన స్థానంకూడాదు. ఇంక నైట్రోజని అమ్మోనియా అయిపోయి పరిశ్రమల్లో ముడిపదార్థంగా ఉపయోగింపబడుతోంది. తర్వాత అది నైట్రేట్ ఆమ్లంగా మార్చబడితూ రసాయనికపు ఎరువులలో ముఖ్యమైన అమ్మోనియము సల్ఫేటు తయారీలో వినియోగ మవసరమగుచున్నది. అది ద్రవీకరింపబడి రిఫ్రెజిరేటర్ (శీతీకరణాలు) లో చల్లని వానీయాల్ని తయారు చేసుకోడానికి ఆవసరమైన ప్రెస్యూరీని కల్పించడానికి కూడా ఉపయోగపడుతోంది. వెయిదట రెండూ రసాయనిక పరిశ్రమలు. అవికూడా వ్యావసాయక రసాయన శాస్త్రం అనే అధ్యాయంలో వివరింపబడ్డాయి.

ఇంక మిగిలిన మూడవది వాయుద్రవీకరణ విధానం వల్ల సాధ్యమైంది. దాన్ని గాలిలోఉన్న ఇతరపదార్థాల వినియోగాల్ని పరిశీలించిన తర్వాత తెలుసుకొందాము.

గాలిలో ఉన్న ఆక్సిజని నైట్రోజనికంటే కూడా ముఖ్యమైంది. దాన్నికూడా గాలిని ద్రవీకరించే వేరు చేస్తారు. ఆక్సిజని, జీవులు ఆహారాన్ని జ్వలం చేసుకోవడంలో ఒరిగే రసాయనిక క్రియలో వినియోగ మవుతోంది. వాటి వివరాలు జీవరసాయన శాస్త్రాన్ని వివరించే సందర్భంలో వివరించబడ్డాయి. ఈ జీవరసాయన క్రియలు శోహానికి ఆవసరమైన శక్తిని సరఫరా చేస్తున్నాయి. ఊపిరి తిత్తులలో విజైనా వ్యాధివల్ల ఆక్సిజని సరఫరాలో అవరోధం కలిగితే వైద్యులు ఆక్సిజనిని సరఫరాచేసి జీవరసాయనిక క్రియలు నడిచేటందుకూ అందువల్ల రోగికి తగిన శక్తి చేకూడాల గా చేయగలుగుతున్నారు.

ఆక్సిజని జీవరసాయనక్రియలోనే కాకుండా శస్త్రపులు మంకినస్పడుకూడా వినియోగ మవుతోంది. అందుచేత వంట చేసుకోడానికి కట్నల్ని మంటపెట్టినప్పుడు రసాయనిక క్రియని నడిపిస్తున్నామనీ, గాలిలో ఉన్న ఆక్సిజనియొక్క కట్నెల్లో ఉన్న కార్బను పదార్థాలయొక్క రసాయనిక గుణాల్ని వినియోగిస్తున్నామనీ భావించాలి. వస్తువులు మండినప్పుడు ఒరిగే మార్పుల్ని శోధించడంవల్లనే రసాయనశాస్త్రం అభివృద్ధి అయింది. ఈ విశేషాన్ని వివరించడంలోనే రెవాషియర్ ఆరామరమైన కీర్తిని సంపాదించాడు. ఈ వివరణమూలాన్నే ఇనపసామాన్లు గాలిలో ఎండి ఎండి వానకి తడిసినప్పుడు తుప్పు పట్టడానికి, దూది బేళ్లు చూరావుగా అంటుకొని కాలి పోవడానికి కూడా మెల్లిగా ఒరిగే ఆక్సికరణమే కారణమని తేలింది.

ఆక్సిజని వాయువుని హైడ్రోజని వాయువుతో గాని, ఆసిటల్ను వాయువుతో గాని మిశ్రమచేసి ఉడుకొలిమిలో (Blow Pipe) అంటించినపుడు ఆత్యం

శ్రేష్ఠము

తోష్ఠము లభిస్తోంది. అట్లా లభించే ఉష్ణం సుమారు 3000-3315 డిగ్రీ లుంటుందని అంచనా వేయబడింది. ఆ మహోష్ణంలో ఇనపరేకులూ ఉమ్మరేకులూ కూడా కరిగిపోతాయి. అందుచేత ఇనపరేకుల్ని చూలల్ని కరగించి అతకడానికి పీలవుతోంది. ఈ కొత్తవిధానంవల్ల భాను వినియోగ విధానంలో కొత్త మెళకువలు లభించాయి. టంకంకోకాని సుండు షేకుల్లోగాని (Rivets) పనిలేకుండా యుద్ధపు ఓపల్ని నిర్మించడము వంటెనల్ని కట్టడమూ సాధ్యమైంది. ఈ సందర్భంలో ఒక్కమాట చెప్పవలసి ఉంది. ఆక్సిజనిటీటీను, ఆక్సిజన్ హైడ్రజని జ్వాలల్లో పనిచేసినప్పుడు భానువులు రవలు కక్కుతూ మండుతాయి. అందుచేత పనివారు సుఖానికి చేతులకి రక్షణ కవచాల్ని తొడుగుకొని మరీ పనిచేయాలి. లేకవాడే అపాయకరము.

గాలిలో ఉన్న వాయుపదార్థాల్ని నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్ తర్వాత నీటి ఆవిరి, బొగ్గు పులుసు వాయువు ముఖ్యమైన వనాలి. నీటి ఆవిరి ప్రమాదం కాలమానాన్ని ముగరించి మారుతూంటుంది. గాలిలో తేడాలవల్లనే వర్షయోగమూ, పొగమంచూ మబ్బులూ, మబ్బుతెర తీసిన ఎండలూ కలుగుతూంటాయి. కాలమాన పరిస్థితులకు కారణాలూ, నీటి ఆవిరితో నాటికుండే సంబంధాన్నీ వాతావరణశాస్త్రజ్ఞులు వివరిస్తుంటారు.

గాలిలో ఉన్న బొగ్గుపులుసు వాయువుని మొక్కలు ఉపయోగించుకొని కార్బో హైడ్రేటులనబడే పిండిపదార్థాల్ని తయారుచేసుకుంటున్నాయి. కార్బో హైడ్రేటులు ఆహారపదార్థాల్లో ముఖ్యమైనవి. అవి రసాయనికంగా సృష్టిఅవుతున్న విధానం వ్యాపసాయిక రసాయన శాస్త్రం అనే అధ్యాయంలో వివరించబడింది. ఇంజన్లు నడిచేటందుకు బొగ్గా నీరూ ఎంత అవసరమో మానవులు జీవించేటందుకు వారి ఆహార పదార్థాల్లో కార్బో హైడ్రేటులు అంత ముఖ్యము. ఇవి జీవుల దేహంలో జీర్ణమైనప్పుడు ఆక్సిజన్తో సంయోగిస్తాయి. ఆ సందర్భంలో తిరిగి బొగ్గుపులుసు వాయువు తయారై తిరిగి గాలిలోకి జీవుల నిశ్వాసాల దూపంలో కలిసిపోతుంది.

గాలిలో ఉన్న నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్, బొగ్గుపులుసు వాయువు జీవులకు వినియోగించడమూ తర్వాత తిరిగి గాలిలో కలిసిపోవడమూ జరుగుతోంది. అందువల్లనే సామాన్యంగా వీటి ప్రమాదంలో తేడాలు కలగవు.

వాయువు - రసాయనిక దృష్టి

పారిశ్రామికంగా అవసరమైన నైట్రోజనిన్, ఆక్సిజనిన్ విడివిడిగా తయారుచేసేటందుకూ కోటి కోట్లపాటుగా గాలిలో కలిసిఉన్న అపరూపపు వాయుద్రవ్యాల్ని సేకరించేటందుకూ వాయుద్రవీకరణమూ, ఆద్రవ స్వేదనమూ శిరస్యమగుాయి. వాయుద్రవీకరణ విధానంలో రసాయన శ్రేయాల కేమీ పనిలేదు. ఎనా అందువల్ల లభించే ద్రవ్యాల్ని రసాయనికంగా ఉన్న ప్రాముఖ్యాన్ని బట్టి దాన్ని సంగ్రహంగా తెలుసుకోవడం అవసరిం.

వాయుపదార్థాల్ని ద్రవీకరించడంలో గండు పరిశ్రానిక సూత్రాలు వినియోగమవుతున్నాయి. ప్రతీ వాయుపదార్థాన్నీ కొంతవరకూ చల్లార్చి బాగా అదిమితే ద్రవీభూతి మవుతుందనేజే ఆ విధానంలోని మూలసూత్రం. ఏ వాయుపదార్థాన్నేనా ఎంతవరకూ చల్లార్చాలి? అనే విషయం ఆ వాయుపదార్థం యొక్క స్వభావాన్ని ముగరించి ఉంటుంది. బొగ్గుపులుసు వాయువుని 31° డిగ్రీలవరకూ చల్లార్చి 73 గ్రేట్లు అదిమితే ద్రవమవుతుంది. కాని నైట్రోజన్, ఆక్సిజనుల మిశ్రమైన గాలిని—140 డిగ్రీలవరకూ చల్లార్చి 39 గ్రేట్లు అదిమితేగాని ద్రవమవుతుంది. వాయుద్రవీకరణాని అవసరమైన ఈ మూల సూత్రాల్ని అంద్రూస్, ఆమెగర్ అనే భౌతిక రసాయన శాస్త్రవేత్తలు ప్రయోగమూలకంగా కనుగొని నిర్వచించారు. వాయుద్రవీకరణ కవచమైన మహాచైత్ర్యం ఏ సా, నాలవల్ల సులభసాధ్యంకాదు. అందువల్లనే దాన్ని స్రవరూపంలో తయారుచెయ్యడం 1883 వరకూ సాధ్యంకాలేదు. డౌల్, థామ్సన్లనే భౌతిక రసాయన శాస్త్రవేత్తల కృషివల్ల వాయుద్రవీకరణను అవసరమైన మహాచైత్ర్యం లభించే విధానం చిక్కింది. బాగా అదుగుబడిన వాయువును సన్నని నూది బెజ్జంలాంటి రింగ్లంలోనుంచి పైకి విశాలంగా ఉన్న చోటులోకి ప్రసరించేలాచేస్తే అది బాగా చల్లబడుతుందని డౌల్ థామ్సన్లు ప్రయోగమూలకంగానూ, సిద్ధాంతాలనుబట్టి కనుక్కున్నారు. మారు రెట్లు అదుగుబడిన గాలిని హిరుత్తెయ్యంలో చల్లార్చి సూచీరంగ్లంలోంచి ప్రసరించేస్తే—25° డిగ్రీలవరకూ చల్లబడుతుంది.—25° డిగ్రీలవరకూ చల్లార్చి, మారు రెట్లు అదుగుబడిన గాలిని సూచీరంగ్లంలోనుంచి ప్రసరింపజేస్తే—53° డిగ్రీలవరకూ చల్లబడుతుంది. తిరిగి ఆ చైత్ర్యంలో అదుగుబడిన గాలిని చల్లార్చి మరోసారి సూచీరంగ్లంలోనుంచి విస్తరింప

జేసినప్పుడు— 81.5° డిగ్రీలవరకు చల్లబడుతుంది. ఈ విధానంలో చల్లదనం క్రమాభివృద్ధిని పొందుతుంటుంది. అందుచేత అవసరమైన చల్లదనం లభించగానే వాయువు ప్రవహిస్తుంది. ఈ విధానంలో గాలిలో ఉన్న నీటి ఆవిరినీ, స్పృశులును వాయువునీ ముందుగానే తొలగిస్తారు. అందుచేత మిగిలిన వాయువులో ఉన్న నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్ కలిగి ప్రవహిస్తుంది. అపరూపపు వాయువులు ఇంకా వాయురూపంలో తేలియాడుతూంటాయి. వాటిని తొలగించి ఎలక్ట్రిక్ బల్బుల్లో నింపేటందుకూ, గాస్ ఫిల్టర్లలో నింపి రంధ్రరంధ్ర కాంతునీ పనియ్యాన్ మొదలగుదిలను సృష్టించేటందుకూ ఉపయోగిస్తారు.

ప్రవహాపం పొందిన వాయువులోనుండి నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్ అంకిత స్వేచ్ఛాక్రియవల్ల వేరు చేస్తారు. వాయుపదార్థాల్ని ఎగుమతి చేసే మనుషులు చేసేటందుకు నీలుగా ఇనప నిలెండ్రులలో నేకరిస్తారు. పోడాదుకాణాల్లో అవసరమైన కార్బన్ డయాక్సైడు వాయువుకూడా అలాంటి నిలెండ్రులలోనే సరికొరక అవుతోంది.

గాలిలో అతికొద్దిగా ఇతర మలిన పదార్థాలుంటాయని తెలుసుకున్నాము. అలాంటి వాటిలో హైడ్రోజన్ సల్ఫైడు వాయువు, సూర్యజీవులూ సూర్యమైనవి: హైడ్రోజన్ సల్ఫైడు ప్రమాదంగా ఉద్భవించేమాత్రమే కాదు చిక్కనీ కలిగిస్తుంది. ఆ చిక్కనీ మూడు కారణాలవల్ల సాంకేతిక మార్పులే అనీ, వాటికి విరుద్ధమవంటి ప్రతిక్రియలు కూడా రసాయనిక విజ్ఞానంవల్లనే సాధ్యమయ్యాయనీ తెలుసుకోవలసి ఉన్నది. డెఫివోమీద గౌరవంచేత మనం వారి చిత్రాల్ని రంధ్రరంధ్రలో చిత్రకథామణులచేత వేయించి గోడకి ప్రేలాడి వేస్తాము. రంధ్రలు అందులోగా ముఖ్యంగా తెలుపురంధ్రగా వాడబడే సాధన సీసపు లవణమే. సీసపు లవణాలు హైడ్రోజన్ సల్ఫైడుతో యోగిస్తాయి. అప్పుడు నల్లటి లెడ్ సల్ఫైడు తయారవుతుంది. ఈ రసాయనిక క్రియవల్లే గాలిలోనున్న హైడ్రోజన్ సల్ఫైడు గోడమీద మనం ముచ్చటగా పేలబడిన పటంలోని తెల్లటి తలపాగాలోనూ, కండువాలోనూ ఉన్న తెల్లటి సాధన రంధ్రం నల్లనల్లగా మారుతుంది: ఈ నలుపు రంధ్రం అంతలా ఏర్పడినా బాగానే ఉంటుంది. కాని మరకలు మరకలుగా మాత్రమే ఏర్పడటంవల్ల అంద

వికారంగా తయారై జనుస్సావహ మవుతుంది. అలాంటప్పుడు దూదిని హైడ్రోజన్ పెరాక్సైడు వ్రావకంలో మంచి ఆమరకలమీద ఆరారగా అద్ది ఎండ్ నిస్తారు. హైడ్రోజన్ పెరాక్సైడు అత్యంత అస్థిరమైనపదార్థము. అది సులభంగా వియోగమై ఆక్సిజనిని సరఫరా చేస్తుంది. అది సర్వోదనితమైందీ మగు కై నట్ అవడంచేత లెడ్ సల్ఫైడుతో యోగించి దాన్ని తెల్లటి లెడ్ సల్ఫైడుగా మార్చేస్తుంది. అందుచేత నల్లటి మరకలన్నీ తిరిగి తెల్లబడతాయి.

గాలిలో ఉండే గుమ్మా, సూర్యజీవులూ, సోగకారకములైన వవడంచేత. శీఘ్ర కపకాగులని పరిశీలించవలసివుంటుంది. వాటివల్ల కలిగే అపకృతిని శాస్త్రీయంగా నాలవల్లనే అరికట్టడానికి వీలవుతోంది. పారిశ్రామిక కార్యాలలో గుమ్మ మరీ ఎక్కువగా కుండా ప్రతీయంతో గౌరవు చూపిస్తామనా, కాబట్టి శాస్త్రవేత్తలు పరిశీలించి పరిశోధన తీసుకున్న అవశ్యకతరణాల్ని (Precipitators) అమలుస్తారు. అందువల్ల నల్లటి గుమ్మక తొలు

భీష్మ అదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటే
తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ - భారతాంబ తన కుష్టు, బొల్లి సంతానం కోసం ఎంతని దిచారీస్తుఉందో?

ఇదుగోమా 33 సంవత్సరముల
అనుభవంతో ఇస్తుఉన్న అభయం
మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

గోపాలపురం. (హైదరాబాద్)

కొల్లాయికుస్థితిలోనే ఉండి గాలిలో తేలి ఆడి పోకుండా అవక్షేపమవుతాయి ఈ అవక్షేపకరణుల నిర్మాణంలో గౌతికరసాయన శాస్త్ర పరిశోధనలవలన తెలియవచ్చిన కొల్లాయికు పదార్థాల గుణాలే వినియోగింపబడ్డాయి. కొల్లాయికు స్థితిలో నున్న కణాలు విద్యుత్ ను ఛరించి ఉంటాయనీ విద్యుత్ప్రసారం చేసినప్పుడు అవి ఏదో ఒక ధ్రువం దగ్గరకు ఆకర్షింపబడి అవక్షేప మవుతాయనీ తేలింది. అవే అవక్షేపకరణుల నిర్మాణంలో వినియోగ మయ్యాయి పారిశ్రామిక నగరాల నివాసం ఆలవాటు లేని మనకి గుమ్మనీ, పొగనీ చెదరగొట్టేందుకు యంత్రాలవసరమా అనిపిస్తుంది. ఇంగ్లండులో ఇనుప పరిశ్రమకు ప్రసిద్ధిచెందిన షెఫీల్డు నగర ప్రాంతంలో రాక్షసి బొగ్గు వాపకంవల్ల గాలిలో దుమ్ము ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఆ దుమ్ము మూలంగా బట్టలు త్వరగా మాసిపోతాయి. వాటిని ఉతకడానికి అయే అదనం ఖర్చు, స్వచ్ఛమైన రాక్షసి బొగ్గు విలవా సంవత్సరానికి 5 కోట్ల పౌనులుంటుందని అంచనా నయ్యబడింది. ఈ విషయం లార్డ్, కాటరల్ విధానానికున్న ప్రాముఖ్యతనీ దాని అవసరాన్నీ తెలియజేసేటందుకు చాలు.

గాలిలోఉన్న హాక్యుకణ శీవులు రోగకారులయే అవకాశం ఎక్కువ. జలుబూ, కొంపా, దగ్గు, గ్యామోనియా, ఇన్ఫ్ల్యూంజా, పొంసు ముదలైన వాటన్నింటికీ గాలిలో తేలియాడుతూండే హాక్యుకీవులే కారణము. అందుచేత ముఖ్యంగా ఈరోగాలు చెలరేగినప్పుడు గాలిని స్వచ్ఛపరచడం అవసరం.

అందుకోసమే సూక్ష్మక్రిమిసంహారములైన పదార్థాల్ని గాలిలో వ్యాపింపజేసేందుకు సాంబ్రాణినీ, సుగ్గిరాన్నీ హారతి కర్పూరాన్నీ నలిగించడమూ, దీనివల్ల మతాబాల జోరుతో సల్ఫర్ డయాక్సైడుని అంతటా వ్యాపింపజేయడమూ వాడుకలోఉన్న విధానాలు.

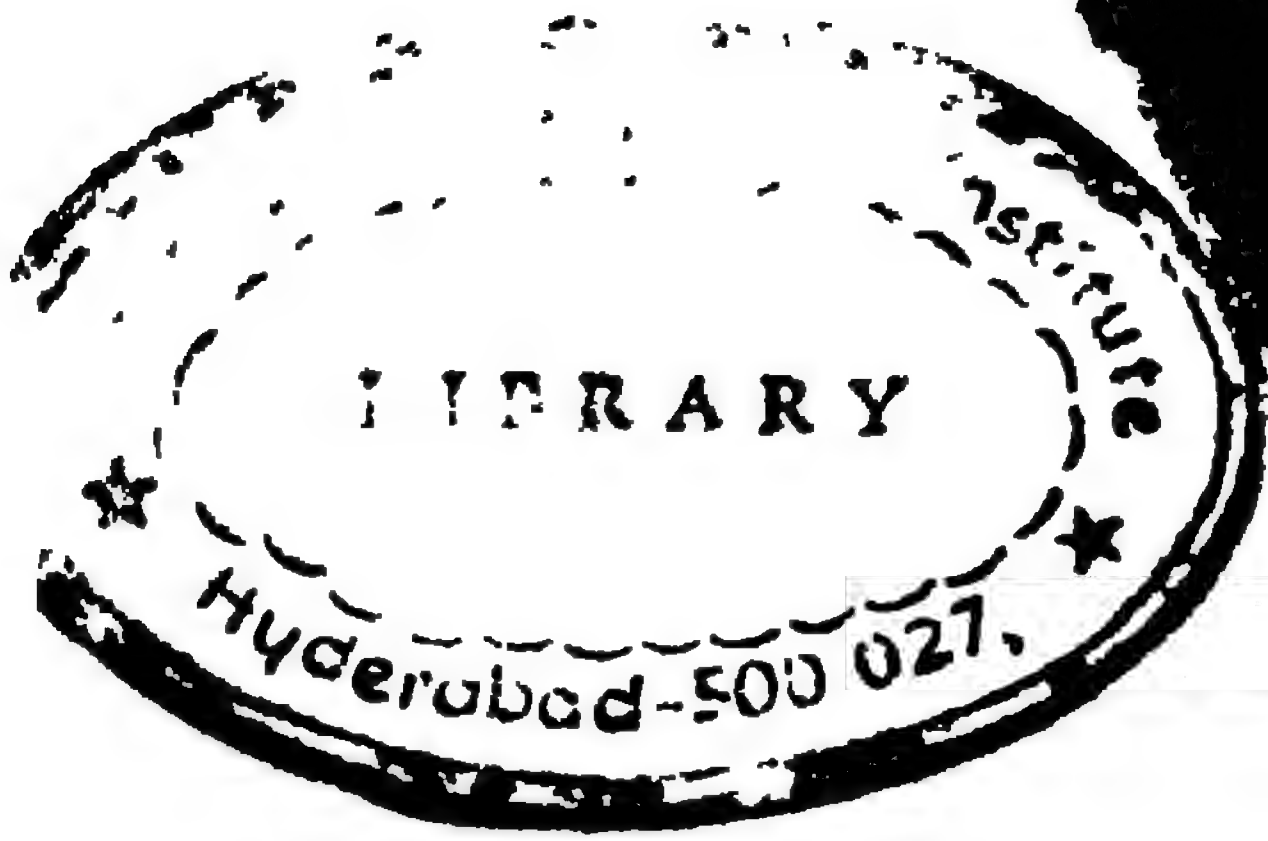
గాలిలో నైట్రజని, ఆక్సిజనికంటే నాలుగు గెట్లుంది. నైట్రజని ఆక్సీకరణాన్నిగాని మంపనాన్నిగాని ప్రోత్సహించదు. అందుచేత ఆక్సిజని యొక్క చురుకుతనానికి ఇది కళ్లెంలా పనిచేస్తుంది.

ని కారణంవల్లనైనా గాలిలోఉన్న ఆక్సిజని హెచ్చిందంటే ఆక్సీకరణక్రియ లతి చురుకుగా నడుస్తాయి. జీర్ణక్రియలుకూడా ఆ తరహాకి చెంగినవే.

అందుచేత తిన్న ఆహారం కూడా చురుకుగా శీర్షమై పోతుంది. జీవరసాయన క్రియల్లో ఆక్సీకరణ క్రియల వేగం హెచ్చగానే మానవుల శీవితం మూర్తాశ్శ పట్టపగలై పోతుంది. గాలిలో ఉండే నైట్రజనీ, ఆక్సిజనులు ఎన్ని రసాయనిక క్రియల్లో వివిధానప్రకారం పాల్గొన్నా తిరిగి గాలిలోకే చేరుకుంటూ ఉంటుంవల్ల వాటి నిష్పత్తిలో మార్పుగాని శీవుల జీవితంలో విపరీతాలుగాని జరగటం లేదు.

గాలిలో ఉన్న బొగ్గుపులుసువాగు ప్రమాదం ఎక్కువైనప్పుడు అలాంటి గాలిని పీల్చేవారికి తలనొప్పి రావడం నిశ్చయం. ఈ విషయమే జనసమ్మర్థ మెక్కువగా వుండే సినిమాహాలుల్లోనూ, సినీపేటల్లోనూ కొంతసేపైంతర్వాత ఆవలించేవారూ, తలనొప్పితో బాధపడేవారూ ఎక్కువవడానికి కారణం. ఆవలంతలు రావడానికి కారణం పీల్చే గాలిలో కార్బన్ డయాక్సైడు వాయువు ఎక్కువవడమేననీ, అందువల్ల పరిసరాల్లో జనసంచారం ఎక్కువైందనీ యుగంధరుడు గ్రహించి 'సుశుకు శబ్దం కుండుకు నట్లవ్' అని వండుతూన్న అన్నాన్ని చిమ్మి తిరిగి పీల్చి పెట్టడా లనది పేషంటా అని సీనిపోకుండా బాగయాకల వహించాడని స్ఫురించే ప్రతాపగుక్రియంలో వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిగారు వర్ణించారు.

సేంద్రియ పదార్థాలు కుళ్ళి అసంపూర్ణంగా ఆక్సీకరణమైనప్పుడూ, అలాంటివి గాలి బాగా ప్రసరించని సలంలో మండినప్పుడూ నీలిరంగు బ్యాలతో మండే కార్బన్ మోనాక్సైడు తయారవుతుంది. నూనెదీపాన్ని నలిగించి ఆరిచేసినామనే అభిప్రాయంతో కొంచెం బ్యాలని వదిలేసినప్పుడది నీలంగా ఉంటుందని మీరు గమనించేఉంటారు. అది కార్బన్ మోనాక్సైడుని చిమ్ముతూ ఉండే చవటంచేతనే 'ఈజాక్షుమ్మ దీపం ఇంటిఁ చేట'నీ 'దీప నిర్వాణ గంధం మూర్క్క నతగద'నీ సామెత లేర్పడ్డాయి.

“దీనిని వాడిచూడండి...

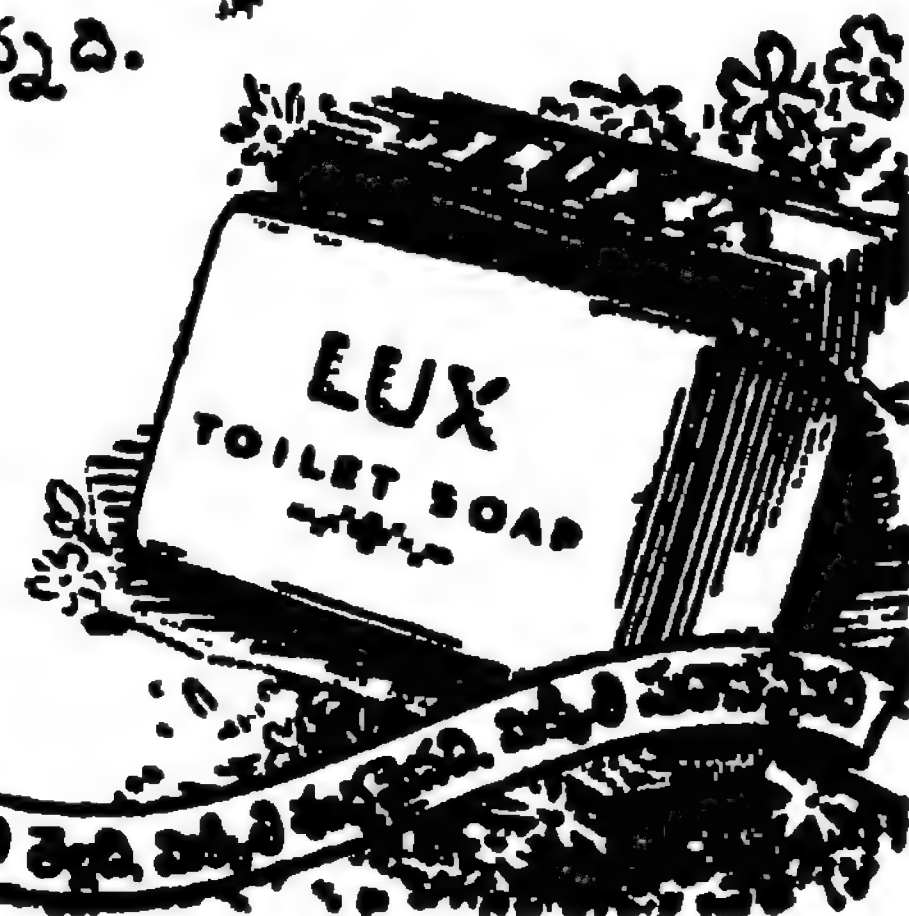
...లక్స్ టాయలెట్ సబ్బుతో
మీరు ఇంక మనోహరముగా నుండవచ్చును”

“సౌందర్యమునకు అద్భుతమైన సహాయము
ఇదిగో. మీగడవంటి లక్స్ టాయలెట్ సబ్బు
నురగను చర్మము మీద బాగా రుద్ది తరువాత కడిగి
వేయండి. వియమము తప్పకుండ వాడినచో లక్స్
టాయలెట్ సబ్బు మీ చర్మమునకు ఒక క్రొత్త
అందఱును ఇచ్చును” అని లలిత చెప్పుచున్నది.

అని
లలిత
చెప్పుచున్నది

లక్స్
టాయలెట్ సబ్బు

నినీమా తారలకు
సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు

మాటల దాంపత్యం

శ్రీమతి నాయని కృష్ణకుమారి

శ్రబ్దమూ, అర్థమూ, పరస్పరమూ చేతులు కలుపుకుని జంటగా ముందుకు సాగితే అదే భాష అవుతుంది.

అయితే భాషలో చూపాందిన ప్రతిమాటకూ నిశితమైన అర్థం అన్ని వేళలా వ్యక్తం కావాలని లేదు. ఒక్కొక్కసారి వక్ర ఉపయోగించేమాటకూ, ఉద్దేశించిన అర్థానికి పొన్చు కుదరకపోవచ్చు. అంత మాత్రాన శబ్దాల్ని స్నేహం విడిపోదు. భేదాభిప్రాయాలు కలిగిన ఆలుమగలకుమల్లే యిని ఇంటి నుట్టును రట్టు చేసుకోకుండానే చూచుకుంటవి. అందుకే శబ్దానికి తెగిన అర్థం కుదరలేదనో, అర్థానికి అవసరమైన శబ్దం ప్రయోజ్యం కాలేదనో శ్రోత గమనించలేడు. వక్ర పట్టించుకోడు. ఇది యిట్లా సద్గుణ పోవడానికి కారణం శబ్దార్థాలకు మించిన సంజ్ఞా సహాయం భాషకు సుమగ్గరంగా ఉంటుంది గమక.

మాటలే భాషను కూర్చేవి. నాటికన్న అర్థం భాషకు జీవంపోసి కలకలాపిస్తుంది ---- మనిషి విచారంగా ఉన్నప్పుడు ఆ భాష వ్యక్తం చేసే మాటలు కరుణార్థాలుగానే ఉంటవి. దిగులుగా దీనంగా సాగే వాక్కు మనిషి మనస్సు మనముందు విప్పి పెళుగుంది. వాక్కులేని వ్యక్తికి జంతువుకూ భేదం లేదు. సంతోషాన్ని, కోపాన్ని, రోదాన్ని, విచారాన్ని, శృంగారాన్ని, ఒకటేమిటి, మనుష్యుడి జీవిత నాటకంలో అంగంగి రసాలుగా అమరిన సర్వరస సముదాయాన్నీ వ్యక్తం చేసే మాటలు మానవజాతికి దివ్య వరాలు! అనంతాద్రికతలో ఎగిరి గంతులు వేస్తూ, కొట్టి కోలాహలించేసే పలుకులు, కోపంలో, రాద్రంలో కల్లోలజలధి సరీత తరంగాలూ ఎగిరిగిరిపడే నిశితపదాలు, శృంగారతన్మయతా శ్రుతి శరీంతాడే చికిలిమాటలు, ఇవన్నీ మానవజగత్తు తనంతట తాను నిర్మించుకుంటే విర్పడవా? ఆ మాటల నుంపు ఒకరు అమర్చుకున్నారనేభయం మనుష్యులకే తెలియకముందు అమరినవి. మానవాంతర శక్తి బాహ్యప్రేరణకు తెలిసేలోపలనే చేసిన

యాయేర్పాటువల్ల భాష భగవన్నిర్మిత మనుకోవలసి వచ్చింది.

అయితే మాటకూ అర్థానికి ఈశక్తి ఎప్పుడూ ఉన్నదా అనేది ఒక ప్రశ్న. మాట, మాటగా, ఒంటరిగా ఉన్నంతవరకూ దానిలో సాగసుదనం రాదు. దానిలోని అర్థం తన శక్తి సామర్థ్యాలు చూపించే సమయం కాలేదని నుకునుశ్చుంపకుతుంది. మాటకున్న సాగనూ, అర్థంలోని సుకుమారత బయటికి రావాలంటే, దానికి ఎన్నో హంసులు అమరాలి. ఆ గెంటి మధ్యా కంటికి కనిపించని మార్చేదో జరిగి మన మనుకున్న ఫలితం బయటకు రాగలగాలి—అంటే మాటలు వాక్యరూపంలోకూడితే వివిధార్థదాలయిన పదాలు ఏకముఖాలయి రమణీయత్వ ప్రతిపాదికాలు కాగలవు.

కాబట్టే భాషలోని సాగసంతా వాక్యరచనలో ఉన్నది. వాక్యమనేది రసాత్మకమైన కావ్య మన్నాడు ఆలంకారికులు—అప్పుడు భాష భాషంతా ఒక కావ్యం కారాదా? అనేది ప్రశ్న. సరే—ఇది తెగని ప్రశ్న!

ఇంతకూ మాటల పొందికలోనే ఉంది భాషలోని తీయదనమంతా అని చెప్పడానికి ఈ ఉపాధాతం.

తెలుగుభాష తీయని భాష! ఆమాటకు వస్తే విభాషలోనైనా తీయదనం ఉన్నది. కాని ఆ తీయదనమనేది ప్రతిభాషలోనూ చూడగానే కనిపించేది కాదు. భాషలో, వివిధమార్గాలలో ప్రసరించే మెలుగులను తెచ్చి జిజ్ఞాసువులకళ్ళలో ఆ కాంతి కిరణాలు జూనిపేవరకూ విభాష గొప్పతనమూ ప్రకాశితం కాదు. అయితే అనంతమై, ప్రవాహి అయిన భాషను అవలోదనం చెయ్యాలనడం అసంభవం. ఇదేకాదు; వివిషయాన్నీ పూర్తిగా తలచడానికి మానవజీవితమే చాలదు. అన్ని కోణాలనుండి సమగ్రంగా ఒక విషయ పరిశీలనమనేది ఒక్కరివల్ల కానిపని. అట్లాగే తెలుగు

భాషకు తీయదనం ఎందుకువచ్చిందో అని ప్రశ్నించుకుంటూ, ఇందుకూ అని పూర్తిగా చెప్పగల మనుకోవడం, నవ్వుపాటు. కాకపోతే బహువిధాల పయనించి చేరిన ఆ తీయదనాన్ని ఆస్వాదిస్తూ “బహుశ ఈవిధంగా రాలేదూ ఈతీయి?” అని కొన్ని మాటలను, మనుష్యులకు తట్టినవాటిని చర్చించుకోవచ్చు. ఈ చర్చలు పూర్తిగా దోష లేవనిపించుకొన్నావు. కాకపోతే స్థానిత్యాలు ఉండవచ్చును.

నేనొక దోష చెప్పాలని కుతూహలపడుతున్నాను. ఇది దోష అవునా కాదా; నిజంగా తెలుగులోని తీయదనంలో ఇన్నోవేషన్లు ఈమార్గం గుండా వచ్చిందా లేదా అనే చర్చలు విజ్ఞులకు!

తెలుగుభాషలో ఒక విచిత్రపుధోరణిఉన్నది. నాకు తెలిసిన ఇంగ్లీషులో ఇది కన్పించదు. కొద్దిగా తెలిసిన హిందీలో అక్కడక్కడా ఉన్నది. మరి యితరభాషలలో ఉన్నదో లేదో!

ఇది జంటపదాల ఏర్పాటు. తెలుగునోట తలుచూ ఈ పదాలు వినవస్తూనే ఉంటవి. ఈ జంటలను చూస్తూఉంటే, వేదోక్తంగా వివాహీతులయిన దంపతులూ అనిపిస్తుంది. వాటి బాంధవ్యమంత స్థిరం. అసలీపదాల జన్మ ఏమిటి? ఏయే పరిస్థితులలో ఈ జంటలుమాటలు ఏర్పడవలసి వచ్చింది అనేది ప్రశ్న—

మాట్లాడేటప్పుడు మాతృభాషలో హిందీకా, ఒడుగూ, ప్రతివాడికీ జన్మతః రానే వస్తవి. కాని ఒకమాట ఒకసందర్భంలో వాడినప్పుడు చెప్పదలచుకొన్న అర్థం ఆ మాటవల్ల స్పష్టం కాకపోవచ్చు. కనిపించే కొరేజీమోనన్న అసంతృప్తి వక్రమస్తిష్కంలో సెలవేయవచ్చు. అప్పుడు, ఆ మాట అట్లా రికామిగా నిలువదు. ఒక తోడు తెచ్చుకుంటుంది. ఆ తోడు ఎటువంటిదో, రెంటికీ ఏర్పడిన సంబంధ బాంధవ్యా లెటువంటివో ఆ రెండింటి సాన్నిహిత్యం వల్లా వక్ర ఆశించిన మెలుగు లెంతవరకు ప్రకాశితాలయినవో— ఇవన్నీ మనం పరిశీలించవచ్చును. మన కీనాటి చర్చకూడా అదే!

ఈ సంబంధం చిత్రవిచిత్రంగా కనిపిస్తుంది. ఒక్కొక్కపదం మరొకపదంపక్కన ఉంటే ముచ్చటగా భర్త మనస్సు తెలిసి మెలిగే భార్యలూ అనిపిస్తుంది. మరొకటి పసిపాపలా, అమాయకంగా లోక వ్యవహారమే తెలియనట్లు స్తబ్ధంగా ఉండి అంతులేని అందాన్ని కూరుస్తుంది. ఇంకొకటి ఉత్త వసపోసిన వాగుడుపట్టలా అర్థంలేనిమాటలాడుతున్నట్లుంటుంది.

మరొకటి అర్థమూ, పర్థమూ లేకపోయినా అది అక్కడ ఉంటేనే నిందూ, అందమూ.

కాబట్టి ఈ జంటమాటలలో ప్రయోజకత్వమంతా గెంపవమాటది. ఆ మాటా, దానితీగూ, అది యిచ్చే అర్థమూ ఓటివీడే ఆ జంటమొక్క రామణీయకం ఆధారపడిఉంటుంది — . ఈ గెంపవపదాన్ని మనస్సులో పెట్టుకుని చూస్తే జంటమాటల నన్నీ చేర్చి అయిదు రకాలుగా విభజించుకోవచ్చు. అవి;

1. మొదటి మాటకు కించిష్ట్యత్యయం కలిగి అర్థం లేకపోయినా వచ్చిచేరే మాటలు.

2. మొదటి మాటతో అర్థసామాన్యం కలిగో, లేక అదే అర్థాన్ని పలువరించో, అందాన్నిచ్చే మాటలు.

3. మొదటిమాటకు పూర్తిగా వ్యతిరేక్తమైన అర్థాన్ని సూచిస్తూ సన్నివేశాన్ని నిశితంగా చిత్రించే మాటలు.

4. మొదటిపదం సూచించే వాతావరణానికీ, పరిస్థితికీ సరిపడి, వాటిని స్పష్టంగా సూచించే సమగ్రమైన మాటలు.

5. కేవలం మొదటిపదానికి ఉదాహరణ పూర్వకంగా నిలిచే మాటలు—. ఇవీ!

మొదటి తరగతికి చెందిన కొన్నిటిని పరిశీలిద్దాం.

1. అప్పు సప్పు
2. అడుకూ సరుకూ
3. భూమి పుట్ర
4. నగా నట్ర
5. పురుగు పుట్ర
6. ఇరుకూ సరుకూ
7. చెడా మడా
8. చింకీ బొంకీ
9. అడుగు బొడుగు
10. ఆదరా బాదరా

ఈ పట్టికలో చాలావరకు చివరిమాటలు నిర్ణయకాలనే చెప్పాలి. అయితే అంతమాత్రాన వీటికి స్థానంలో ప్రాముఖ్యం లేదనడానికి వీలులేదు. చూడండి;

“అప్పుచేసి పిల్లపెళ్ళి చేస్తాను!” అన్న మాటలకు “అప్పుచేసి పిల్లపెళ్ళి చేస్తా”నన్న మాటలకు ఎంతో భేదమున్నది. అట్లానే మిగిలిన జంట మాటలన్నీ ఉపయుక్తాలయి అర్థవైశద్యాన్ని సుస్థిరంప జేస్తున్నయ్. చివరివి దాదాపు అర్థం లేనివనే చెప్పాలి. అయినా మొదటిపదంతో సంపర్కంవలన, ఆమాటలో లేని అర్థం వినూత్నంగా పుట్టి చక్కని విశిష్టతను సంపాదించుకుంటున్నది.

నిఘంటువులు నెదికినా దొరకని యీ పదాలు వాడుకలోకి ఎట్లా వచ్చినవి? “అప్పు సప్పు” అన్న జంటపదంలో ‘సప్పు’ కొక విశిష్టత వచ్చిందే, అటువంటిది ‘సప్పు’ అనేది విడిగా వాడితే ఎవరికీ ఎందుకు అర్థం కాదు? — అంటే గీనికి జవాబు మృగ్యం.

అర్థంలేనిమాటలు కాబట్టి ఇవి తాత్కాలికంగా వక్ర ఉద్దేశకంవలన ఏర్పడిన మాటలు. ఈ యేర్పాటులో ఒకరీతి యేమన్నా ఉన్నదేమోననిచూస్తే అదీ కనిపించదు. అటువంటిదే ఉంటే “అప్పు సప్పు” లోని ‘స’ వలెనే “అడుగు బాడుగు”లో ‘బా’కు బదులు ‘స’యే వచ్చిఉండవలసింది. ఈ పదం ఒక్కొక్కచోట సగుమదీ మరొకచోట సరళాదీ కూడా అవుతూ ఉంటుంది—ఇంకొకటి ‘అతుకూ సతుకూ’ అన్నదానికి “అతుకూ బాతుకూ” అనే రూపాంతరంకూడాఉంది. ఈ అనియమితరూపాలూ, వీటి యేర్పాటులూమాస్తే అతివిచిత్రంగా ఉంటయ్.

ఈ ఒంటలో గెందూ తెలుగుపదాలుండాలని లేదు. ఒకటి అన్యజాతీయం కావచ్చు. లేదా గెందూ కావచ్చును — ఈ సందర్భంలో వచ్చే పదాలన్నీ సాధారణంగా హిందీపదాలుగానే కనిపిస్తున్నయ్. సంస్కృతపదాలు బహుకొద్ది—ఇట్లా వచ్చినపదాలు పరభాషపదాలుగా అనిపించవమే లేదు. అవి తెలుగులో కలిసి లీనమైపోయినవి. అటువంటివి.

1. అజా పజా
2. ఛక్కా మెక్కి
3. గల్లాముల్లీ
4. కచ్చా పచ్చా!—వంటివి.

మొదటిపట్టికలో ఒకరకపు మాటలు కొన్ని కని పిస్తున్నయ్. అవి,
భూమి పుట్ర
నగా నట్ర

పురుగు పుట్ర వంటివి.

ఇక్కడకూడా ఈ ‘ట్ర’తో అంతమయ్యే పదానికి అర్థంలేదు. కాని యీ పదాలన్నీ ఒక నూత్రానికి కట్టుబడినట్లు తోస్తుంది. మొదటిపదం లోని మొదటిఅక్షరమే రెండవపదం మొదట ఆవర్తిత మవుతుంది. తరువాతి అక్షరమే ఈ ‘ట్ర’ ఈ ‘ట్ర’ అనేది ఎట్లా ఏర్పడిందో వాడుకలో కింతగా ఎందుకు వచ్చిందో ఆలోచించదగవలసియం. విశాఖ మాండలిక భాష పరిశీలిస్తే ‘గట్ర’ అనే పదం ఎక్కువగా ఒక ఊతపదంలా వినిపిస్తున్నది.

ఉదా:—“మీ ఆగోగ్యం గట్ర బాగున్నదా అండీ!”

“ఇట్లా గట్ర సదురుకోబోతే యీ వాద్దియి పోనాది!” — ఇవే వాడుకలు. వీటినిబట్టి మాస్తే చిన్నయనూరిచెప్పిన “నిందార్థకంలోని గగీ”లతో ఈ ‘ట్ర’ స్నేహం కలుపుకున్నట్లున్నది.

హిందీభాషలో పదాలు తెలుగున చేరిన వను కున్నాం. ఇవి పరిశీలిస్తే;—

‘ఇరుకు సరుకు’ అనే జంట చూద్దాం — ఇక్కడ ‘సరుకు’ అనేది తెలిమా అన్ని పదాలలో మలే పూర్తిగా వ్యర్థం కాదేమోననిపిస్తుంది. “ఇల్లు ఇరుకూ సరుకూ లేకుండా కుశలంగా ఉన్నదా!” అందామనుకుందాం. ఇక్కడ ‘ఇరుకు’ అనేదాని అర్థం ‘విశాలంకాని’ అని—ఈ ‘ఇరుకు’కు మిగత గూపాలు, ఇటకటము; ఇటకాటము; “ఇల్లు ఇరుకటం ఆలిమరకటం” అనేచోట ఈమాట వినిపిస్తున్నది. అయితే యీ యిరుకుకు, “విశాలంకాని”, అనే అర్థం కాక మరొక అర్థంకూడా ఉన్నది. “వెయ్యి ఇరుకు పట్టింది!” అన్నచోట దీని అర్థం ‘బెణికించి’ అని. నిజానికి దీన్ని విపులంగా, నిశితంగా తఱచిచూస్తే, పై సంకుచితత్వంలోనిభావమే యిక్కడా ఉన్నదని తేలుతుంది. దీనికి మూలధాతువు ‘ఇఠ’ — “అణగు లేదా, నలుగు” అనే అర్థంలో ఏర్పడిన ధాతువిది—. ఇట్లా ఉంచి దీనిపక్కన ఉన్న సరుకు చరిత్ర చూద్దాం. ఇది ‘సప్పు’కు మల్లే వ్యర్థమేనా?— వ్యర్థపదమైతే లంటాలేదు. కాని నాకిక్కడ ఒక సందేహం!

హిందీలో ‘సరక్ నా’ అని ఒక పదం ఉంది. అంటే ‘తొలగు లేక జరుగు’ అని. ‘జర్ర సర్రోజీ’ అనే వాడుక తెలుచు బస్సులలో, రైళ్ళలో చెవుల పడుతూనే ఉంటుంది—వైవైనమాస్తే ఈ సరుకుకూ

ఆ ఇరుకుకూ సంబంధం చపస్థన స్ఫురించదు. కాని, హిందీ న్యాయవాదికభాష పరిశీలిస్తే హాత్ సలక్ గయా అనే ప్రయోగం వినిపిస్తుంది. ల, ర ల, అభేదాన్ని బట్టి అర్థసామ్యాన్నిబట్టి ఇది యీ సరక్ అనే క్రియే నేమా అనుకోవడానికి విప్రతిపత్తి లేదు — పై హిందీ గాత్రానికి అర్థం 'నెయ్యి బెణికింది' అని. అంటే తొలగు, జగుగు అనే అర్థాన్నిచ్చే సరక్ నా "నెయ్యి ఎముక తొలగు, కీళ్ళి పట్టు జగుగు" వంటి అర్థవిశేషాన్ని హిందీ ఉండవచ్చు— దీన్నిబట్టిమాస్తీ గానవశేరీర సంబంధగా రూపాంగని ఈ యిరుకు సగుసుగు గెండ్లూ కలిసి చివరకు ఇంటి యిరుకు, తొక్కిన వస్త్రపు సగుకువంటి నాటాని బోధించిగా నాడుకలూ స్థిరపడినవి. 'సగుకు'ను గురించి నా "హయా — ఇకో నిజమైతే సగుకు విజాతీయపదమవుతుంది — . గెండుపదాలూ అటు వంటివే అయిన 'అజానబా'ను చూస్తే అది అనే దాని తెలుగులో రూఢమైన అర్థం 'శిల్పి' అనే 'బాష' అనే —

1. ఆ 'సగు'న్నీ నీ గెండుకోయ్?

2. నా డెక్కడా 'ఎడ'లేదు — ఇంకవంటివి ప్రయోగాలు.

'అబ' అంటే హిందీలో ఉన్నట్లొక 'ప్రకృతి' అని. అంటే 'యాపు' అని, మనం విప్రతీకరించుకోవచ్చు. ఇక ఇది అనే సవం కనిపించదు కాని, 'ఎడ' అంటే 'ప్రకృతి, ఎడ' అనే అర్థం లోని 'ఇక' సవంకని ఉన్నది. 'స, త'లు గెండ్లూ ఒకదాని కోకలా మారవి. ఈ 'అబ' అనే సగుకుగా మారిపోయింది వికీగా కూడా కనిపిస్తుంది. చూడండి, "అ 'వబా' బాము నేపై ఎండుగ్లా, గుమ్మంటే ఎవరూ పట్టించుకోరేం?" — ఇక్కడ ఈరదానిక అర్థం 'ప్రతీతిగా'; 'అప్రకృతంగా' అంకా సరియంగా చూస్తే, 'అప్రకృతి' అని! — కాబట్టి ఈ గెండుపదాలూ ఇంకోభాషలో నా కలిసి ఒంటపడిమై మెలుగులు చింపనవి. కాని యీ ఒంట చుట్టే హిందీలో కనిపించదు.

హిందీలో ఉన్నవి తెలుగులోకి అర్థగత వచ్చి చివరవి కొన్ని ఉన్నయ్. అవి;

1. డెక్క మెక్క.

2. బాబా బోలీ.

3. కచ్చా పచ్చా — వంటివి.

"నాకు జీవితంలో చాలా డెక్క మెక్కలు తిన్నాడుపాపం!" — అనేవాక్యం చూద్దాం. ఇక్కడ

యీమాట కర్థం: 'కష్టాలు, లేక ఎదురు డబ్బులు' అని — హిందీలో డెక్క మెక్క అనేది పదం. దీనికి ఉమ్మడిగా అర్థం, కొట్లాట, లేక పోట్లాట అని. ఈ అర్థాలను సన్నిహితత్వం కలిగిన, 'డబ్బు' అనే భావం తెలుగులోని నాడుకకు రూఢమైపోయింది. మొదటనున్న 'భ' కఠినత్వం తొలుకాజే 'భ' గా ఎంగుకు వారిందో అనూహ్యం.

బాబా బోలీ: హిందీలోని 'బాల్ బోల్' అని. అంటే 'ఇరుగో అరుగో' అని సోమరిగా కాలం గడిపడం. తెలుగులోని నాడుక చూడండి.

"నాకు త్ర 'బాలాబోలీ' గా తిగుతున్నాడు!" దీన్నిబట్టి హిందీలోని అర్థాచ్చాయయే తెలుగుకు కూడా వచ్చిందనుకోవచ్చు. కచ్చా పచ్చా అంటే నలిగీ నలగక అని ఒక అర్థం, 'అపరిపక్వమైన' అని మరొక అర్థం.

1. "పచ్చికి 'కచ్చా పచ్చాగా' నాగు!" —

2. "కచ్చా పచ్చాగా ప్రతిదీ తింటే విచిత్రమం?"

పై సప్టిసెనెట్లలో గెండ్లూ హిందీపదాలు. ఉత్తరపదమే విజాతీయపదమయిన జంటలను మనం చాలా చూడవచ్చు.

1. న్మో మశాణం.

2. పెట్టే బేడా.

3. కొంపా గోడీ.

4. మెల్పా మెహర్బానీ — వంటివి.

5. సిగూ సెరం —

"నీరో ఇంక 'మట్టో మశాణమో' కొట్టుకుని బయలుదేరతాడు పాపం!" — ఇక్కడ యీ జంట మాట నాడుక చూడండి! ఆ బయలుదేరనాడు, 'అదరూ బాదరూ' ఇన్ని మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని శిల్పదాన్ని చిత్రించే జంటపదమగు. ఆ త్వరగా తినే ఆతురతి నాడిని మట్టో, అన్నమో అనే విచిత్రతతో చూడనీయదని దీనికి వివరణ. ఇటువంటి సందర్భంలో నాడిని 'మట్టి' తోడు 'మశాణం' — బహుశ ఇది శ్మశానపదానికి వికృతి కావచ్చు. హిందీలో దీని రూపం 'మశాన' మట్టికి సంబంధించింది శ్మశానమే. పాంచభౌతిక శరీరం మట్టిగా మారే దక్కడమే. ఈవిధంగా శ్మశానానికి మట్టితో సంబంధం ఉన్నది. మట్టినిబట్టి వ్యక్తి తినే అన్నంతో కూడా ఆ బంధం కుదురుకున్నది.

ఇక గండవది 'పెట్టే బేడా!—

“పెట్టే బేడా సర్ది సిద్ధంగా ఉండు! నాలుగు గంటలకే బండి!” అని భర్త భార్యనే హెచ్చరించాడనుకుందాం. ఆ యింట్లో పెట్టెలు సర్దుతుంది, నిబామే! కాని సర్దడానికి బేడలనే వేమిటి? ఇవి సర్దడేమిటి? అనే సంశయం కలుగవచ్చు. దీన్ని ముగిసే కొన్ని టిప్స్ ఇవ్వాలి. భర్త సర్దడేమిటి? అనే ప్రశ్న! వ్యర్థపడే అయ్యేట్లుంటే దానిని ముడతలపడాన్ని పోతే అదరసామ్యమన్నా ఉండవలసింది. ఇక్కడ అదీ లేదు. మరి ఇది యిక్కడ ఉన్నందువలన సార్వజ్ఞమేమిటి?

‘బేడా’ అనేదానిని తెలుగులో, ‘పరకరూపాయ, కాయధాన్యముల సస్య’ అని అర్థం. ఈ గండు అర్థాలూ ముడతలపడంలో సరిపోవు— దీన్నే సర్దిపెట్టే రించింది?

నాదొక చిన్న చిహ్నం! హిందీలో బేక్ అంటే అవరణ అనీ, దీని అనీ అర్థం. బహుశా పెట్టె సర్దుకున్న ‘బే’ అని తెలుగు ‘బే’కాక హిందీ బే అయి సట్లయితే అన్వయం ఇక్కడ కుదుగుతుంది. ఇల్లు బయలుదేరే యింట్లో పెట్టె సర్దిపెట్టే ఇల్లుకూడా సర్దుతుంది. ఇంట్లోకివరకు అంతే బండ్ బండ్లు ఉంటేనే కాని ఆమె బయటకు కదులేదు — ఇంట్లోనే ‘కొంపా గోడీ’ అనే ఒంటపడంలో ఉన్న ‘గోడీ’, ‘గోడీ’ అంటే తెలుగు అర్థం ‘అడుగుపరి’ అని. ఇంకూడా ఇక్కడ సరిపోదు. ఇక హిందీలో గోండా అంటే పూవులకొడ్డి. లేక ముంగిలి అనే అర్థమిచ్చినదం కనిపిస్తుంది. కొంపకు బంధుత్వం కల్పించుకునే స్వభావం కలది ఉన్నది.

ఇక మెహర్బాన్: ఇది అచ్చంగా హిందీ పదం. దీని అర్థం ‘చయనీ, కరుణ’ అనీ; అనుగ్రహమనీ. మెహర్బాన్ ఉండే అనుగ్రహప్రసారం ఈ మెహర్బాన్ కోసం కూడా ఉంది.

లెగునా తిది సెరం.

“సిగ్గు సెరమూ లేకుండా విమిటా ప్రవర్తన” అనే చీవాట్లు వింటుంటాం మనం. నిజానికి ఈ ‘సెరం’ అనేది ‘సె’ కారణ కాక ‘సె’ కారణ — ముడతలపడం ‘సిగ్గు’కే అర్థం ఉన్నదో ఈ ‘సెరాని’ అంటే అర్థం. ఇది తెలుగుపదంగా స్వయంగా ఉంది. చూస్తే కాదని తేలుతుంది. హిందీలో ‘శరమ్’ అనే పద ముగియుంది. “శరమ్ అగయా” అంటే “సిగ్గా?”

అనీ, “శరమ్ నహా ఆలీ?” అంటే సిగ్గులేగా అనీ తిరుమా హిందీ సినిమాలలో వింటూనే ఉంటాం. బహుశా ఆ శరమ్ ‘శరము’గా వచ్చి తెలుగు ముద్ర వేసుకుని సిగ్గుతో కలిసి ఉండివచ్చు. అదీ నిజమయితే గెండుపదాలూ సమానార్థకాలు.

ఇక గెండుపదాలూ గాన్ని పోషించుకుందాం. ఇంగ్లీషులో చేరే పదాలు, గెండుకే ఒకే అర్థం ఉన్న పదాలు. ఒకే అర్థాన్ని గెండుపాల్లు అనుకుంటే వక్ర గణించేదేమిటి? అనిపించవచ్చు. ఇంకేవలం పోలికొణకు. అటువంటివి కొన్ని:—

1. గడ్డి గాచం.
2. నోరు నాయీ.
3. అకూ అలమూ.
4. మాటా ముట్టే.
5. నోరు నాదీ.
6. నగునూ బెగునూ.
7. నోరీ నెనూ.
8. బగ్గి బూచా.
9. అడ్డూ అల్లా.
10. తాలు సప్పరా.

1. ‘గాచం’ అనేదానిని ‘నైగు’ అని కనవు అని శబ్దరత్నాకరం గుర్తించున్నది. కలుపుముక్కలకు కూడా ఈ పదాన్ని ఉపయోగించవచ్చు. గడ్డికూడా యిటువంటిది! ఇక్కడ నాశనం.

“కూరపాముల్లో ‘గడ్డి గాచం’ లాగి-గూర్చి!” అని ఇంట్లోనే మిగిలినవన్నీ కూడా. ఇంచుమించుగా ప్రారవ్యగానికీ, ఉత్తరం దానికీ అర్థాకృతం కుగురించే ఉంది — ఇంచుమించుగా అని ఎంగు కన్నా సంతోషం. ఈ ఒంటపడంలో ‘కేసె’ పేరుకు ‘కాక’ అంటే అర్థం ఉన్న అర్థాన్ని బట్టి విశ్లేషణ అవుతున్నది. నిఘంటువులు కించిత్వభిన్నంగా ఉన్నాయి కాబట్టి. మాషం.

1. ‘అలమూ’ అనేదానిని 2. ర. కాయని అర్థం వాకవిశేషము అని.

2. ‘తాలు సప్పరా’లో ‘తాలు’కు జమలలోని నాడుక, ‘పొలుగించి’ అని. ఉదా:—“ఉత్త ‘తాలు గించి’ లాచ్చినయ్ ఈపాటి?” ‘సప్పరా’ అన్నా అదే అర్థం. కాని శబ్దరత్నాకరంలో ‘తప్ప’ అనే పద ముక్క లేయిచ్చి, దాని- “గింజపట్టని ధాన్యము” అనే అర్థాన్ని సూచించాడు. కాగా, ‘తాలు,

అంటే నన్ను తీసివేయగా ఎంకిన పొలము అని వివరించాడు. ఈ విశేషాలయినా యీ గెంటిలోనే. ఇంతటాతో గెండ్లవ విభాగం పరి.

ఇక మూడవది. దీనికంటే వచ్చేవన్నీ మొదటి మాటకు పూర్తిగా వ్యతిరేకమయిన అర్థాన్ని సూచిస్తూనే ఉన్న వేరొన్ని నిర్దిష్టంగా చిత్రించే మాటలు అవి;

1. మంచి నెబ్బర.
2. వంట పెండ్లి.
3. ఎగా పగా.
4. పెద్దా చిన్నా.
5. మిన్నా మిన్నా — వంటవి.

మంచి నెబ్బర అనగా వ్యతిరేకార్థాన్ని చేపడం. 'నెబ్బర' అంటే నెరు అని. దీనికి రూపాంతరం, నెబ్బ.

"మంచి నెబ్బరా చూడకుండా రంగంలోకి దిగనాకు!" అన్న వాక్యం దీని కుంఠం. సంస్కృతంలోని "నిచయణా విచయణా భావం, సంభాలాభాలు, వాషాదోషాలు" వంటి మాటల నుండి సరిపోయే సుంటుపడిం. వాళ్ళకు వ్యతిరేకార్థం చెయ్యడానికి 'నె' (న) చేర్చుకోవాలి. మనకు, అల్లా కొక ప్రత్యేక పదాలున్నవి. —

ఇటువంటిదే గెండ్లవదకూడా. ఇక మూడవది. "ఎగా దిగా నా పుట్టా మాస్తానె?" అనే వాడుకలో, ఆ మాటలను అన్వయిస్తే గుణం, మాచేవాడి ధోరణిలోని అనురంభం, అందుకు అన్న మిళితమై ఇచ్చిరి మనస్తత్వాలకు సంబంధించి పెట్టే చతురత ఉన్నదని అర్థం. సంస్కృతంలో "నఖశిఖ పర్యంతం, అనేతు రిసగం" వంటి మాటల ద్వారా, ఈ తెలుగు సుదీర్ఘం వాలు చేస్తుంది—ఇటువంటివే మిగిలినవి కూడా.

ఇక నాలుగవ విభాగం. దీనికిందకు చేరేవి; మొదటి పదం చిత్రించే గాతావరణాన్నీ, పరిస్థితిని, అవగాహన చేసుకుని దానికి మెలుగులు పెట్టి మరింత నిశితంగా చూడే ఉద్దేశపదాలు.

ఇటువంటివి;—

1. చీకూ చింత.
2. ఊపూ ఊదరా.
3. మట్టూ మర్యాద.

4. పోలూ పొందిక.

5. మాటా మంత.

6. రవ్వ రట్టూ.

7. నగలూ నాణెం.

8. సిగూ ఎగూ.

9. చచ్చి చెడి.

10. పేచీ పేతరా.

11. ముద్దూ ముచ్చటా. —

ఇట్లా చెప్పాలంటే వీటి కంతమే ఉండదు—ఈ వ్యాసోద్దేశ్యం, విభిన్నతలు దిశాత్మకంగా చూపించాలనే కాబట్టి యివి చర్చించి ఉండకుండాం—

1. చీకూ చింత:—చీకు అనగా జీర్ణమైన అని అర్థం, దీనికే అంధత్వమని కూడా వాడుక. దీని రూపాంతరం చివుకు. వీటినుండి వచ్చినవే చికాకు చింత అనే రెండు పదాలు. చింత అనేది మనకు సంస్కృతం నుండికూడా రాకపోలేదు. కాని ఆ చింతకు విచారమనే అర్థం. ఈ చింతకు సలకువ, శ్రమము అనే అర్థాలు. బహుశా ఈ జంటమాటలలోని చింత తెలుగువారి చింతే కావచ్చు.

ఆయనకేం మహారాజు 'చీకూ చింత' లేకుండా కాలం గడుపుతున్నాడు— వంటిది ఉదాహరింపు.

2. "ఆయన గతి మరీ 'ఊపూ ఊదరా' అయి పోయింది" అనగా ఉక్కిరి బిక్కిరి అయినదని.

ఇక్కడ; 'ఊపు' అనేది 'ఊగు'కు పర్యాయ పదంగా రాయలసీమవారు వాడుతుంటారు. ఊదే బప్పుడు నోరు ఉవర్లోచ్చారణ కనుగుణంగా కూడ బట్టి ఈ క్రియకు ఈ ఆక్షరంతోనే మొదట, 'ఊగు' అనగా గాలిని నిశ్శ్వసించు స్థితి ఒకటి, గండివది 'వాచు' అనీ.

'పురు గూదింది.' అనే వాడుక మనకు తెలిసిందే. ఇంకొక విశిష్టత ఏమంటే ఈ ఊగులో పొగను సూచించే భావంకూడా అంతర్గతంగా ఉండింది. కారణం పొగకూడా వాయుమండలంలో వ్యాపిస్తున్నది కాబట్టి. చూడండి;

'ఊదర' అంటే పొగ. అదీ, కాయలు పండడానికి ఎలుకలు చావడానికి పెట్టే పొగ.

మనకొక సామెతలో,

"ఉండమనలేక 'ఊదరా,' పొమ్మనలేక 'పొగా' పెట్టారన్న"ది ఉంది—పొగలో కళ్ళు మండించే

శ్రీ ఉంటుంది. ఊదరలో దానితోడు తపింపజేస్తే శ్రీ కూడా ఉంటుంది. ఇదీ దీనిలోని భేదం—కాబట్టి యీ ‘ఊదు’ నుండి వచ్చిన ఊపు నూచించే పాగా ఊదరలోని తపనశస్త్ర మనుష్యుని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తాయననంగా విప్రతిపత్తి లేదు. ఈ రెండు పదాలూ, ఒకదానిమీద మరొకటి బలంగా నడి విశేష కరణచేస్తూ అర్థవంతాలుగా ఉన్నవి.

తర్వాత ‘మట్టూ మర్యాదా’.— దీన్ని చూస్తే ఇక్కడ ఒకటి తెలుగుపదం; మరొకటి సంస్కృత పదం. మట్టు అనగా ‘కుదురు’ అని ఒకర్థమూ, మితి అని మరొకర్థమూ—ఈ రెండూ కాక త్రొక్కు అనే ఇంకొకర్థంగా ఈ పదం విశాఖమాంసలికంగా ఎక్కువగా కనపడుతుంది.

ఉ॥ దా:—“వాడు నాకాలు మట్టిశాడు”.

ఈ ‘మట్టు’కు దగ్గరిబంధువు ‘మట్టమ’ నేదానికి, సమప్రదేశమనీ, సూన్యమనీ రెండర్థాలు — రెండవ అర్థానికి ఉదాహరణ, “నాడికి బుద్ధి మట్టం!”— ఎచ్చు తగ్గులు లేకుండా, సరిగ్గా అనే అర్థానికి ‘మట్ట సరిగా’ అనే నాశుక గుంటూరు ప్రాంతాలలో వినిపిస్తుంది—అయితే వీటన్నిటాలో మనకు కొవలసింది ‘మడుగు’ అనే అర్థం. అనగా సమమైన, ఒడుదుడు కులు లేని, మూలమైన, అనేవి దానికి పర్యాయాలు. —వీటికి మరొక అర్థం ‘మితి.’ చూపండి “మట్టు మీగు; మట్టు మీగులు” అనే రెండు క్రియలు వాడుకలో ఉన్నవి మనకు. అంటే అతిశయించు; మితిమీరు అనే అర్థాలలో!—దీన్ని అంతా విశేషంగా చూస్తే ‘మట్టు’ అనే పదం, ఒక అంచులు మీరని విషయ సమగ్రతను సూచిస్తుంది. దానికి కించిత్తు సొచ్చు నాటిల్లినా అదంతా అతి అనకతప్పదు—ఇదీ యీ మట్టుకు అర్థం. మర్యాద అనగా హద్దు—సమగ్రంగా ఉండే నిషయ స్వరూపానికిఉన్న హద్దును సూచించే పదమే ఈ మర్యాద. కాబట్టి ఒకదానికొకటి ఆలంబన మిచ్చుకుంటూ అందా లొలికిస్తున్న విక్కడ.

తర్వాత ‘పోలూ పొందికొ’—

“వాడున్నదానికి చేసిందానికి ఎక్కడా ‘పోలూ పొందికొ’ లేకుండా పోయింది!”—అనేది ప్రయోగం—

ఇక్కడ పోలు అనేది, నామనాచకమే అనుకోవాలి. అర్థం ‘పోలిక’ అని. లేదా ‘సరి పోలు’ అనే అనుకుంటే అది క్రియ. ‘ఆలూ పోలూ’ లేదు. అన్నచోట ‘జాడా జవాబూ’ లేదనే అర్థం. ఒక వ్యక్తి

మరొకనితో పోల్చుకోవడం; ఒక వస్తువును ఇంకొక దానితో పోల్చడం ఇక్కడ ప్రమేయాలు—ఇక ‘పోందు’ అనగా ‘నూపించు; సంధించు’ అని అర్థాలు.

పొందిక—పేరిక—ఈ గాఢపునండి వచ్చిన మరొక నామనాచకం పొందిక. దీన్ని అన్నిచోట్లా క్యాచిత్కంగా నాని విశాఖాదార్యసంపర్కంలో వఘవరుల బాలకాలు : రిహాల్చింగ్స్ కు విశేషంగా వాడుతారు. ఉదాహరణకు.

“సిల్లికి సిల్లివాడికి ‘పొందినాలు’ నుదిరి నట్టేనా?” అనీ, “నీనో నాకంటే ‘పొందన’ కుదరనేకుదరకు” అనీ! — ఈ పొందనము; పొందు అనము అని ఏర్పడ్డ దనుకుందామా?—

ఇంకొక ఇక్కడ ‘పోలి’ ఒక విషయమూ, పోలిన లింగము దగ్గరకుకూడే ఒక విషయమూ చెప్పాల్సివచ్చినప్పుడు ఈ రెండు పదాలూ కూడి జంట ఏర్పడుతుంది! ఆయితే ఇక్కడ ఒక ప్రవీరిత్యం ఉంది. ఈ జంటనూట ఎప్పుడూ, ‘పోలూపొందూ’ కుదిరిన సమయాలలో ప్రయోగింప బడుతుంటేదు. కేవలం కుదరని సమయాలలోనే, ఆ కుదరని తనాన్ని ఎత్తి చూపించడానికే ఉపయోగింపబడుతున్నది.

తరువాత “పోలూ మందీ!”— “ఒక ‘మాటూ’ మంతి ఏమీలేదా? ఎప్పుడూ ‘పోలూ’ పదాచ్యనా?” అన్నారనుకుందాం. ఇక్కడ ఈ జంటపదానికి ఉమ్మడిగా, ‘పోలీ’ మితి వ్యవహరించే స్వభావమని అనుకోవచ్చు. ఒక వ్యక్తి మరొక వ్యక్తియందుండే ఆప్యాయత మాటవల్లనే తెలుస్తుంది. సంభాషణలో తొలుకాడే ప్రీతి, వార్తవమూ, విచరణ, ఇవి ఎదుటి వ్యక్తిని మన రోము గుర్తుజేసి సమభిప్రాయానికి దారి తీస్తవి అందుకనే ‘మాటూ’ దానినొక మంతి ఒక వ్యక్తికి ఇరురులతో ఉండే సంబంధాన్ని సూచించ బోయేయందు ఏర్పడం—ఇంతా చెప్పాను గాని, ఈ ‘మంతి’ చిగ్గి నా కింతుపట్టలేదు— ‘మంతనము’ అనే తెలుగు మాటకు ‘పోలీచన’ అనే అర్థం ఉంది. బహుశా ఈ మంతి దానితో ఏమన్నా సంబంధ మున్నదేమోనని నా ఆశయమానం—ఇదీ కాదని కొట్టిపార వేస్తే మంతిని ‘మంతి’ గా మార్చుకోనూ వచ్చు. ఆప్పుడూ పదం ‘మాటూ మంచీ’ అవుతుంది—మాటూ, దానివల్ల విచిత్రమయ్యే మంచి తనమూ చక్కని జంట కాదనిదానికి పీలులేకు.

‘రవ్వారట్టూ’ అనేది మరొకటి! “రవ్వారట్టూ లేకుండా హాయిగా ఉంది సంసారం” అనే

మరొకటి 'గుడ్డా గుడుసు'—“ఎవరింటికై నా వెళ్ళామంటే 'గుడ్డా గుడుసు' సక్రమంగా అమిరి లేనా!” అంటానునుకోండి!—ఇక్కడ 'గుడుసు' అనే పదానికి అర్థం ఉండి, అది పూర్వపదంతో కునితమైన సంబంధాన్ని వ్యక్తంచేసుకుంటున్నా దాన్ని ఎవరూ గుర్తించక వ్యర్థపడంలా నే నాడు కుంటున్నాం. ఇక్కడ ఇది కేవలం 'పోలిక' ఉపయోగపడుతున్నది.

'గుడుసు' అంటే అర్థం, “సరివేషము గుండ్రము.” అని—

“నాడిలో నాడు 'గుడుసుకు' పడ్డాడు!” అనే పదప్రయోగ మొకటుంది—ఇక్కడ దీనికి అర్థం, “చుమ్మలు చుట్టుకొను;” అంటే సుడులు తిరుగు; గిరగిరలాడు అని—కాగా 'గుడిసె' అనే పదానికి జనులలోని నాకుక పూర్తి, లేక చుట్టి, శబ్దరత్నాకరకాదుకొచ్చిన అర్థం, “చంద్ర సూర్యులను చుట్టూ నేర్పడు మండలాకృతి” అని. ఇంతికూ ఈ జంట పదానికి అర్థం; వస్త్రాదికమూ తత్సంబంధులైన గృహ వరణాదులూ.

ఇక అయిదవ విభాగంలో ఉత్తరపదం కేవలం పూర్వపదానికి ఉదాహరణ స్రావకంగానో లేక, ఒక పోలికగానో నిలుస్తుంది. దానివలన మొదటి పదానికి అనుకోని సాగసు కూగుతుంది. —అయివంటి నాలుగు చూపింకి కొన్ని!

1. చిలకా గోరింకా.
2. పాలూ నీరూ.
3. నీరూ నిల్పూ.

4. ముక్కు మొహం—

“సువ్వా మీ ఆయనా 'చిలకా గోరింకలా' ఉన్నారమ్మా!”—అన్నచోట, చిలకా, గోరువంకా ఒక చక్కని జంట అనేది స్ఫురిస్తుంది. చిలుకకు గోరువంకా, దానికి చిలుకా, ఒకదానికొకటి కూడి, పొంది అందాన్ని చేవిగా ఉంటాయని భావం—

రెండవది పాలూ నీరూ.—

నా శిబ్దరూ 'పాలూ నీరూ' లా కలిసి మెలిసి పోయారు—ఇక్కడ పై రెంటిలోని కలయికే పరమార్థం. ఆ విధంగా ఆ రెంటికీ పోస్తూ—

ఇటువంటి వే మిగతవి కూడా!—

ఇప్పటికి నెప్పదలచుకొన్న విభాగాలన్నీ నెప్పి పట్టే—

నా వ్యాసరచనకూడా ముగింపుకు వచ్చింది. అయితే దీనివల్ల సాధంపబడిందేమిటి? భాష అనేది ఒక ప్రజ్వలితి మహాగ్ని సంహం. అందులో ఉండే విశిష్టత గానీ, హృదయాన్ని హత్తిసలికే ప్రత్యేకతగానీ, అతి గంభీరమై ఎవరికీ అందకుండా ఆకాశానికి నాలుకలు చాస్తుంటుంది. దాన్నిపట్టి బంధించి ప్రతివాటికీ విశేషం గోచరమవుతూ సాహసం. కాకపోతే ఇటు వంటి రచనలన్నీ ఆ మహాబ్యాలనుండి విడివడి సుడులు తిరిగే విస్ఫులింగాలు. నాటి నుండి ఒక క్షణమే అయినా కొంతని చిక్కలనీ, విశిష్టంగా ఉండాలనీ ప్రయత్నాలు ముమ్మరంగా చెయ్యాలవి! అంత గాత్రాలని అన్ని ప్రయత్నాలూ విజయవంతాలు కావాలనీ లేదు. అన్నీ మొగ్గలోనే నాడిపోవాలనీ లేదు—అంతే!!

టా జ్ మ హా ల్

శ్రీ అప్పల వీరవెంకట జోగయ్యశాస్త్రి

పున్నమి వెన్నెలన్ గరగి పోయెడి చక్కని చంద్రకాంత సౌ
ధోన్నత గోపురాల విభవోద్ధతి భూరి సితాతపత్రమై
జిన్నియవెట్టగా శ్రీణయజీవుల మానస రాజ్యలక్ష్మికిన్
గన్నుల మల్లెపూవులు యఖండ యశస్కియ టాజి వెల్లెడిన్.

ముకుళించుకొన్న జే ముగ్ధ నేతాంజలి
తనద నిద్రిత జల-జాతమల్లు,
కను మాసిపోయెనే కల్యాణి లావణ్య
మెండి వాడిన పూల-దండరీతి,
శ్రుతి హీనమయ్యెనే సతి గాత్రమాధురి
భగ్న విషంచికా స్వరము రీతి,
స్తంభించిపోయెనే సాధ్వీరాగ రసంబు
రాయిగట్టిన పాద-రసము మాడ్కి,

దీర్ఘనిద్రను జెంచెనే-దివ్యమూర్తి భూరియోగ సమాధి సు-శ్లీలి విధాన,
మూడులోకాల యందాలగూడకట్టి మలచికట్టిన యీ టాజి-మందిరాన.

ఏ జలజాత దీర్ఘతర శేతుణ సుందర దివ్యమూర్తి క

మూర్తిదండవైభవ మహానురాగ కుసు-మాంజలులన్ ఘటియించు ఘాదామా
యమోర్తి రోజును రోజు, నట్టి యపు-రూప రసాంచిత రూపరాజి ముం
తాజీకి బ్రేమచిహ్నమయి-తాజిమహల్ కనువిందు చేసెడిన్.

.....

* * * *

..... జాతీ గుండెలో మునుపు సాగిన మోహన రాగమేళ వి
స్ఫూరిత వల్లకీగతి య శ్రుతి పాలయి పోవనాడ సా
వేరి ముఖారియై హృదయ వీధి విషాదపురేఖ దిద్ది, యే
తీరున ఘాదామా మనసు ద్రిప్పెనో శోకము టాజి సృష్టికే !

గాటపు ప్రేమలో మనసు గాయము నొందిన దానికింత యా
ర్భాట మదెందుకో, తెలియ రాదు నవాబుల చిత్తవృత్తి, ము
ప్పేటల కంఠనీమ పెనవేసిన రాగవియోగ దుఃఖముల్
మాటల బోక యద్భుత కళాస్థితి గాంచుట సాజమేకదా!

ముప్పదియేండ్లు వార్చినడ పోసిన నీదు కళాతపస్సు, యీ
యొవ్వల కుప్పగా ప్రభవ మొంది నమంచిత ప్రేమవార్ధికిన్
దెప్పలు కట్టె, సుప్రణయ, దివ్యకథామయ కావ్య సత్రముల్
ద్రిప్పెను, షాజహాన్! కడు తరించితి వీవొక ధన్య జీవితై!

బేగము షాదుషా పెదవి వీడిన యంత్యపు కోర్కె నోటికిన్
బీగమువేయ మార్పలుక నేరక, గ్రుక్కము మ్రింగి షాజహాన్
త్యాగము చేసె ప్రేయసి ప దంబులు సాక్షిగ బ్రహ్మచర్య దీ
క్షాగతి గాంతు నింకనని స్మారక చిహ్నము గూర్తునం చొగిన్.

తీయని గుండెలో వలపు తీగలు సాగుచు విస్తరిల్లి నీ
గ్నాయువు బోసి కొన్నదని యాసిలు నాతని యాశ గంగపా
లాయె; విషాదఘోర విష దావృత దుద్దినమయ్యె మానసం
బాయతి శూన్యమయ్యెను ప్రి యాంగన లోకము వీడినంతనే.

చేదయి పోయినట్టి తన జీవితమం దనురాగలేశ నం
పాదన దుర్లభంబని క్ర మక్రమ మాత్మదలంచి యెట్టిదా
యాదులరైన కేల్మొగుచు నట్టి కళామయ దివ్య సృష్టికిన్
బాదుషహా పునాదియిడి నాడు ప్రియాంగన కాత్మ శాంతిగాన్.

* * * *

రప్పించెన్ వడి పారశీక గురు శి ల్పా చార్యులన్, వేగదాఁ
దెప్పించెన్ శశి కాంతపుం శిలలు ముం దే పంపె వజ్రాలకై
గప్పించెన్ యమునా తటంబు సికతా గారంబుగా, కోటులే
గుప్పించెన్ త్రిదశాబ్దముల్ నవకళా కోశ ప్రలో భాత్ముడై

జల యంత్రంబులు మోరలెత్తి సలిలో చ్ఛాన్వసంబు గావించె, క్రే
వల వర్ధిల్లు గులాబి పెన్నగవు దోపం గన్ను తాటించె, వృ
క్షులతా గుల్మము లండ జంబులకు న త్కారంబు గావించె, లో
పలివైకాంత పురావధంబది నమా స్తం బయ్యె నానాటికిన్

భేదము తొల్కరింపగను శ్రేవల మూగు విషాద మేఘ పుం
బాదులలో తళుక్కుని నవ్వుణి కాద్యుతి దోచెనంత నా
పాదుషహాకు గట్టెదురు పాటున నిల్చిన ప్రేమ చిహ్ని తా
హ్లాద సుధామయైక సువి లాసము కంటికి దోచినంత నే!

* * * * *
ఈనును రాతిలో మొలక లేత్తు మనోహర దివ్యశిల్ప సం
తాన లతాంత సంచయ ని తాంత యశఃపరి సౌరభమ్ము ది
జ్ఞానితమై రహించు శత మాన వసంతము లుద్వహించి, యో
హానిరవద్య మిట్టి రచ నోద్యతి యేరి యుపజ్ఞయో కదా!

లలిత కళా లతాంగి సువిలాస లనన్నవ హేమ కింకిణీ
కలిత పదద్వ యీ చలన కల్పిత సుందర నాట్యవైఖరీ
విలసనముల్ రచించు కను విందుగ, నిందు మరంద మాధురీ
కలరవముల్ చెలంగఁ దిరుగాడు శకుంతము లుర్విజాలపై

* * * * *
మూడు శతాబ్దముల్ గడిచి పోయిన వార్ధక తా స్వరూపపుం
జాడలులేవు నీయెడ ప్రశస్త వినిర్మల కుడ్యపాళిలో
నేడును నీడలాను, కమ సీయము నీదుకళా విలాస, మే
వాడు ప్రమాదరూప రస వజ్ఞురినీదడు నిన్ను గాంచినన్?

ఈచతురబ్ధి నేష్టిత మహీవలయస్థనమస్త దేశ యా
త్రాచణశీలు రెండరు కృతార్థులమైతి మటంచు, శిల్ప రే
ఖాచతు రత్వమేర్పడ బ్రకాశిలు నీరమణీయ మూర్తిలో
బూచు కళాసుమాళి దల బూనిరిగారు ప్రమాదముగ్ధులై?

కడు ననురాగవార్ధిపయి గప్పిన చక్కని మేలి పాల మీ
గడతెర గాని యిద్ది యొకే కారుజ రూపముగాదు, గుండెలం
దడరు వియోగదుఃఖపట లాళికి వెన్నెల తేటగాని, క
న్పడునది కేవలాధి గత నవ్యకళామయ మూర్తిగా దొగిన్

కురు విందాలమ స్నిగ్ధతఁ గలుపు నీ కుడ్యల శోభిల్లు ప్ర
స్తరముల్ సర్వము నొక్క టొక్కటిగ ప్రతవ్యాప్యతింగాంచె
పరమాదర్శ విశుద్ధ సుప్రణయ కా వ్యంబందు, కూహూ రవో
త్కరముల్ సత్కవులై పఠించు తమ కైతల్ మాధవ ప్రీతికై

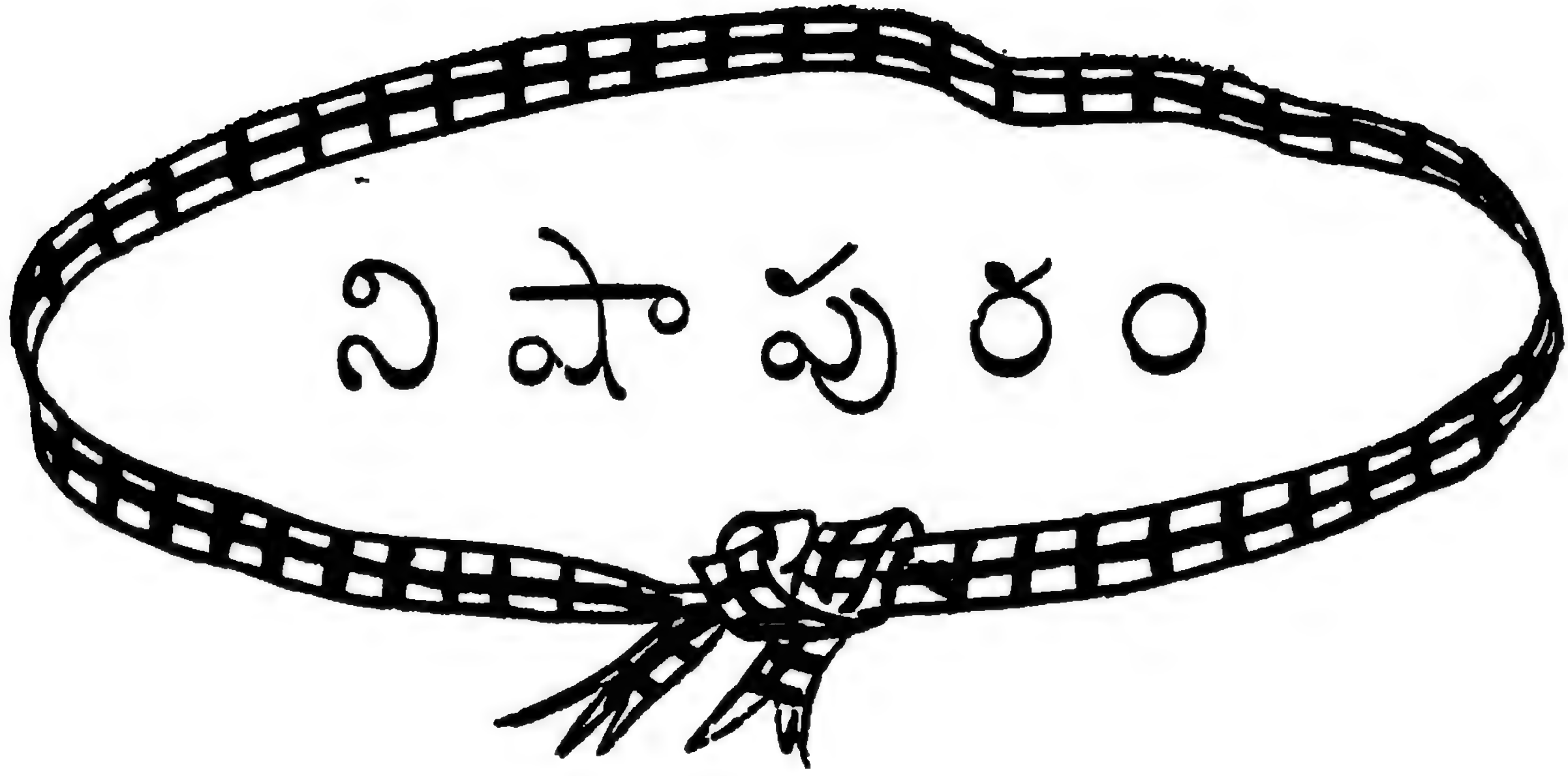
లాలిత రీతియుష్మదుద- రస్థ వినిద్రిత జాతరూప పాం
చాలికయైన రాణిసర సన్, దమి మోఘులు సార్వభౌముడే
లీల రచించె దాను పవ, భింప సమాధి గతాంత రమ్ము ను
దేవల వినిర్మల ప్రణయ వేదికి లేపుగదా వియోగముల్!

రిక్కల జాజిపూల నల రించిన నీలి నభంపు గొప్పపై
జక్కని కప్పచీర మొగ చాటుగ దాల్చి త్రియామ కాంత దా
గ్రక్కున చందమామ కపు రంపునివాళు లొసంగ జోలు నీ
కక్కట! యంతనుండి శశి యారు కృశించి క్రమ క్రమంబునన్.

పాడమిన నానతో దొగరు ముక్కుల చక్కని పేరటాండు నీ
యొడిశయనించు ప్రేమికుల యుగ్మ మదాత్మల మెచ్చునట్లు, పా
డెడు నదె జోలపాట ప్రతి టీకృత శౌండి కతా ప్రభావమే
ర్పడ, దిన సంధ్యలన్ మనుజ భావల కందని భావ పుష్టితోన్

ఒరుగన్ బారిన గోపురాలు, ధరపై నూటాడుపూ దోట, లా
'పిరమి' డ్రూపకలా విశేషరచనా విరూపతి, నీ గోటికిన్
సరిగావన్న భవన్ని తాంత ముఖవ ర్చ స్సంపదల్ యిట్టివం
చెరుగన్ వచ్చునె లక్షణజ్ఞులకు, టా జ్! శిల్పికాజీవమా!

శ్రీ వా. వె. ల. నరసింహరావు

[ఖియామ్ గృహంలో అతని అనుయాయులు
త్రాగిన మత్తులో సరస స్వపాలాడే కల
కలం వినిపిస్తుంది]

వారిలో ఒకడు:—

‘మోహంలో పడిపోకుర జీవా
ముద్రిపాండ!’ వని పొగిలేవు!

మరియొకడు:—

తరుణి ముంగురుల తావిసోకితే
తలప నచ్చడా తల్వైలు!

మరియొకడు:—

చునోవేదెలు వాడూలంజే
దినాయాసమే తీరాలంజే,

అందరూకలిసి:—

వినోదాలలో విలాసాలలో
ద్రాక్షసారమే త్రాగాలి.

ఖియామ్:—ఒకచో! ఇచ్చటి ఈ ప్రకృతిలో
ప్రతి అణువు ప్రణయారేఖంతో నిండివుంది. ప్రతి
ప్రాణి తన సన్నిహిత ప్రాణి అనురాగాన్ని అన్వే
షిస్తోంది.

సాఖి:—స్వామి!

ఖియామ్:—(వినిపించుకోకుండా) ఈ ప్రాద్దు
పాడుపు వేళలో నులాబీ కన్న మెల్లగా కన్న విప్ప
తోంది.

సాఖి:—స్వామి, నేనే స్వామి, సాఖిని!

ఖియామ్:—(ఆమాట వినిపించుకోకుండానే)
అదుగో, తెల్లని నంచుబొట్టు ఆమె చిరు సొట్ట బుగ్గ
మీద ఒయ్యారంగా వ్రాలింది.

సాఖి:—ఏమిటి స్వామి, ఏమిటా కవితా
సమాధి?

ఖియామ్:—ఈ సొంజ వెలుగులో ఆ
మంచుబొట్టు ఎంత రమణీ గా ఉంది. ఆగ!
ఇంతలో ఎంతో మార్పు! చిలిపి చిరుగాళ్లు
నులాబీ కన్నకు గిలిగిలెలుపెరీ మంచు నెందులు
సౌందర్యాన్ని మట్టిపాలు చేశాడే!

సాఖి:—అబ్బా! ఖియామ్ గారూ! మీరు
ప్రకృతిలో లీనమై పోతున్నట్లున్నారు. ఎరిచినా
పలికేటట్లు లేదు!

ఖియామ్:—అ...ఎవరు! ఏకడాని? సీరిక
లేదు. పలికిన వారి కెల్లా వృథాగా నానానాల్లిస్తూ,
రగడ పెంచి ఈ అమూల్య సమయాన్ని కోల్పోవడం
నా కష్టంలేదు.

సాఖి:—నేను స్వామి, సాఖిని! మీ కరణం
దానిని...ఒక్కమాట!

ఖియామ్:—నీవా, సాఖి, రా! ఇదుగో. ఈ
నిశ్చల సహధిలో, ఈ యేకాంతసేవలో ఉన్న సఖం
జీవం, సత్తువలేని మూటల్లో వ్యక్తం చేయకూడదు
సాఖి!

సాఖి:—ఏమిటో స్వామి! అంతా ఆగిపోయి
గోచరంగా ఉంది మీభాష. నా కర్థంగావడం లేదు.

ఖియామ్:—నిజమే, నీకేకాదు!...సాఖి,
నీవంటి ససి హృదయాలకు ఎదుటివారిని నిండు మన
స్సుతో ప్రేమించడం గూర్చిమే చెప్పనగుంది. వారి
సుండి ప్రేమ చూరగొనడం చేరగాను. నాని కింకా
అనుభవం కావాలి.

సాఖి:—జౌను స్వామి, జౌను! మీ మన
స్సును అర్థంజేసుకు నేస్తాయి నాకులేదు. నా కున్న
దంతా అమాయకమైన యీ శరీర సౌందర్యమే. ఈ
వసంత సమయంలో వలపులు కలబోస్తూ తీయతల

పుల్ని గారచించే బ్రహ్మర హతుతం కాగిలిలో పుల
కించి పోవడం మాత్రమే నాకు తెలుసు. కట్టలు తెగి
ప్రవహించే ప్రేమరసపురాన్ని పానపాత్ర నిండా
నింప మీ పెదవి కంచించడం మాత్రమే నాకు
తెలుసు!

భయామ్:—సాఖీ! నీ హృదయం నా కళ్ళ
మైంది. నీవు హృదయంలో అర్థం నీకుకోవలసింది
కూడా అ!...నా జీవితం అంతా నచ్చించి నా
చిన్నసులో నేను సాందిన మహాఫలం ఏమిటో
తెలుసా? చిగునేను పానకంలో మిళితిమై ఎండి
పోయి నా నుండపై బాలువారి నీ ప్రణయరసమే!
ఇదుగో, సాఖీ! మెల్లగా ఇటురా, ఈ సచ్చిక బయ
ళ్ళతో సుగుగులు పోయే గడ్డిఫలను త్రుంచ
కుండారా!

సాఖి:—పువ్వును నుంచితే ఏనుండి స్వామి?
నా నుండింకోసం పువ్వుతో మీ ఆనందంకోసం
నే నంజేగా? మీ దృష్టిలో వయసు చుట్టితే జీవితం
మీదే పువ్వేగా! వలపు తెలిసి విరహంలో మరణించే
కంశే. అట్లాడే చిరంజీవి కావడం మంచిది స్వామి!

భయామ్:—సాఖీ, ఈ లోకానికి మనకి
అక్కడే తేడా, ఇదుగో, ఇంకా చూడూ! మన ఈ
తోట నున్నారండా ప్రపంచాన్ని పరిశీలిండు! ప్రతి
నా నున్నా విసుగు విరామం లేకుండా ఒక మహా
ప్రస్థానాన్ని సాగిస్తున్నాడు. ఈ మనసులందరూ
అట్లా; మారి గమ్యస్థాన మేమిటో కూడా నాగి
నెలియకు. ఏ సాఖీ, ఇంకా నీకుకురా, ఒక్కనక్క
ద్రాక్షావం!...[పానపాత్రలు కదిలిన చప్పుడు]

సాఖి:—భయ్యాముగారా! ధైర్యంగా మీ
ముందు నిలిచి మాట్లాడానికే నేను భయపడు
తున్నాను.

భయామ్:—ఓసి పసిచానా; భయమెందుకు?
హృదయం విప్పి మాట్లాడు. నీ పెదవి బారీవచ్చు ప్రతి
అక్షరం అనుభూతుడరం.

సాఖి:—కొడు స్వామికొదూ, ప్రపంచ
మంతా మనదృష్టిలో నుడిది. కాని ప్రపంచందృష్టిలో
మనంకూడా.....

భయామ్:—ఊ...ప్రపంచం దృష్టి లో
మనమూ నుడివాళ్ళమే. మన యీ పెరటి తోటలోని
ప్రకృతి అంతా సుఖపారవశ్యంలో మునిగి, మాన
ముద్రలో ఆనందాన్ని ఆకాంక్షిస్తూంటే, నుడిలోకం
జాగరూకమై అంతరించే తన ఆశయాలకు ఆహుతై

పూయకుంటుంది. మన యీ ప్రకృతి జాగరూకమై
ప్రపంచాన్ని పర్యవేక్షణ చేస్తూంటే, ఆ లోకమంతా
నిద్రలో నవ్వుకొంటుంది. తెలిసిందా సాఖీ, ఆ
లోకానికి మనకూ ఉన్న అంతరం?

సాఖి:—తెలిసింది స్వామి, తెలిసింది! తెలి
సిన కొద్దీ నాకు అయోమయం గా ఉంది. నేను ఒక్క
మాట చెప్తాను వింటి!

భయామ్:—చెప్పు సాఖీ!

సాఖి:—నా అందం ఆనందం ముడుపుగట్టి మీ
పాదాలముందు పెట్టాను. కానీ, నాకూ మనస్సు
వివేకమూ అంటూ వున్నాయి!

భయామ్:—ఆ పుత్రులు వస్తువులూ, ఆ పుదార
స్వభావమే నీలో లేకపోతే ఈ మాగలోకానికి
విజ్ఞానభీక పెట్టే మహాకార్యానికి పూనుకునే
సాక్షాత్కాదు. నేనూ లోకానికి చదువుపెప్పాలి. అందు
కోసమే నేను నీ దగ్గర చదువు నేర్చుకుంటున్నాను.
చిల్లని నీ చేతిమీదుగా బారిపడే మనుసారంలోని
ప్రతినిధులూ నా మనస్తాపాని? మందుగా పని
చేస్తుంది.

సాఖి:—కొడు ప్రభూ, నేను చెప్పేదని
కాదు. మిసమిసలాడే నివ్వనంబు మసమస పొంగ
ప్రణామి వేశంతో మీ గురసా కూర్చుంటే నాకు
నేమలయమైతే తోస్తుంది. కాని మీ బాహువులముడి
నుండి నువ్వి బైటవడే ముగ్ధుడమే ఈ నా శరీరం
నా ఆ హృదయమైంది. ఆ ముగు నిమిషమే మీశ్రీ
గంభీరమాపుల తీవ్రతకు తాళలేక నా బాహ్య
సౌందర్యం మీ ఆనందాని? అంకితమాతుంది. ఈ
అలోచనల గడివిడితో నా మనస్సు పరితపిస్తోంది
ప్రభూ!

భయామ్:—సాఖీ నీవు క్రమంగా పిచ్చిదాన
ప్రపాతున్నావ్! ఇదుగో బ్రహ్మనంద సాధానికి
సోపానాలు నవరించే ద్రాక్షావం కొంచెం నేవించు
అన్ని పరితాపాలూ అంతమాత్రాన్ని.

సాఖి:—అదుగో, భయ్యాముగారా నన్ను
పరిహసిస్తున్నారు!

భయామ్:—ఇందులో పరిహాసమేముంది సాఖీ,
ఈ పారశీక నందినవనం అంతా వ్యాపించి వేరుదన్ని
నిలిచిన 'సూఫిమతం' గూడా ఈ సత్యాన్ని కాదన
లేకపోయింది.

సాఖి:—సూఫీ మతప్రసక్తి యెందుకుస్వామి,
వారు మీవలె భౌతిక సుఖాలకోసమే జీవించమంటు

న్నారా చెప్పండి! జీవుని దర్శించాలంటే వారు దారి చ్రాత్రాన్ని కీర్తికరించమంటున్నారు. కానీ..... ప్రభువుల జాగీరు అనుభవిస్తూ సుఖంగా మీవలె కాలం సళ్ళబుచ్చమంటున్నారా? దైవచింతన లేకుండా, జీవితాన్ని తాకికభోగాలకు బలిచేయ మంటున్నారా?.....అయ్యో, స్వామీ, ఆవేద నలో ఏమనబోయి ఏమంటున్నానో?

భయామ్:—సాఫీ, జీతా న్నావరించినట్లే సూఫీమతం నిన్ను ఆవరించింది. మనస్సు చిక్క బట్టుకో! (వ్యంగ్యంగా) కాస్త దారిలెప్పుడే ఆత్మ పోయి పరమాత్ములలో కలుస్తుంది. ఆ రెవ్వరి నీ మీ హాగ్నిలో నేను మిదుతెనై నాపిపోతాను.

సాఫీ:—భయామ్ గారు, సూటిగా చెప్పలేక పోతున్నారు సమాధానం.

భయామ్:—జౌను సూటిగానే చెప్పలేకపోతు న్నాను. ఉన్న సత్యాన్ని చెప్తే నీ శృంగారం మరింత బాగపడుతుంది.

సాఫీ:—చెప్ప స్వామీ, చెప్పు; ఈ అంత స్తంభుర్నణలో కుమిలిపోయే కంటే అ మర సత్యాన్ని అర్థంచేసుకొని ఆనందిస్తాను.

భయామ్:—సాఫీ, నావంక చూడు. జీవిత మంటే ఏమనుకొంటున్నావ్! ఆశానిరాశిల మధ్య జరిగే ప్రణయకలాపం అన్నమాట, జీవితమంతా ఒక రోజు భోగం. పచ్చని చెట్టు ఆకుల మధ్యనుండి గాలి పాటున పారి, మహావేగంతో పరవళ్ళు తొక్కి ప్రవాహంలో పడ్డ చెగ్గిన పువ్వులాంటిది జీవితం. అంత నూత్రంచేత భయపడనక్కర్లేదు. మరొక దృష్టితో చూడూ! జీవితమంతా పూర్తిగా వికసింపని సులానీ మొగ్గలో దాగివున్న ఆశారేఖవలె కన్పిస్తుంది. సాఫీ...ఇంత లలితమైన జీవితాన్ని, తాకితే సలిగిపోయ్యే జీవితాన్ని పరతత్వ చింతన అనే మిషతో బడబాగ్నీకి ఆహూతి గావించడం నా కిష్టం లేదు.

సాఫీ:—(బిగ్గరగా) ఏమంటున్నాను స్వామీ? పరతత్వ చింతన బడబాగ్నీ వంటిదా?

భయామ్:—జౌను సాఫీ! బడబాగ్నీ వంటిదే. అందుకే నే మోడువారిని జీవితాన్ని కన్నీటిధారలతో తడిపే కంటే, కమ్మని చ్రాడోడవంతో తడిపడం మంచిదంటున్నాను, ప్రతి జీవితీ నే నందించే సందేశ మిదే. అటుచూడూ, మన గృహారామంలో ప్రతి నాడూ నా సందేశాన్ని అక్షరాలా ఆచరిస్తూ

వున్నాడు. జీవితాన్ని రసమయం చేసుకుంటు న్నాడు.

[తిరిగి భయామ్ గారి అంశే వాసులు త్రాగిన మత్తులో చేసే కలకలం]

అందరూ కలిసి:—

జవ్వని వాతెర చవిగని వుంటే

చల్లగ విడువల నీ మతమూ!

చ్రాత్ర సార మొకగుక్క తాగితే

తలప వెప్పడా తత్వాలు.....

భయామ్:—సాఫీ, పానపాత్ర ఏదీ, ఒక్క శగకం! (పాత్రల చప్పుడు, త్రాగే శబ్దాలు)..... అ.... ఎవరదీ, అక్కడ! నాయనా, నిజామి! ('నిజామి ఉదూః' ప్రవేశం)

నిజామి:—(గద్గదికంగా) అ....అ.... నేనే స్వామీ, నిజామీని. బజారునుండి చ్రాత్రాడవం తెచ్చాను.

భయామ్:—అట్లా నూరంగా నిలబడతావేం నాయనా, రాయురూ, సాఫీ, ఆ పాత్ర ఇటు అందుకో.....

సాఫీ:—(ఆశ్చర్య సూచకంగా) నిజామి, ఏమిటిదీ? గజగజ వణకిపోతున్నావ్! ఎందుకూ, అట్లా కళ్ళునూడా చెమ్మగిల్లుతున్నావ్! ఏం జరి గింది నిజామీ?

నిజామి:—(గద్గదికంగా) ఏమీలేదమ్మా, ఏమీ లేదు.

భయామ్:—(కొంచెం వత్స దృవించేటట్లు) నిజామీ, భయపడుతున్నావా? మన ఈ ప్రకాంత సదనంలో భయాలకూ భ్రమలకూ తావులేదు నాయనా!

నిజామి:—స్వామీ, ఈ నిషాపుర వీధుల్లో నేను తలఎత్తుకు తిరగలేకుండా ఉన్నాను.

సాఫీ:—అస లేంజరిగింది నిజామీ?

నిజామి:—ఏం చెప్పేదమ్మా!

భయామ్:—చెప్ప నిజామీ!

నిజామి:—స్వామీ,....ప్రభువులైన మలిక్ షా మొదలు, మీ ప్రాణస్నేహితులైన నిజాముల్ ముల్క్ మంత్రిగారివఱకూ...అబ్బా! కాదు...అంతే కాదు ...బజారులో బిచ్చమెత్తుకు బ్రతికే ప్రతి బైరాగి వరకూ . అంతా మన శిలాన్ని కింకించేవారే.

ఖయామ్:—(సన్నగా చిన్నగా ఒక నవ్వు నవ్వి) నిజామీ, అంత మాత్రం చేతనే భయపడాలా?

నిజామీ:—అదికాదు స్వామీ! వారు ఘోరంగా ప్రశ్నిమీద ప్రశ్న వేస్తూ నోటికివచ్చి నట్లుగా మాట్లాడుతూంటే సమాధానం చెప్పలేక తెల్ల పోయాను.

ఖయామ్:—వింటున్నావా సాఖీ, నేను చెప్పా? ఆ లోకానికి మనకూ చాలా అంతరం ఉంది. ప్రభువుల అక్కసు నాకు తెలుసు. వారు వట్టి ఆహంబర శీవులు. వారికి గులామునై ఉండినం శీయం నా కిష్టంలేదు. ఎప్పుడూ రాసిభేదాలు పరిశీలిస్తూ, గ్రహకక్ష్య వృత్తాల్లోనే బుద్ధి బ్రష్టుచేసుకొన్నాను. వారి మనస్సు తృప్తికోసం నా శీవితం యంత్రప్రాయం విపొయింది.

సాఖి:—స్వామీ, మీరు మనస్సులో బాగా పడుతున్నారు.

ఖయామ్:—బాగాకాదు సాఖీ, ప్రియమైన నా శీవితంలో సగం భాగం కష్టమైన శాస్త్రపరిశోధనలో నాశనమైపోయింది. అప్పుడు నన్నీ లోకం చేవుణ్ణి పూజించినట్లు పువ్వులతో పూజించింది. నేను హృదయంలోని రాసిబొమ్మలూ ఆ గూరగూర్చాను సాఖీ! .. లలితమైన నీ శరీర స్పర్శలోనే నాకు ప్రాప్తికలిగింది. ఒక వెన్నపానప్రళయం వచ్చి పృథ్విని కబళిస్తున్నా కదలని నేను, నీ స్నేహంవల్ల వాలిపోతూ వున్న అలప్రళాంత హృదయాలకు కన్నీటి కాసుక లర్పించ గల్గుతున్నాను.

నిజామీ:—అదికాదు స్వామీ! పవిత్రమైన పాఠశాల భేదాన్ని నీతి నియమాలు లేని కామగ్రాత్రాలతో ముడివేసి అపవిత్రం చేస్తున్నావట ప్రభూ! మనవల్ల ఈ సవకొండు సన్నెండు శతాబ్దాల కూటలి పారశీక చరిత్రలో మాయని మచ్చగా నిల్చిపోతుందిట... అబ్బా! ఆ మాటలు నేను వినలేకపోయాను.

ఖయామ్:—హు...ఎందుకు నాయనా, ఊరకే అట్లా ఆవేదన పడతావ్? తన బ్రతుకుకోసం ఎదుటి బ్రతుకును బలిగానే రాక్షసులు గద్దిస్తే జగుస్తావా? తన మనస్సులోని మురికి కుళ్ళూ కప్పిపుచ్చుకోవడం కోసం సున్నితమైన పువ్వుల జీవితాన్ని పాడుచేసే ప్రవక్త లెంతమంది లేరు? వారికోసం మన లక్ష్యాన్ని మర్చిపోతామా?

నిజామీ:—ఏమి లక్ష్యం ప్రభూ? బ్రతుకంటే

గాలిలో పెట్టిన దీపమని మీరేచెప్తారే, బ్రతికిన గెండు నాల్గయినా కాస్త పుణ్యమూ, పురుషార్థమూ...

ఖయామ్:—నిజామీ! (గట్టిగా) నామాట విను; వినడంకాదు; నలుగురితో చెప్ప. బ్రతికిన గెండు రోజుల్లోనే ఒక చీకటి రాత్రిని విజ్ఞానపు నలుగులకోసం జెచ్చించినా, ఒక సన్నెల రాత్రిని విగాసాలకోసం ఘోగానుభవంకోసం వినియోగించ కూడదా?...అ...సరే! అప్పుడే ప్రాగ్భూ జారింది. కష్టవాదాలతో నియ్యని సమయాన్ని పాడుచేస్తున్నాను. సాఖీ...ఎదీ! ఒక్క గిన్నె కేంపు పానకం; గొంతులో తడి ఆరకముండే.

[వ్యక్త వ్యక్తంగా కనుకటి బృంద గీతి]
జవ్వని వాతెర చవిగని వుంటే,
చల్లగ విడువన నీ మతిమా
ద్రాక్షసార మొకగుక్క తాగితే,
తలప నప్పుడా తెల్వలు...

* * *

[ఖయామ్ గారు తన గృహంలో సుదీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ రుబాయత్ వ్రాసి చదువుకోంటూ వుంటారు]

ఖయామ్:—ఘనమి ఎడారియైన తలపోయ నెడారిగ, ఇంతకొప్ప సాసకి, ఒక చెట్టునీటి మగు పాన మనగ్గునయేని;.....ఘనమి ఎడారి యైన తలపోయ నెడారిగ;.....

ఒక స్త్రీవ్యక్తి:—(తలుపు పట్టుతూ) ఖయామ్ గారూ, తలుపు తీయండి.

ఖయామ్:—(ఆ పిలుపు వినకుండా)..... సాఖి ప్రేముడిని సితార మీటుచు అపూర్వముగా ఒక పాటపాడి నాయెడద ద్రవింప దొక్కొక్క, రచియింపనొ కమ్మని కొవ్వగుంపముకొ.

స్త్రీవ్యక్తి:—(తిరిగి తలుపు పట్టుతూ) వినుండీ. తలుపు తీయండి.

ఖయామ్:—(పద్యం మననం చేసుకుంటూ ఉంటాడు)

స్త్రీవ్యక్తి:—ఖయామ్ గారూ, స్వరగా తలుపు తీయండి (తలుపు కొడుతూ)

ఖయామ్:—నిజామీ, తలుపు తీసిరా,

నిజామీ:—(తలుపు తీస్తూ స్త్రీవ్యక్తితో) ఎవరమ్మా నీవు? ఎందు కిట్లా ప్రార్థుపాయి ఒక్క తెవే వచ్చావ్!

స్త్రీవ్యక్తి:— ఖయామ్ గారు ఏకాంతంగా వున్నారా?

నిజామి:— ఎందుకమ్మా, ఏకాంతంగానే ఉన్నాను. ఏమిటో దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ వ్రాసుకొంటున్నాను; రామ్మా, బోపలకు రా.

ఖయామ్:— (పద్యం మననం చేసుకోవడం ఆపి) నిజామీ, ఎవ రక్కడ?

నిజామి:— ఎవరో యువతి స్వామీ, మీ కొరికే వచ్చారట!

ఖయామ్:— ఆ... అయితే వచ్చి యిటు కూర్చోమను నీవు పోయి ద్రాక్షాసవం తీసుకురా...
...ఆమ్మామ్, ఎవరు నీవు?

స్త్రీవ్యక్తి:— ఎవరినైతే నేం స్వామీ! ఒక అనామధేయురాలిని. (వివాదనూచకంగా)

ఖయామ్:— ఎందుకమ్మా, అట్లా సోరకే నిస్సృహ పడతావ్!

స్త్రీవ్యక్తి:— ఔను స్వామీ, ఔను; ఇంత వరకూ నిరాశా నిస్సృహలతోనే ఆకలిదప్పలు తీర్చుకుంటున్నాను.

ఖయామ్:— అసలు సంగతేమిటమ్మా!

స్త్రీవ్యక్తి:— ఏం చెప్పను స్వామీ, సృష్టిలో చీకటి రాత్రులు వెన్నెల రాత్రులూ గెందు ఉన్నాయంటారు. కానీ, నాకు ఒక్క చీకటి రాత్రులే కనిపిస్తున్నాయ్!

ఖయామ్:— అసలు విషయ మేమిటమ్మా! అయినా, కాస్త వయసు ముదిరినవాళ్ళు పలుకవలసిన వేదాంతం ఒక్కసారి పొరబారని నీవంటివాళ్ళు పలకడం వింటిగా ఉండే? చీకటి రాత్రులంటా వేమిటమ్మా, అటుచూడు, పిండారబోసినట్లు వెన్నెల ఎంత రమణీయంగా ఉందో!

స్త్రీవ్యక్తి:— హూ...మీ ఈ చిన్న వుద్యాన వనంలోని కాస్త వెన్నెలమాచి ప్రపంచమంతటా వెన్నెల వాకలు ప్రవహిస్తున్నాయనుకొంటున్నారు. ఎన్నిసార్లు ఆ కారుచుట్టుల గుంపులో చిక్కి పండువు కళదప్పి పోతున్నాడో చూచారా?

ఖయామ్:— ఆవునమ్మా, ఆ మబ్బు విడిపోతే, అవతల అంతా వెన్నెలే! ఇక ఈ వసంత సమయంలో, ఈ పచ్చిక బయళ్ళమీద మనల్ని మనమే మర్చిపోతాం.

స్త్రీవ్యక్తి:— (ఆశ్చర్యంతో) ఇది వసంత కాలమా స్వామీ! వసంతకాలాన్ని నే నెరుగుదును ఒక వసంతాన్ని కాదు. పది వసంతా ల్నెరుగుదును వసంతకాలం వస్తోంది. ఎండిపోయిన ఆకుల్ని నా ముఖాన దులిపి చక్కా వెల్లిపోతుంది.

ఖయామ్:— ఎండిపోయిన ఆకుల్ని ముఖాన దులిపిందాకా ఎందుకు జాగుచేశావమ్మా? చిగురు తొడిగేటప్పుడే జాగర్రపడలేక పోయావా! కిలకిల కూసే పులుగుల సందడిలో, పిలపిల కురిసే మంచు బిందువుల ముమ్మరంలో, కమ్మని బుల్బుల్ పాటలో హృదయం శ్రుతిగలిపి ప్రియుడి ఒడిలో వాలి పోలి పోలేక పోయావ్!

స్త్రీ:— స్వామీ నేను ఆభాగ్యానికి నోచుకోలేదు..... (కంఠస్వని హెచ్చిస్తూ తడబాటుతో) ఆ..., నేను భర్తృ పరివ్రాతను. నన్నీ సమాజం నలి వేసింది.

ఖయామ్:— ఆ... విమంటున్నావ్ శుభాంగీ!

స్త్రీ:— శుభాంగినా స్వామీ; నేను మీ కండ్లకు శుభాంగివలె కనిపిస్తున్నానా? ఎందుకు స్వామీ, ఎవ రనుభవించడానికి ఈ నా శరీర సౌందర్యం? ప్రియుడు మెచ్చి, ఆదరింపని ఈ నా శరీరంలోని ప్రతి అవయవమూ నా కొక పెద్ద నిస్వముద్దా కనిపిస్తుంది.

ఖయామ్:— (కొంచెము ధ్వని తగ్గించి పడలో) ఓహో! తిరస్కారముద్రలూకూడా ఈమె నేత్రాలు ఎంత సుందరంగా ఉన్నాయ్! ఈమె స్వభావం ఉద్రిక్తమైనకొద్దీ సౌందర్యం ఉహితీతమై పోతూ వుంది. మేలిముసుగుగా వేసికొన్న ఆ సన్నని జిలుగు వలిపంలోనుంచి మెల్లగా తొంగిదూచే నల్లని ముంగురులు ఓహో! తెల్లని ఆ ఫాలఫలకంమీద ఎంత నాజూకుగా నాట్యంచేస్తున్నాయ్!

స్త్రీవ్యక్తి:— నిమిట స్వామీ, మీలో మీరు మాట్లాడుకొంటున్నారు?

ఖయామ్:— ఆ... ఏమీలేదు, నీనాటే.

స్త్రీ:— నానాటా, ఏమిటద?

ఖయామ్:— ఔసమ్మా, నీస్థితి నాకర్థమయింది. కట్టుకొన్న గాగరా, కాళ్ళమీద జీరాడి పారాడగా, మాలోపలికి మెల్లగా అడుగులువేస్తూ వస్తూంటే నీవూ... ఒక గొప్పపారశీక ప్రభువు అర్థాంగి వనుకొన్నాను. ఆ భాగ్యశాలి జన్మ ధన్యమయిందని కూడా అనుకొన్నాను. నీవూ, నిజంగా అందాలబరిజెవు.

స్త్రీ:—ఏమిటిస్వామీ, అయోమయావస్థలో ఉన్న ఈ అజ్ఞాతజీవికి, ఏదైనా కర్తవ్యాన్ని బోధిస్తారని వచ్చాను. కాని నన్ను మిరిట్లావిపరీతంగా

భయమ్:—ఇంగులో విపరీత మేముందీ? చూచింది చూచినట్లు స్వభావోక్తిలో చెప్తున్నాను. నీవు నవ్యుతాం లే నీ క్షిప్రశృణ్వవిద విర్పతే పల్లపు ప్రదేశాల్లో ప్రయోగార్థమైన ఒకడు తన హృదయాన్ని నిర్వయంగా దాచుకోవచ్చు అగుగో! నీకపోలతిలకం, శాస్త్రపరిశోధనల్లో చిక్కైన ఒక మానవుడికి లక్ష్య పుద్గిని సమకూరుస్తుంది.

స్త్రీ:—ఏమిటండీ, రేయి జారినకొద్దీ, మీ శృంగారవర్ణనా...

భయమ్:—ఆ...లేదన్నా, నాకింకా కవితా సారమ్యం సిద్ధించలేదు. నాకు తెలిసిన గణిత శాస్త్ర సరిభాష నిన్ను వర్ణించడానికి వట్టి నిరుపయోగం. ఈ శాస్త్రపరిచయాలవల్ల ఏం తెలుస్తుందమ్మా, నీ నంటి బరువో, ఎంతలావో, కొలతలవల్ల తెలుసుకోవచ్చు. అంతే...కానీ, నీ హృదయస్పందనలవల్ల స్ఫురించే మధురభావనవాటివల్ల వ్యక్తంకాదమ్మా!

స్త్రీ:—ఏమిటిది భయ్యాముగానూ, మీ భాష స్పందినాలదాకా స్పర్శలదాకా నడుస్తోంది! మీ మనస్సులోని భావమేమిటో నాకు బోధపడడం లేదు నిరర్థకమైన నా యీదేహం మీకు వర్తనా యోగ్యంగా కనిపిస్తుందా? నా శరీరంతా నాకొక పెద్ద మంటిబెడ్డలా గోచరిస్తోంది స్వామీ?

భయమ్:—నా తత్త్వం నీకింకా బోధపడలేదమ్మా! ఈ విశాలప్రపంచంలోని ప్రతి మంటిబెడ్డనూ చూస్తూంటే, నాకు యుగములతెరలలో తలవచ్చిన ఒక సుందరాంగి చిరునవ్వు దొంతిరలు స్ఫురిస్తాయి. విశాలాకాశంలో ఊగిసలాడే ఆ మబ్బుతునక చూడు! దానిలోనుంచి చినాలున జారిపడే జలకణాన్ని చూస్తూంటే, నాకూ ఒకనాటి పడుచువాని హృదయ కుహరంలో పరువెత్తిన వెచ్చని రక్తకణం గుర్తుకు వస్తుంది.

స్త్రీవ్యక్తి:—అబ్బా! మీనూటలలోనిగూఢార్థం నాకేమీ తెలియడంలేదు. మీ విశాల ప్రపంచవిషయాలు నా కెందుకండీ? నన్ను ప్రేమించే వ్యక్తిలేని నా కీప్రపంచంతో సంబంధంలేదు.

భయమ్:—నీ కీప్రపంచంతో సంబంధం లేదన్నా దానికి నీతో చాలా సంబంధం ఉంది.

స్త్రీ:—అబ్బా, మీ లర్క వేదాంతాల్లో నానోరు మూతవడిపోతోంది.

భయమ్:—ఒహో! సుందరీ, అర్థంగాని గీతి కలో దాగివున్న అధివంస్తవికకవిభాషనవల నీ నోరు క్రమంగా చిన్నదై, అణునాత్రిమై చివరకు శూన్యమై పోతుంది. నీ సౌందర్యం నిరుపమానం. ఏదీ తేనెలూరే నీనా తెరమిగుగా, మరొక్కనూట!

స్త్రీ:—(బిగ్గరగా) భయమ్మగానూ, గారితప్పు తున్నారు.

భయమ్:—దారి తప్పుకపోతే ఈ నిశ్శబ్దంలో ఇక్కడ కేంకుకునచ్చావ్?

ఇదుగో, కాస్త ద్రాక్షరసం సేవించు. సరియైన దారి కనిపిస్తుంది.

స్త్రీ:—ఛీ, ఛీ, ఇది వట్టి భోగమందిరం. ఇచ్చట నీతీ, నియమాలు లేవు.

భయమ్:—ప్రపంచమే ఒక భోగమందిర మన్నా! అయితే, మీ భోగమందిరంలో నీతీ నియమాలున్నాయ్. ఆ భోగమందిరంలో అట్టే లేవు.

స్త్రీ:—చాలు, మీ విలంపనాడం. హు... ఏమియ్యా ఇట్లా ఎంతయింగ అమాయకస్త్రీల సౌకిల్యాన్ని నాశనం చేస్తున్నావ్?

భయమ్:—పారపడుతున్నావన్నా! నన్ను నీవర్థం చేసుకోలేకపోయావు. అట్టే చూద్దా.

[నమకటి బృందగీతి వ్యక్తౌవ్యక్తంగా

వినిపిస్తుంది]

[జవ్వనివాతెర చవిగనివుంటే చల్లగ విడువనే

నీమతిమూ]

మాయాగృహారామంలో నివసించే ప్రణయవతి, యువకుడూ పరిపూర్ణమైన ప్రణయాన్ని మారగొంటున్నారు. ఒకప్రాణియొక్క హింసకు కారణమైన ప్రేమ ప్రేమ అనిపించుకోలేదమ్మా. మాకూ, దయారహితమైన ధర్మంతో పనిలేదు. మాకున్న సంబంధమంతా దయానిబద్ధమైన హృదయంతోనే.

స్త్రీ:—అయితే నాకు మీను సూచించే మార్గాంతరం?

భయమ్:— మార్గాంతరం ఎందుకమ్మా, నీప్రియుడు నిన్ను నిరసించాడని అన్యమార్గ మూలో చిస్తావా? హృదయం క్రుమ్మరించైనా అతనిలో పరివర్తన లేవాలి.

స్త్రీ:—ఇది సాధ్యమేనా ఖయ్యాముగారా?

ఖయామ్:—సాధ్యం కాకేమమ్మా, చూడూ, నాసాభీ నన్ను నిరసించినా నేను నాసాభీని నిరసించను. పో, నల్గు, తెల్లవారకముందే ప్రియుణ్ణి నీవాణ్ణి చేసుకో.

[నిజాముల్ముల్క్ ప్రవేశించిన అడుగులశబ్దం]

నిజాముల్ముల్క్:—ఘయాంజీ, ఏం చేస్తున్నావ్?

ఖయామ్:—అ...ఎవరు? నిజాముల్ముల్క్ మంత్రిగారా, రంజి, తలవని లలంపుగా వచ్చారే ప్రాగ్గుపోయి?

స్త్రీవ్యక్తి:—(నిజాముల్ముల్క్ అనే పేరు వినగానే ససంధ్రమంతో) అ...తుమించింజిఘయామ్ గారు; నాకిక తెలవు.

ఖయామ్:—ఘయాంజీ! నిజామి వచ్చి అందాక పంపుతాడు;.....

అ...నిజాముల్ముల్క్! స్నేహితుడు ఇన్నా కిక్కు గుర్తుకు వచ్చాడా?

నిజాముల్ముల్క్:—గుర్తుకురాకేం ఘయామ్! అందమైన పానపాత్ర, సుందరమైన స్త్రీ కన్పించి నవ్వుకు నీవు గుర్తుకు వస్తున్నావ్! పగటివేళ ఎప్పుడు వచ్చినా మీవిందులకు, విహారాలకు శృంగార క్రీడలకు ధోంగం కలుతుందని ఈవేళ ప్రభువుగారి రాచకార్య బద్ధిగో ముగించి ప్రాగ్గుపోయి నీవద్దకు వచ్చాను.

స్త్రీ:—నేను నల్గున్నాను స్వామి!

నిజా:—ఖయామ్జీ ఎవరీమె? ఈ అర్థరాత్రి ఒక్క తే ఇక్కడ ఎందుకు ఉంది?

ఖయామ్:—ఎవరో భర్తృపరిత్యక్త, ప్రణయాస్తయే వచ్చింది.

నిజా:—(వికటగా నవ్వి) ఉద్ధరించి పంపుతున్నారాస్వామి?

స్త్రీ:—(బిగ్గరగా) ఎవరో మర్యాద తెలియకుండా అన్యవ్యక్తినిగూర్చి ఆప్రస్తకంగా మాట్లాడుతున్నారు.

నిజా:—ఎక్కడిదీ ఈ కంటెస్ట్ ని..... ఎవరు నీవు? (ఆశ్చర్యంతో) నీనా? రాణిసాహెబా? (ఉచ్చైస్వరంతో) ఖయామ్, ఈమెఎవరో తెలుసా? పారశీకప్రభువులైన మలిక్ షా అర్థాంగి.

ఖయామ్:—హా, ఆమె ఇక్కడ అడుగు పెట్టి నవ్వుతో ఉహించాను; ఎవరో ఒక పారశీక ప్రభువు అర్థాంగి అయివుంటుందని.

నిజా:—చాలు, నీ వ్రాహ్మణానం చాలించు; నీ వింతవరికూ పాముతో చెలగాటమాడావ్, .. తెలిసిందా?

ఖయామ్:—నిజాముల్ముల్క్! నేను నాకర్త వ్యాన్ని నిర్వర్తించాను. అంతే!

నిజా:—ఖయామ్, నీ విప్లవ మార్గాడేది నిమిత్తుడైన నిజాముల్ముల్క్తోగాదు. ప్రభువులైన మలిక్ షా గారి మంత్రితో, ఇటుమాత్రం. ప్రభువులు నిన్ను పాలుపోసి పెంచారు; నీకు బాగ్నీచ్చి నిన్ను భోగలాలసుణ్ణి చేశారు. చివరకు వారి అంతః పురగౌరవానికి కళంకం ఆపాదించావ్! చాలు నీ కృతజ్ఞత?

ఖయామ్:—నిజాముల్ముల్క్, త్వరపడుతున్నావు.

నిజా:—త్వరపడకన్నదే! స్పష్టంగా అర్థమౌతుంది. ... హూ... ఖయామ్, నీనింది నాకుండే ముక్కువకోస్త్రీ, సల్చి, ఉన్నతమైన రాజోద్యోగ మిప్పిస్తా మనుకున్నాను. కాని నీ విప్లవ చివరకు

ఖయామ్:—ఎందుకయ్యా నీ వుద్యోగాలు? ఎదుటివారి నపాక్షంక్షకుకొని మన్నా మన్నా తెలియకుండా నాండిపడడానికా? నిజామి, ఎక్కడ ప్రాజ్ఞానం?

నిజా:—ఖయామ్! నీసంత దుస్థితికి బారి పోయ్యావ్! నీవల్ల పారశీక దేశమాతకే తలవంపులు గగ్గాయి.

ఖయామ్:—ఎక్కడ నిజామి ప్రాజ్ఞానం?

నిజా:—హూ; ధరయసవంటి సరాక్రమవంతులుస్థివించిన పీఠభూమిలో నీవంటి భోగశీలు డుడ్లు విందడం అవమానకరం. అలాస్తూ, ఖురాన్ వంటి పవిత్రగ్రంథాలు చదివి పునీతులైన పారశీకులు నీ ప్రేమగుత్రాలు పఠించి పతితులౌతున్నారు.

ఖయామ్:—ఓహో మిత్రుడా ఎంత చక్కని కవితాగానం! నిజామి ఒక్కసక్క మధుసారం (త్రాగినగుటకలు, పానపాత్రలు కదిలిన శబ్దం) (తూగు మైమత్తులో)—

‘మనోవేదనలు మాయాలంటే,

దినానూసమే తీరాలం శే
విసోదాలలో విలాసాలలో
ద్రాక్షసారమే త్రాగాలి...

నిజా:—ఘీ, మందభాస్యడా! పారశీక కవి
త్యానికి రసపుష్టి కూర్చిన ఫీర్ దానివంటి మహాకవుల
కావ్యాలు విన్న చెవులతో నీ త్రాగుబోతుగీతాలు విన
వలసి వచ్చింది. కళలకు కాణాచియైన పారశీకం నీవు
ప్రతిష్ఠించిన పాసకాలవాసనలతో వాసయోగ్యం
కాకుండా పోతుంది.

భయమామ్:—నిజాముల్ ముల్క్, అబ్బా...
ఇప్పటికి ఆవేశంతో నిండినకవితావిషయాలు మాట్లాడు
గలుగున్నావ్: రససిద్ధి పొందాలం శే...కొంచెం...
ద్రాక్షసారం.

నిజా:—హూ...నిన్ను ని ప్రయోజనం లేదు.
నీవు వట్టి ఉన్నాకుడువు. కానీ... అన్నిటికంటే
ఎక్కువగా నా హృదయానికి కలిసిన ఆఘాతం
ఒక్క శే. ఆభిభాత్యగౌరవం గల మలిక్ షావంటి
ప్రభువుల సహాంతంలోని ఒక కుశీలస్త్రీ...అంతే
కాదు...వారిచేత ఇంతటి నీచానికి పాల్పడుతుందిని
నేనెప్పుడూ అనుకోలేదు.

రాణిసాహెబా:—(గట్టిగా) మంత్రి, మీరు
ప్రభువుగారి అధ్వింగి అంతరంగికవిషయాల్లో అనవస
రంగా సాక్ష్యం కలుగజేసుకొంటున్నారు.

నిజా:—రాణి సాహెబా! మీ అంతరంగిక
విషయానికి కట్టిపెట్టండి. వంశప్రతిష్ఠనీ, జేశగౌర
వాన్నీ సమూహంగా నాశనంజేసే ఆ ఆలోచనలూ
గాణిగారి అంతరంగికాలైనా పాటతో మంత్రులకు
సాక్ష్యం ఉన్నది.

రాణి:—మంత్రిగారూ, మీ మాటలు రాజ
కుటుంబంపట్ల మీకున్న భక్తిగౌరవాల్ని మామ్రమే
సూచిస్తాయ్. కాని మీ విజ్ఞానవివేకాల్ని విమాత్రం
సూచింపవు. ఇంతవరకూ మీరు మీ భావనకు అందిన
చరిత్ర అంతా గాలించి ఖయ్యాముగారిని దూషిం
చినా, మిమ్మల్ని వారొక్కడూ త్రానా అనలేదు.

నిజా:—రాణిసాహెబా, లెప్పచేశానని తెలుసు
కొన్నప్పుడు అతడు ఖయ్యామైనా, ఆమె మరి యేరాణి
ఐనా, లలివాల్చి దూషణ భరింపవలసిందే. అందు
లోనూ, ఎప్పుడూ, తాగినమత్తులో తూగే ఇతినికా
దూషణధూషణలు?

రాణి:—మంత్రి, త్వరపడి ఖయ్యాముగారిని
తూలనాడబోకండి. అసలు జరిగిందేమిటో తెలిస్తే?
మొరిట్లా ఆ వేశపడే వారు గాదు. ఇటుమాడండి

మంత్రి! నేను ప్రభువుగారి ప్రతిష్ఠకు భంగంకలిసే
విషయం చేయలేదు. ఖయ్యాంగారి నీలం పరీక్షించడం
కోసం మీ మలిక్ షాప్రభువులే సన్నిహిత పంపారు.

నిజా:—(సన్నగానవివ్వి) ఏమంటా న్నారు రాణి
సాహెబా? మీరు చెప్తున్నారు కాబట్టే మీమాటలు
నేను విశ్వసించాలా?

రాణి:—నమ్మలేకపోతున్నారామంత్రి, మీరూ
వట్టిపట్టుదల మనుష్యులు. ఈ ప్రక్కకురండి. ఈగుమ్మం
గుండా అటుమాడండి. మన కుడిచేతినాలుగా ఆ కను
పంచేతోటల్లో, ద్రాక్షపండిన ప్రక్కగా పండు
వన్నెల్లో పచ్చాల్లు చేస్తున్న ప్రభువులు ఎవరో
చెప్పండి?

నిజా:—(ఆశ్చర్యంతో) ఆ.....మలిక్ షా
ప్రభువులు?

రాణి:—మలిక్ షాప్రభువులేనా? ... ఇక్కడ
ఖయ్యాముగారిగృహంలో చీను చిలుక్కుమన్నా
వారికి స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

నిజా:—నన్ను నేను నమ్మలేకపోతున్నాను
రాణిసాహెబా?

రాణి:—ఇంకా నమ్మలేక పోతున్నారా
మంత్రి!

నిజా:—నమ్మలేక పోవడం కాదు రాణి
సాహెబా? నా కిప్పుడు సర్వం బోధిపడుతోంది.
అబ్బా! ప్రభువుల యీ పరిపాలనావికృతి, నిస్సవంటి
ఈ మీశీలమే లేకపోతే పారశీక మెప్పుడో పాడుపడి
పోయేది. ఆవేశంలో ఏమేమో అన్నాను. నన్ను
క్షమించండి.

రాణి:—మంత్రి, ఖయ్యాముగారు, మీరూ,
మీమూ ఊహించినంత గుళ్ళీలురుగారు. వారి వాదా
నికి, మతానికి త్రోవా తెన్నా ఉన్నాయ్.....
ఖయ్యాముగారూ! ప్రభువులు నాకోసం బైటవేచి
వున్నారు. మీ వాదవిధానమంతా చెప్పి వారిని
ఆనందపరచమన్న చేస్తాను. స్వామీ సెలవు.

ఖయ్యామ్:—రాజ్త పోయిరా! నీరా...ప్రక్కగా
నినాయనిను స్పృశిస్తూ, ఖయ్యారంగా నడిచి
పోతూంటే నేను చూచి ఆనందిస్తాను.

నిజా:—ఖయ్యామ్జీ, నీవేది మాట్లాడినా ముసు
గులో దాగి మాట్లాడుతావ్! అందుకే నీ నిత్యం
లోకానికి సువ్యక్తం గావడంలేదు. నావరకు నేను
నిన్నింతవరకూ అర్థం జేసుకోలేకపోయాను. బ్రదుకు
కోసం నిత్యం పాపాలలో మునిగిలేలేది ఈ జడ
ప్రపంచంమిమ్మల్ని అసలు అర్థం జేసుకోలేదు.

భయమ్:—మిత్రుడా, పాపాలనీ, పుణ్యాలనీ కోవలమయిన నానస్సును హింసించకూడదు. అయినా పాపం శేశామేమోనని భయమెందుకు? అటువంటి తప్పుదారులకులాగే నునస్సును భగవంతు డెందుకు సృష్టించాలి?

నిజా:—భయంజీ, భగవంతుణ్ణసభోకండి. ఆయన స్వభావం చాలా చిత్తమయింది పాపపుజీవిని సృష్టించడం ఆయనకు కరదా. సృష్టించి, ఆజీవిని పవిత్రం చేయడం ఆయనకు మరే కరదా. దేవుడు ఏయాశీలుడు సుగా!

భయమ్:—ఏయాశీలుడా దేవుడు? అయితే లోకంలో కనిపించే ఈ కష్టనష్టాలకు కారణం? కావాలని మోక్షపడి సృష్టించిన ప్రకృతిని తానై వ్యవహరించే దేవుణ్ణి ఏయాశీలు డెంటుకంటే పచ్చివాడనటం మంచిది. కైలస్య ముట్టపడే తిల్పాన్ని మరిచిన కళా తపస్విని చేతుల్తో దాన్ని హాథుచేయగలడా?... ఆ...సరే, ఈ సృష్టివాదాలకేమిట, అదుగో, అటు చూడూ. రాణి రాజును కలుసుకొన్నది. రాజు ఆమె హస్తాన్ని చూసి దగ్గరకు సీసుకొంటున్నాడు.

నిజా:—అదే కాదు భయమ్; ఎంతసేపునాట్లాడినా సృష్టినిగూర్చి లగూన్నిగూర్చి ముచ్చటపడారు గాని, అర్థమగుగూర్చి గాట్టాడెంత?

భయమ్:—నిమోడినిజామల్ మల్క్? అటు చూడు! ఆ ప్రాకారం చిహ్నంగా రాజు రాణి మెల్లగా అడుగులుపెట్టా, తోటబైటకు వస్తున్నారు.

నిజా:—అయ్యో, ఎప్పుడూ ఒకటే పాట, నా ప్రశ్నకు బహులులేదా?

భయమ్:—ప్రశ్నలూ, బహులులూ, ఇంతేనా...అదుగో, ఆ తోటమలుపులో వారిద్దరూ ఎందుకో ఆగారు. మరీకానా వట్టి నీలిపేనాడు సునూ! రాణి సాహెబామీద ముద్దులవర్షం కురిపిస్తున్నాడు.

నిజా:—భయంజీ, నాకు మళ్ళీ కోపం గల్గిస్తున్నారు. నాకు బహులుకావాలి.

భయమ్:—ఏం బహుబయ్యా.

నిజా:—తెచ్చి భగవంతుని ఒప్పుకుంటారా?

భయమ్:—నిజామల్ మల్క్! వట్టి రాజనీతి కోవిరుడవే అనుకున్నాను. నీకు వేదాంతం పిచ్చి కూడా వుంది. ఆయన తెచ్చి అంటూ ఒకటంటా? వెన్న...అబ్బో, మళ్ళీ నా నాండర్యోపాసననుండి నన్ను ప్రక్కకు అనుతున్నారు. ఓహో, రాణి రాజు చేతిలో పువ్వువలె నలిగిపోతూ వుంది. నలిగిపోయిన

కొద్దీ ఆమె అందం యినుమడిస్తూంది. అదుగో, రాజు చేతుల్లోనుంచి ఆమె కోడె త్రాచులా క్రిందకు జారి చివుక్కునలేచింది. అబ్బో, సాభీ, ఎక్కడున్నావ్, ఈ తీయనివేళ...

నిజా:—భయం, ఈ పారవశ్యమే సీతత్వానికి అందం తెస్తూంది.

భయమ్:—అయ్యో, వారస్సుడే చాలాదూరం పోయారు. ఆ నానుప్రక్క ఇసుకతిన్నెమీదగా... అదుగో, ఒకరిచేతులొకరు పెనవేసుకొని సగిచిపోతున్నారు. ఆహా! వారి పాదవిన్యాసంలో నాకు నవ తీవనమార్గాలు కన్పిస్తున్నాయ్. సాభీ, ఎక్కడా నీవు, ఈ కమ్మనిసమయంలో దగ్గరలేకుండా?

నిజా:—భయమ్, నీస్వభావం నాకు ఆశ్చర్యం గొల్పుతూంది.

భయమ్:—నిజామల్ మల్క్, నే సోఫా మీదనుంచిలే, వారు మనదృష్టికి అందకుండా పోతున్నారు. బయటకు పోదాంపడ. సాభీ, ఏం చేస్తున్నావ్, వస్తున్నానా, యో, అదుగో భగభగమెరిసే నారి రాజప్రాసాదం వారు చేరుకున్నారు. పెన్నెల నలుగుల్లో, తెల్లగులాబీరేకులక్రింద, అయి నిటు మసలే నల్లనినీడలా...ఆ...కాదుకాదు.... చంద్రుణ్ణి చాటుచేసికొని సిగ్గుతో గాలిన చుక్క కన్నెలా, రాణి దృశ్యాదృశ్యయై పోతుంది. సాభీ, ఎక్కడనీవు.

నిజా:—భయమ్, నీవూహా అమోఘం. నీవు నిజంగా రససిద్ధుడవు.

భయమ్:—ఆహా, వారిని చూస్తూంటే నాకు కవితగాలేనన్నభయం తీరిపోతోంది. సాభీలే, సితార తీసుకో, తీవలు శ్రుతిచేయ ఇంకా అనుమానిస్తున్నావా? (సితారా శ్రుతిసమ్మేళనంతో)

అనుమానింపగ తావులేదిట,

విలాసార్థముగానిట్టి జీ

వన శృంగారవనములో వలపు

తీవల్ సాగ, ఉయ్యాలలూ

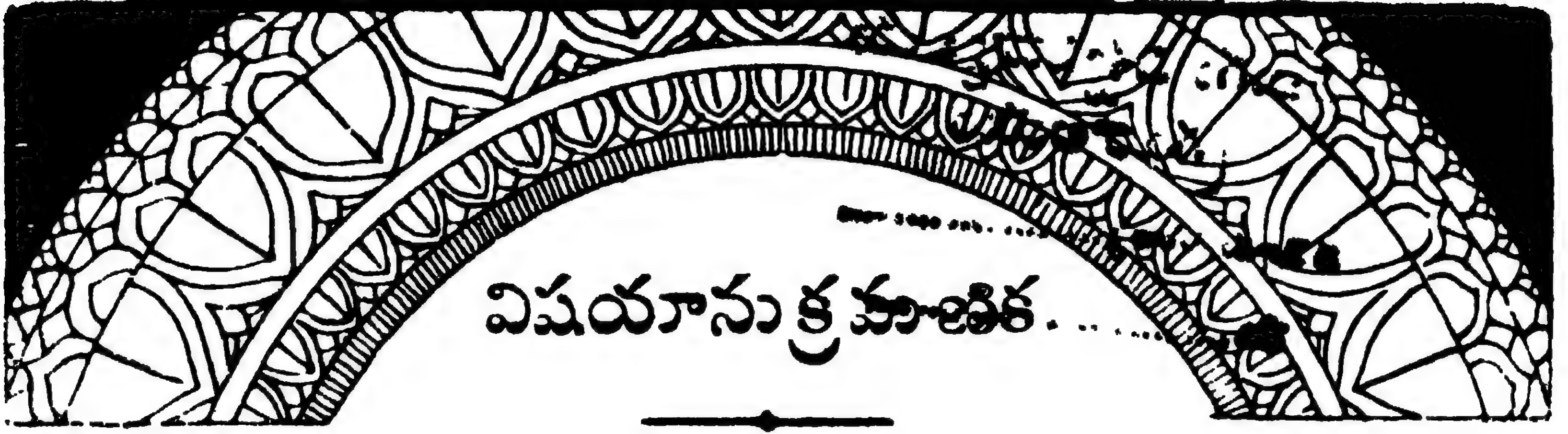
గిన నీతోడిద నాకు స్వర్గము

లతంగీ, లెమ్మ లేలెమ్మకణ్

సానలై నెమ్మది పొంగి వచ్చు

కవితాప్రసాదస్సులందేదెదన్.

నిజా:భయం, నీ ఆశయాలూ, ఆదర్శప్రాయాలైనా కాకపోయినా, నిషాపురంలో చివురు తొడిగిన నీ కవితాలతమాత్రం లోకాలకు పాగి కమ్మని వాస నలు చిమ్ముతుంది.

ఆగస్టు 1953

జయ ! సిరికంఠా !—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	...	97
రాయల శాస్త్రవైదుష్యము—దివాకర్ల వేంకటాచార్యగారు	...	101
స్వగతము—భట్టిపాళె కృష్ణమూర్తిగారు	...	111
దాగిన కోరికలు—కాసుభే, నరసింహారావుగారు	...	118
శ్రీ ప్రమాదకుమార చటోపాధ్యాయ—వేలూరి రాధాకృష్ణగారు...	...	115
ఊహాశ్రీ !—కెడలి సుబ్బరామశాస్త్రిగారు	...	118
పార్కు బెంచీ—'ఆరుద్ర'.	...	121
శ్రీ గేయ కావ్యములు—“కృష్ణశ్రీ”	...	129
రసము-అనుపపత్తి నష్టము—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు...	...	137
పాప—శ్రీమతి మాలతి చందూర్	...	141
క్షేత్రయ్య పదకవిత—పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	...	147
దివ్యభావనము—అయాచితు, హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	156
దాక్షిణాత్యాధ్ర సాహిత్యము—నేలటూరి వేంకటరమణయ్యగారు	...	157
తొలకరి చినుకులు—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	166
అధవరం తామశాననము—యన్. రమేశన్ గారు	...	167
వెదళ్ల పండగ—కవికొండల వేంకటరావుగారు	...	172
గతంలోకి ప్రయాణము—వనంత్ రావు వేంకటరావుగారు	...	177
జాగృతీయములు - సాలిహుండము—మండ నరసింహంగారు	...	184
గ్రంథ విమర్శనము—	...	188

త్రివర్ణ చిత్రము : “గాంధారీ-ధృతరాష్ట్రము”—చిత్ర కారుడు : శ్రీ రణవీర సాశ్వతా.

తెలుగు వ్యాపారము
గ్రంథాలయం

“నేను...
నమ్ముచున్నాను...

...మీరు లక్ష్మీ టాయ్లెట్
సబ్బుతో ఇంక
మనోహరముగా
నుండగలరు”

అని
పి. సులోచనా
చెప్పుచున్నది

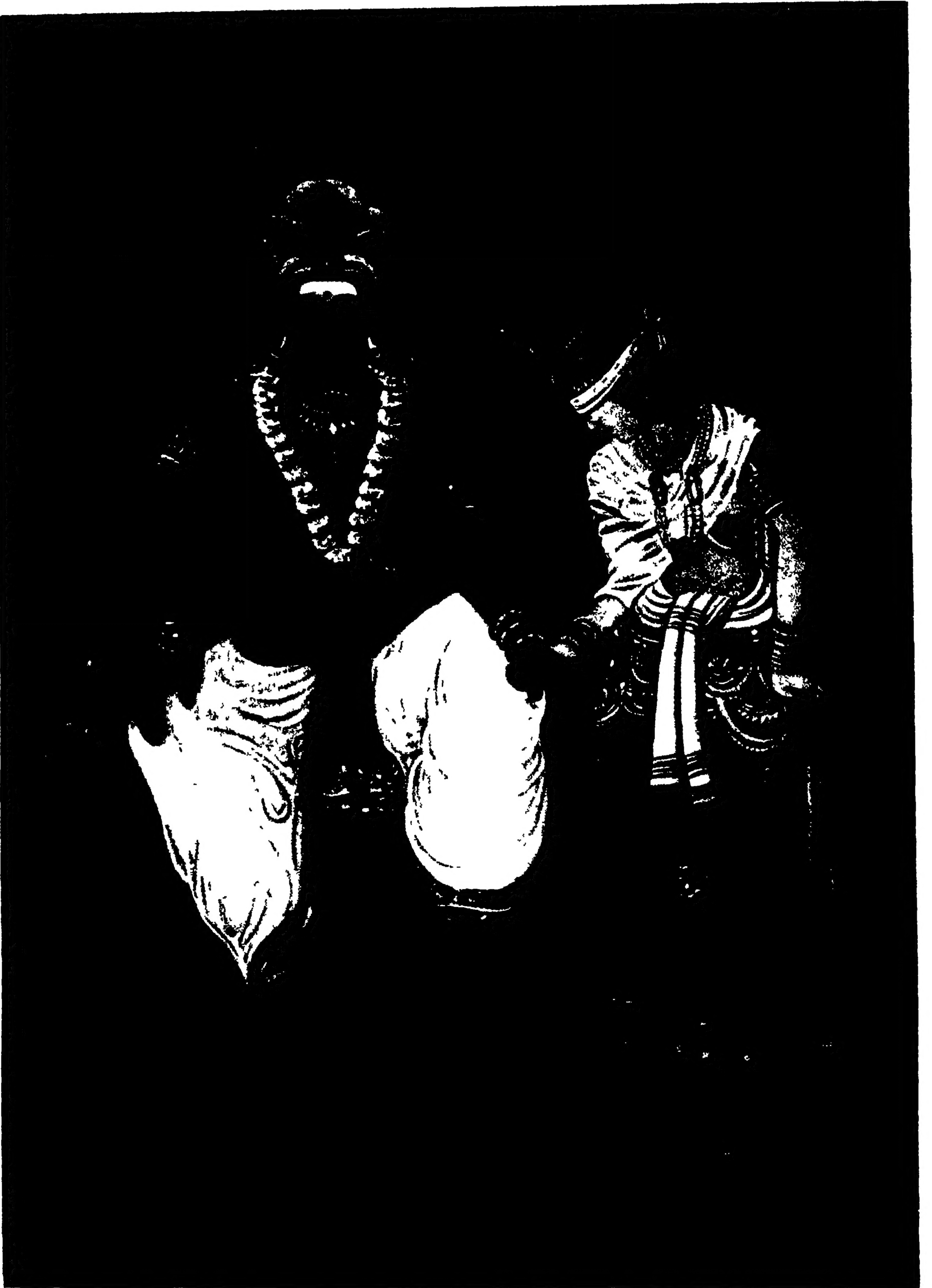
“లక్ష్మీ టాయ్లెట్ సబ్బుయొక్క మీగడవంటి నురుగు నా
చర్మ సౌందర్యమునకు అద్భుత మైన మార్పును తెచ్చుటను నేను
కనుగొనుచున్నాను. శుద్ధమైన ఈ తెల్లటి సబ్బును నియమము
తప్పకుండ నేను వాడుటచే అది నా చర్మమును సింక్వలె
మెత్తగా నుంచుచున్నది” అని పి. సులోచనా చెప్పుచున్నది.

లక్ష్మీ టాయ్లెట్
సబ్బు

సినీమా తారలకు

సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు

మిక్కిలి తెల్లది, మిక్కిలి శుద్ధమైనది. మిక్కిలి సువాసనైనది

గాంధీ - పృథరాష్ట్రులు

